

Till statsrådet Mona Sahlin

Näringsdepartementet

Den 22 december 1999 bemyndigade regeringen statsrådet Mona Sahlin att tillkalla en särskild utredare med uppgift att lämna förslag till hur ett generellt system för individuell kompetensutveckling skulle kunna utformas.

Till särskild utredare utsågs verkställande direktören Lil Ljunggren Lönnberg. Till huvudsekreterare förordnades departementsrådet Johnny Nilsson, till sekreterare departementssekreteraren Anneli Josefsson (t.o.m. 2000-06-15) och Anna Lynél (fr.o.m. 2000-09-04) samt hovrättsrådet Lennart Östblom (fr.o.m. 2000-10-30). I sekretariatets arbete har även ämnesrådet vid Näringsdepartementets analysenhet Stefan Ackerby medverkat, departementssekreteraren vid Finansdepartementets skatte- och tullavdelning Sten Hansen samt jur. kand Nils-Fredrik Carlsson vid Riksskatteverkets skatteavdelning, rättsenheten.

Som experter förordnades ämnesrådet Stefan Ackerby, departementsrådet Lars Bergendal, docenten Anders Forslund, departementsrådet Anders Franzén (t.o.m. 2000-08-27), departementssekreteraren Sten Hansen, departementssekreteraren Carl Holmberg, jur. kand Nils-Fredrik Carlsson (fr.o.m. 2000-09-04) direktör Jan Krylborn, departementssekreteraren Carina Lindén (fr.o.m. 2000-08-28) kanslirådet Kjell Olsson och departementssekreteraren Lena Wirkkala.

Till utredningen har jag sammankallat en samrådsgrupp med arbetsmarknadens parter. I samrådsgruppen har ingått Håkan Brodin, Svenska Kommunförbundet (t.o.m. 2000-08-31), Ingemar Göransson, LO (t.o.m. 2000-10-23), Dick Kling, SAF, Susanne Lindberg, LO (fr.o.m. 2000-10-23), Ulla Lindqvist, Metall (t.o.m. 2000-11-21), Göran Nilsson, Metall (fr.o.m. 2000-11-21), Bengt Nörby, TCO, Elisabet Sundén Ingeström, Arbetsgivarverket, Lena Tell, Landstingsförbundet och Gunnar Wetterberg, SACO.

Jag har i mitt arbete dessutom anlitat en rad externa experter och konsulter för att lämna underlagsrapporter. Några av dessa rapporter har redovisats som bilagor till delbetänkandet, vissa redovisas som bilagor till detta huvudbetänkande.

I delbetänkandet som överlämnades till regeringen i maj 2000 beskrev jag dels principerna för utformningen av ett individuellt kompetenssparande (IKS), dels hur de avsatta budgetmedlen för åren 2000 och 2001 bör användas för att stimulera deltagande i IKS.

I det huvudbetänkande jag nu överlämnar har jag i huvudsak utgått från den principmodell som presenterades i delbetänkandet. De reaktioner och synpunkter på delbetänkandet som framkom i remissvaren och övrigt i debatten, ligger också till grund för mina förslag i huvudbetänkandet.

I huvudbetänkandet lämnar jag ett preciserat förslag till utformning av ett system för individuellt kompetenssparande, IKS med start 1 januari 2002. Jag föreslår former för sparande, finansiering och organisation för IKS. Förslag som rör uppföljning, utvärdering samt informationsinsatser redovisas. Jag har belyst och analyserat effekter på arbetsmarknads- och utbildningsområdet. Jag redovisar lagförslag om IKS och de förslag till ändringar i skattelagstiftning och andra lagar som bör följa av IKS genomförande. En särskild konsekvensanalys av reglernas effekter för små företags villkor har genomförts.

Jag överlämnar härmed huvudbetänkandet "Individuellt kompetenssparande, IKS – med start år 2002" (SOU 2000:119).

Stockholm i december 2000

Lil Ljunggren Lönnberg

/Johnny Nilsson

Anna Lynèl

Lennart Östblom

Innehåll

Sammanfattning	11
Författningsförslag	25
1 Förslag till lag om individuellt kompetenssparande	25
2 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken	40
3. Förslag till lag om ändring i ärvdabalken	42
4. Förslag till lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal	43
5. Förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt.....	44
6. Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	47
7. Förslag till lag om ändring i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter.....	50
8 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter	52
9 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.....	60
10 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster	65
11 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	68
12 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande	71
13 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt	72

14	Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)	75
15	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.....	77
16	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	78
17	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	93
18	Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)	94
19	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter	95
1	Inledning	97
1.1	Uppdraget	97
1.2	Arbetets uppläggning	98
2	Kunskapssamhällets utmaning	101
2.1	En politik för ökad kompetens.....	101
2.2	Kompetensutvecklingens roll	104
2.3	Utgångspunkter för mina förslag.....	110
3	IKS – en modell för individuell kompetensutveckling....	117
3.1	Skattesubventionerat sparande för kompetensutveckling..	117
3.2	Kompetenssparkonto	124
3.3	Beskattning hos individen.....	126
3.4	Nedsättning av arbetsgivaravgifterna.....	132
3.5	Beskattning av sparat kapital	134
3.6	Uttag från kompetenssparkonto	136
3.7	Kompetenspremie.....	138
3.8	Uttag till annat än kompetensutveckling och omvandling till pensionssparande	143
4	Grundplåten – en stimulans att börja spara	147

5	Hur mycket kostar systemet?	151
5.1	Förutsättningar.....	151
5.2	Finansiella ramar	153
5.3	Antaganden om sparbetenden.....	154
5.4	Beskrivning av sparbetendets effekter	158
5.5	Antaganden om uttagsbetendet och dess effekter.....	164
5.6	Sammantagen finansiell effekt av IKS	166
5.7	Samhällsekonomiska effekter av IKS.....	170
6	En utmaning för utbildningssektorn.....	173
6.1	Beredskap i utbildningssektorn.....	174
6.2	Snabb expansion inom utbildningssektorn	175
6.3	Begränsningar i den reguljära utbildningen.....	176
6.3.1	Finansiering.....	177
6.3.2	Antagning, behörighet och urval	178
6.3.3	Utbildningarnas inriktning, form och förläggning	179
6.3.4	Ledighet för studier	180
6.4	Trender inom kompetensutvecklingsområdet	181
6.5	Personalutbildning	182
6.6	Några internationella utblickar	183
6.6.1	Storbritannien	183
6.6.2	USA	184
6.6.3	Universiteten bildar konsortier	185
6.7	Vägledning i ett livslångt perspektiv.....	186
7	Trygghet och valfrihet i sparandet	189
7.1	Krav på en modell för sparande och förvaltning av medel avsatta för kompetensutveckling	189
7.2	Sparande och förvaltning enligt delbetänkandets modell....	190
7.3	Mitt förslag till tryggt sparande	191
7.3.1	Förvaltning.....	192
7.3.2	Stor frihet i valet av sparformer	193
7.3.3	Placeringsbegränsningar för IKS	195
7.3.4	Kompetenssparkonton och kompetensförsäkring...	196

8	IKS-styrelsen.....	199
8.1	Individens val	199
8.2	En nätverksmyndighet	200
8.3	Kriterier för kompetensutvecklingsanordnare	203
8.4	IKS-styrelsens arbete.....	207
8.5	IKS-styrelsen	209
8.6	Organisationskommitté	210
8.7	Huvudsaklig hanteringsordning.....	211
8.8	Utbetalning av grundplåten	212
8.9	Kostnader och finansiering av myndighetsfunktionen	213
	8.9.1 Kostnader.....	213
	8.9.2 Finansiering	217
	8.9.3 Avstämning år 2007	219
9	Arbetsgivarnas viktiga roll	221
9.1	Motiv för arbetsgivarens medverkan.....	223
9.2	IKS och personalutbildningen	224
9.3	IKS och de fackliga organisationerna.....	227
9.4	Kompletterande avtal och överenskommelser	228
9.5	Mina förslag vad gäller arbetsgivarnas medverkan	230
9.6	Villkoren för småföretag och egenföretagare i IKS	231
9.7	Villkoren för personer med tidsbegränsade anställningar ..	235
9.8	Förmånsbeskattning av utbildning.....	236
10	IKS och andra offentliga system	239
10.1	Förmånsgrundande inkomster i socialförsäkringen.....	239
10.2	Sjukpenning och förtidspension.....	241
10.3	Föräldrapenning	242
10.4	Rehabilitering.....	242
10.5	Arbetslöshet.....	243
10.6	Bostadsbidrag och socialbidrag	244
10.7	Samordning med andra studiestödssystem.....	244
10.8	Avgränsning mot verksamhetsrelaterad kompetensutveckling och Växtkraft Mål 3.....	246

10.9	Civilrättsliga frågor	247
11	Genomförandet	249
11.1	Uppföljning och utvärdering.....	249
11.1.1	Utgångspunkter	250
11.1.2	Frågor och områden för uppföljning och utvärdering	251
11.1.3	Löpande uppföljning	252
11.1.4	Utvärdering/forskning	252
11.1.5	Organisation av uppföljningen	253
11.1.6	Organisation av utvärdering/forskning	255
11.1.7	Uppskattade kostnader för uppföljning och utvärdering	256
11.2	Informationsinsatser	257
11.2.1	Utgångspunkter	257
11.2.2	Samverka med andra	259
11.2.3	Stöd till organisationerna	259
11.2.4	Löpande uppföljning och tydliga mål för informationen	260
11.2.5	Ekonomisk ram.....	260
11.2.6	Informationsinsatser under år 2001.....	261
11.3	Tidsplan	261
12	Författningskommentarer	263
	Appendix.....	305
Bilagor:		
<i>Bilaga 1:</i>	Kommittédirektiv.....	311
<i>Bilaga 2:</i>	Beräkningsmetoder och räkneexempel av Sten Hansen	317
<i>Bilaga 3:</i>	IKS – individuellt kompetenssparande GALLUP – undersökning	343
<i>Bilaga 4:</i>	IKS och reguljär utbildning <i>Begränsningar – Hinder – Utmaningar</i> av Statskontoret.....	375

Bilaga 5: En översikt över inkomna remissvar med
anledning av IKS-delbetänkande (SOU 2000:51)
av Lena Wirkkala..... 451

Sammanfattning

Motiven för IKS

Att alla får tillgång till återkommande kompetensutveckling under yrkeslivet bör ses som en del av välfärden. Individen får möjlighet att utvecklas och växa, vilket ger ett rikare liv. Det har också stor betydelse för tillväxt och sysselsättning. Det handlar både om att undvika brist på arbetskraft som kan medföra inflationsdrivande flaskhalsar i produktionen och att förhindra att många människor ställs utanför den ordinarie arbetsmarknaden därför att de inte förmår att anpassa sig till förändringar i arbetslivets kompetenskrav. Behovet av kompetensutveckling finns i alla grupper. Såväl de med kort utbildning som de som har en lång utbildning behöver utveckla och förnya sina kunskaper. Kunskaper och färdigheter som inhämtats i tidigare utbildning blir snabbt föråldrade.

Det finns stora behov av en mer generellt och individuellt inriktad kompetensutveckling, som inte är relaterad till individens nuvarande arbetsuppgifter utan tar utgångspunkt i individens egna behov och önskningar. För den enskilde individen har kunskap och tillgång till kompetensutveckling en stor betydelse för chanserna att etablera sig på arbetsmarknaden och ha förutsättningar att stanna kvar vid förändringar. Efterfrågan på högutbildad arbetskraft har stigit relativt kortutbildad. Gymnasieutbildning är numera ett grundkrav inom nästan alla yrken. Flera högskoleutbildningar har förlängts och fördjupningsstudier är ett måste. Forskarutbildning är i dag lika vanlig som gymnasieutbildning var på 1950-talet. Den tekniska utvecklingen, produktivets- och effektivitetskrav är viktiga förklaringar till de ökade kompetenskraven. Individer behöver därför få möjligheter att förnya eller förbättra sin allmänna kompetens för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden eller för att komma i fråga för nya arbetsuppgifter hos nuvarande arbetsgivare. För många individer

handlar det också om kompetensutveckling som i första hand syftar till en personlig utveckling.

Behovet av ett system för finansiering av individuell kompetensutveckling skall ses mot bakgrund av den stora betydelse som kompetens, tolkad i vid mening, numera har för nationens, företagens och de enskildas utveckling. Ett system där staten stödjer individer att själva spara till sin kompetensutveckling är ett nytt sätt att stimulera utbildning och livslångt lärande och ge människor större frihet att själva påverka sina liv. Det bör därför införas en möjlighet till skattesubventionerat individuellt kompetenssparande – IKS, som kan användas till individuell kompetensutveckling.

Utgångspunkter för IKS

Det skall vara ett generellt system som är tillgängligt för alla oavsett utbildningsbakgrund, inkomst, ålder eller ställning på arbetsmarknaden. Målet är att i princip alla individer i arbetskraften, ca 4,3 miljoner individer, när systemet är fullt utbyggt har ett eget kompetenssparkonto.

Systemet skall vara frivilligt och bygga på att individen på eget initiativ väljer att delta, vilket också innebär att det är individens pengar som individen själv bestämmer över. Systemet bör fungera självständigt och individen skall inte vara beroende av om arbetsgivaren är intresserad av att medverka till kompetenssparandet.

Det skall vara individens eget val vilken kompetensutveckling han/hon vill delta i och hur denna finansieras. Definitionen av den kompetensutveckling som medlen skall kunna användas till görs vid och generös.

Systemet får inte överta eller ersätta andra insatser för vuxnas kompetensutveckling utan skall ses som ett komplement och ett tillskott utöver det som sker i dag. Arbetsgivarna har även fortsättningsvis ett odelat ansvar för den verksamhetsrelaterade kompetensutvecklingen, dvs. det lärande som den anställda behöver för att behålla och vidareutvecklas i sitt nuvarande jobb.

Det är önskvärt och viktigt att det generella systemet kompletteras med avtal och överenskommelser som innebär att arbetsgivarna medverkar. Det bör i systemet finnas incitament också för arbetsgivarna att bidra till individernas kompetens-

sparande.

Systemet bör vara så enkelt och överblickbart som möjligt.

Att välja en sparform och en förvaltningsform för IKS som till sin utformning så nära anknyter till ett välkänt och etablerat system som individuellt pensionssparande underlättar självklart hanteringen. Det gäller allt från lagstiftning, information och myndighetsutövning till individernas möjligheter att tillägna sig kännedom och kunskaper om den nya reformen.

Utformning av skattemodellen

Utgångspunkten är att kompetensutvecklingen bäst stimuleras om den statliga subventionen knyts till ett sparande på ett individuellt kompetenssparkonto. På detta konto skall såväl den enskilde individen som dennes arbetsgivare kunna göra insättningar. På detta sätt stimuleras individer och arbetsgivare att i sin långsiktiga planering skapa utrymme för kompetensutveckling. Samtidigt markeras att kompetensutveckling är ett gemensamt ansvar för staten, individen och arbetsgivarna.

Förslaget innebär att det inrättas ett nytt avdragsgillt individuellt kompetenssparande (IKS), med skatteregler som i princip är desamma som för pensionssparande och pensionsförsäkring. Beskattningen sker först när de sparade medlen tas ut och den löpande avkastningen beskattas med en avkastningsskatt på 15 procent. Avdraget föreslås kunna uppgå till maximalt ett inkomstbasbelopp per år (37 700 kr år 2001). Avdragsrätten gäller även sådana insättningar som arbetsgivare gör på en anställds kompetenssparkonto. Förslaget innehåller även en gräns för det samlade sparandet, så att när behållningen på kompetenssparkontot överstiger 12 inkomstbasbelopp medges inga ytterligare avdrag för nya insättningar.

Medlen på kompetenssparkontot är individens egna och skall kunna användas till sådan kompetensutveckling som den enskilde själv bestämmer. Kompetensutveckling ges en vid definition. Den innefattar kortare eller längre utbildningar, men även praktik och andra former av kompetensutveckling. Den enskilde kompetensspararen är själv bäst skickad att bedöma hur pengarna kommer till mest nytta. Det skall däremot ställas krav på den som anordnar kompetensutvecklingen, för att säkerställa att verksamheten är

seriös och uppfyller deltagarnas förväntningar. Det kommer därför att inrättas ett särskilt kompetensutvecklingsregister över alla aktiviteter som erbjuds av anordnare som uppfyller vissa villkor. På detta sätt definieras godkänd kompetensutveckling.

Individens subvention sker i form av en kompetenspremie

Den som gör uttag från kompetenssparkkontot och genomgår godkänd kompetensutveckling har rätt till en kompetenspremie. Den förslås få formen av en skattereduktion, vars storlek relateras till omfattningen på den genomgångna kompetensutvecklingen. Med den finansiella ram som IKS-systemet måste hålla sig inom, kan kompetenspremien uppgå till 25 procent av ett inkomstbasbelopp (9 425 kr år 2001), vilket är den skattereduktion som medges för kompetensutveckling som i princip motsvarar heltidsstudier i ett år eller mer. Med heltidsstudier avses kompetensutveckling i 200 dagar (40 veckor). För kortare kompetensutveckling reduceras kompetenspremien i motsvarande grad. En minsta gräns sätts till 5 dagar. Det ställs inga krav på att gå ned i arbetstid eller liknande för att kompetenspremien skall beviljas. Kompetensutvecklingen sker i den takt den enskilde själv bestämmer, men premiens storlek bestäms av den omfattning på kursen eller praktiken räknat i dagar, som anordnaren angivit. Kompetenspremien blir på det sättet lika för alla som genomgår samma kompetensutveckling.

Riksdagen kan, om så önskas, besluta om en förhöjd kompetenspremie i syfte att stimulera kompetensutveckling under perioder med svag arbetsmarknad.

Subventioner till arbetsgivarna sker i form av nedsatta arbetsgivaravgifter

Arbetsgivarnas delaktighet i IKS är mycket angelägen. Därför föreslås en nedsättning av arbetsgivaravgifterna med 10 procentenheter på det belopp som en arbetsgivare sätter in på en anställds kompetenssparkkonto. Arbetsgivarens kostnader för en sådan insättning blir således markant lägre än om motsvarande belopp betalats ut som lön. Insättningen på anställds IKS-konto behandlas för den anställde på samma sätt som kontant lön men arbetsgivaren behöver inte göra preliminärskatteavdrag. Motsvarande nedsättning sker för egenavgifter, som betalas av egenföretagare.

Uttag för andra ändamål än kompetensutveckling

Uttag från kompetenssparkonto skall kunna göras även om syftet inte är att finansiera kompetensutveckling. För att kompensera för att sparandet är subventionerat tas ut en skatt på tre procent av det uttagna beloppet, benämnd uttagsavgift. Om medel finns kvar på ett IKS-konto när innehavaren tar ut ålderspension kan kontot omvandlas till individuellt pensionssparande alternativt pensionsförsäkring.

Samordning med andra offentliga system

Med hänsyn till att IKS-kontot är den enskildes egna pengar bör det inte ske någon samordning mellan uttag från IKS respektive kompetenspremien och studieförmåner eller socialförsäkringsförmåner. Uttag från IKS-konto bör därför inte räknas in i det s.k. fribeloppet vid inkomstprövningen av studiemedel. Den som uppstår förtidspension eller arbetslöshetsersättning skall kunna göra uttag från IKS-kontot och få kompetenspremie.

En startstimulans ges i form av grundplåt

Det är av stor vikt att IKS redan från starten får en bred spridning bland alla grupper i samhället. Därför föreslås att de medel som riksdagen beslutat avsätta till individuell kompetensutveckling under år 2000 och 2001 används till att särskilt stimulera läginkomsttagare att påbörja sparande i IKS.

Stimulansen utformas så att den som under perioden 1 januari 2002 till 31 december 2004 påbörjar ett kompetenssparande får en grundplåt på 2 500 kr insatt på kontot när det egna eller arbetsgivarens sparande på kontot nått upp till motsvarande belopp. En förutsättning för att grundplåten skall betalas ut är att minst 12 månadsvisa insättningar gjorts på kontot. Grundplåten skall betalas ut till dem som under år 2000 hade förvärvsinkomster mellan 50 000 kr och 216 000 kr och är mellan 30 och 55 år.

Ett sista datum för utbetalning av grundplåten sätts till den 31 december 2006.

Riksdagen beslöt i anslutning till budgetpropositionen för år 2001 att medel som för år 2000 avsatts till individuell kompetensutveckling skulle placeras på ett räntebärande konto hos Riksgäldskonto-

ret. Det är naturligt att även medlen avseende år 2001 förs till ett sådant konto.

Trygghet och valfrihet i sparandet

Syftet med kompetenssparande är att det kontinuerligt och när det som bäst behövs under ett yrkesliv, skall kunna användas till kompetensutveckling. De tillfällen när behoven av kompetensutveckling är stora kan variera i olika människors liv, men blir inte minst tydliga när konjunkturen svänger. Av dessa skäl måste det finnas en stor flexibilitet i spartider, uttagstillfällen och möjlig storlek på uttagen. Det måste också finnas en stor trygghet i förvaltningen av sparmedlen så att dessa får en acceptabel avkastning och finns lättillgängliga.

Den statliga subventionen i IKS är förhållandevis liten. Det är därför viktigt att begränsa kostnaderna för administration och förvaltning. Av det skälet föreslås en förvaltning av sparandet som är snarlik den som gäller för det frivilliga pensionssparandet. Sparandet skall kunna ske både i form av försäkring och i fonder. För fondplaceringar bör dock vissa begränsningar gälla. Det införs en regel i den nya IKS-lagen som innebär att sparmedel i IKS-fonder skall placeras i fonder med låg risk. Förvaltningen av tillgångar i en IKS-fond skall syfta till att uppnå hög avkastning på medellång sikt (5–7 år). Finansinspektionen bör av regeringen få ett bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om hur detta skall tillämpas samt kontrollera att föreskrifterna följs.

Försäkringsbolag, banker, värdepappersbolag och andra sparinstitut skall kunna bedriva kompetenssparrörelse och tillhandahålla kompetenssparkonton och kompetenssparförsäkringar.

Arbetsgivarna har en viktig roll

Den principiella utgångspunkten är att individen inte skall vara beroende av sin arbetsgivares intresse för att kunna delta och få del av den statliga subventionen. De sparade medlen skall följa individen och inte vara låsta till nuvarande anställning. Systemets syfte är att öka individens möjligheter att styra sin egen utveckling. Det är individens pengar som individen själv måste ha det odelade inflytandet över. Samtidigt är delaktighet och intresse från den egna

arbetsgivaren, de fackliga organisationerna och från arbetskamrater av stor betydelse för de flesta individer. I vissa fall kan det säkerligen vara avgörande för deras vilja att delta i IKS. Detta bekräftas i den av utredningen beställda Gallup-undersökningen, där över 70 procent av de tillfrågade uppger att arbetsgivarens medverkan skulle påverka deras intresse att spara i IKS. Det har därför varit en viktig del i utredningsarbetet att inom ramen för det generella systemet föreslå en stimulans till kompletterande överenskommelser och olika former av avtal på arbetsmarknaden om IKS.

Arbetsgivarnas motiv för att medverka till individernas kompetenssparande utgår ofta från den egna verksamheten. Att bidra till IKS är ett sätt att få de anställda att känna trivsel, arbetstillfredsställelse och motivation i arbetet. Det kan också vara ett medel för att rekrytera personal och att vara en attraktiv arbetsgivare. Dessutom är det ett sätt att höja den generella kompetensen både på den egna arbetsplatsen och i hela arbetslivet.

För att ytterligare förstärka motiven för arbetsgivarna att bidra till individernas generella och individuella kompetensutveckling föreslås en subvention även för arbetsgivarna. Denna består av en nedsättning av arbetsgivaravgifterna med tio procentenheter på det belopp som arbetsgivaren avsätter till individens IKS-konto. Subventionen skall gälla alla former av avtal och överenskommelser mellan arbetsgivare och anställda.

De fackliga organisationernas medverkan

De fackliga organisationerna kommer att ha en viktig roll för att öka förståelsen för behovet av kompetensutveckling och för att sprida kunskap om IKS. Det kommer att finnas ett behov av stöd och hjälp till individerna, inte enbart avseende information om systemet och hur det kan användas utan också för att öka motivationen och insikten om de egna behoven. Av det skälet föreslås ett stöd för de fackliga organisationernas informationsinsatser om IKS.

Småföretag och egenföretagare bör kunna delta i IKS på samma villkor som övriga

En viktig utgångspunkt är att IKS skall vara generellt och öppet för alla. Systemet skall präglas av enkelhet och bygga på bestämmelser som kan tillämpas lika för alla som deltar. Det är därför viktigt att så långt det är möjligt undvika särskilda regler eller villkor för vissa grupper. Det har också varit styrande för förslagen avseende småföretagens och egenföretagares medverkan i IKS. Egenföretagare och delägare i handelsbolag skall ha samma möjlighet som övriga arbetsgivare att få en subvention för insättning på IKS, därför föreslås att de får göra en nedsättning av egenavgifterna med 10 procent på avsatta belopp. Småföretagens medverkan i IKS handlar dock inte i första hand om att anpassa regler eller bestämmelser, utan snarare om att vara medveten om de särskilda förutsättningar och villkor som småföretagen arbetar under. Småföretagen är en mycket heterogen grupp av företag med olika synsätt och olika behov.

Förnyelse inom utbildningssektorn

Det finns anledning att tro att många av de individer som sparar i IKS kommer att vilja utnyttja sina medel för utbildningar inom det reguljära utbildningssystemet. IKS kan innebära en ökad efterfrågan på ett nytt och utökat urval av utbildningar och på en ökad flexibilitet i utbudet och tillhandahållandet av utbildning och kompetensutveckling. Statskontoret har av det skälet haft i uppdrag att kartlägga upplevda hinder för yrkesverksamma att kunna ta del av kompetensutveckling inom det reguljära utbildningsväsendet. De har lämnat en rapport som innehåller en genomgång av fyra områden:

finansiering av utbildningsanordnare och försörjning,
antagning, behörighet och urval till studier,
utbildningarnas inriktning, form och förläggning samt
möjligheten till ledighet för studier.

En slutsats i rapporten är att det finns anledning att förändra resurstilldelningssystemet så att det lönar sig för högskolan att utveckla flexibla och korta kurser för att möta yrkesverksamma individers behov. Statskontoret pekar också på den begränsning i

reglerna som det innebär att enskilda individer inte kan köpa uppdragsutbildning. Statskontorets synpunkter är högst relevanta från ett IKS-perspektiv, men detta bör prövas i ett vidare utbildningspolitiskt sammanhang.

Inom den privata utbildningsmarknaden sker samtidigt en snabb expansion där individer kan få tillgång till allt fler kompetensutvecklingsinsatser, från långa sammanhängande utbildningar till korta kurser.

Samordnande myndighet blir IKS-styrelsen

En IKS-styrelse bildas som har samordningsansvaret för att hantera de uppgifter som följer av införandet av IKS. Huvuddelen av uppgifterna bör utföras av befintliga myndigheter på uppdrag av och finansierade av IKS-styrelsen som bör vara en liten beställar- och samordningsmyndighet. Uppgifterna skall i största möjliga mån skötas elektroniskt via en IKS-portal men också via skriftlig och muntlig kommunikation. Ambitionen är att IKS-styrelsen skall vara en föregångare som servicemyndighet med hjälp av elektronisk hantering av beslut, tjänster och information.

En organisationskommitté bör bildas med uppgift att utarbeta de närmare detaljerna om IKS-styrelsens verksamhet.

Kostnader och finansiering av IKS-styrelsen

De totala driftskostnaderna för IKS beräknas till ca 50 miljoner kr per år. Investerings- och uppbyggnadskostnaderna beräknas totalt uppgå till 70 miljoner kr, varav huvuddelen under de fem första åren. IKS-styrelsens löpande driftskostnader bör finansieras med en registreringsavgift för kompetensutvecklingsanordnare. Efter fem år bör IKS-styrelsen vara helt avgiftsfinansierad. De engångsvisa uppbyggnadskostnaderna föreslås finansieras från avkastningen på Riksgäldskontorets förvaltning av IKS-medlen.

Informationsinsatser

Redan tidigt under hösten 2001 bör informationsinsatser påbörjas till allmänhet, utbildningsanordnare, banker, försäkringsbolag m.fl. En sammanlagd ram på 30 miljoner kr bör avsättas under de fem

första årens introduktion av IKS, varav 10 miljoner kr bör avse informationsinsatser fr.o.m. hösten 2001. Därutöver bör ett särskilt stöd med 10 miljoner kr utgå till de fackliga organisationerna och till småföretagens organisationer för deras informationsinsatser om IKS. IKS är en angelägenhet för alla löntagare och företagare och därmed bör målet vara att praktiskt taget hela arbetskraften under den inledande femårsperioden skall nås av information om IKS. På några års sikt bör IKS kunna bli ett naturligt inslag i den reguljära informationen från sparinstitut, kompetensutvecklingsanordnare och myndigheter.

Uppföljning och utvärdering

Eftersom IKS är ett nytt system som inte rättvisande kan jämföras med några andra sparformer, varken i Sverige eller internationellt blir uppföljning och utvärdering av central betydelse. Det handlar om att löpande följa vilka som sparar, vilka sparformer de utnyttjar och vilken kompetensutveckling de väljer. SCB får i uppdrag att löpande redovisa dessa uppföljningsresultat och årligen publicera en särskild statistisk rapport. För att kunna följa beteende och effekter av IKS krävs mer långsiktiga utvärderings- och forskningsinsatser. Det handlar bl.a. om att följa IKS effekter i arbetslivet, på arbetskraftsutbudet och på utbudet av utbildning och kompetensutveckling. Det handlar också om att följa ett antal individer som sparar respektive inte sparar i IKS och se hur deras utveckling av inkomst, arbete och utbildningsnivå förändras. För dessa fristående utvärderings- och forskningsinsatser föreslås att det avsätts en sammanlagd ram på 15 miljoner kr under en tioårs period.

En samlad avstämning av IKS-systemets kostnader, organisation och verksamhet bör göras efter den första femårs perioden. Avstämningen bör genomföras inför verksamhetsåret 2007 och bör ligga till grund för beslut om någon del av IKS-systemet behöver förändras eller justeras för att uppnå det långsiktiga syftet med IKS.

Finansiella effekter

De finansiella effekter som följer på införandet av det föreslagna IKS-systemet beror i mångt och mycket på fyra faktorer: (1) hur många personer som blir aktiva kompetenssparare, (2) under hur lång tid i genomsnitt sparandet för varje individ pågår, (3) hur mycket som regelbundet sparas och (4) i vilken omfattning sparmedlen används till kompetensutveckling. I dag finns det inte något känt liknande system i bruk och det är därför inte möjligt att göra exakta kostnadsberäkningar för det föreslagna systemet. Av den anledningen är endast ett antal antaganden om individernas beteenden möjliga att göra. Antagandena är i det här fallet inte lika med en prognos. Dessa antaganden är en förutsättning för den valda beräkningsmetoden. Antagandena skall ses som rejält tilltagna, och således är det mycket osannolikt att belastningen på den offentliga sektorn överstiger den ekonomiska ramen.

Under det inledande året 2002 antas att femton procent av arbetskraften kommer att påbörja ett kompetenssparande. Andelen som påbörjar ett sparande antas kvarstå även under åren 2003 och 2004, för att därefter ligga på 10 procent av arbetskraften. Från och med år 2015 när systemet har stabiliserats antas att drygt *halva arbetskraften* kommer att vara aktiva kompetenssparare. Det antas vidare att på lite längre sikt kommer spartid och sparbelopp att uppgå till i genomsnitt fem år respektive 7 000 kr. Under de inledande åren antas dessa nivåer vara något lägre. Arbetsgivarnas andel av sparandet kommer att uppgå till en tredjedel av den sammanlagda nivån.

För ett sparbetende enligt dessa antaganden kommer de årliga insättningarna att växa från drygt 2 mdkr under år 2002 till ca 15 mdkr från år 2015 och framåt. Beträffande uttagen kommer dessa att under perioden 2003 till 2015 växa från knappt en till 17 mdkr. Att uttagen överstiger insättningarna beror av den erhållna avkastningen. Innestående medel efter det att systemet stabiliserats kommer att växa stadigt för att från och med år 2015 uppgå till omkring 56 mdkr.

Omfattningen av studier eller praktik finansierade inom IKS-systemet antar jag under år 2003 kommer att uppgå till fyra procent av en heltid per individ. Under de närmast följande åren antas omfattningen växa stadigt för att år 2015 och därefter uppgå till 27 procent av en heltid.

Slutsatsen är att under mycket optimistiska antaganden om individernas sparbeteenden och vilja till kompetensutveckling, kommer IKS-systemet efter en startperiod på knappt femton år att medföra en offentlig-finansiell belastning på 1,45 mdkr. Med mer försiktiga antaganden blir den statsfinansiella belastningen mindre. Kortsiktigt finns en viss variation i belastningen. Under år 2002 antas denna uppgå till ca 0,7 mdkr. Under de följande åren kommer belastningen successivt att öka för att efter omkring sju år uppgå till som mest tre mdkr. Därefter vänder den negativa kostnadsutvecklingen för att från år 2015 och framåt stabiliseras kring 1,45 mdkr årligen. De sparmedel som finns i systemet kommer förr eller senare att tas ut för beskattning. Under spartiden har dessutom den genererade avkastningen, efter skatt, lagts till dessa medel. Det innebär att de kostnader som inledningsvis belastar systemet, i ett senare skede torde medföra högre intäkter.

Förslag till ytterligare finansiering

Av de 1,45 mdkr har riksdagen redan i 1999 års budgetproposition beslutat att avsätta 1,35 mdkr för år 2000 och 1,15 mdkr årligen fr.o.m. år 2001 på statsbudgetens inkomstsida. De avsatta medlen för år 2000 och 2001 föreslås användas till grundplåten för låginkomsttagare. För att finansiera den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för insättning på IKS-konton föreslås att ytterligare 300 miljoner kr tillförs systemet årligen. Nedsättningen av arbetsgivaravgiften antas i beräkningarna medföra att arbetsgivarna bidrar med cirka en tredjedel av de årliga insättningarna, dvs. drygt 5 mdkr. De årliga insättningarna beräknas därmed sammanlagt uppgå till i genomsnitt 7 000 kr. Finansieringen av de 300 miljoner kronorna föreslås ske inom den av riksdagen beslutade ramen för skatteväxlingen på 30 mdkr.

Genomförandet

Ett system för individuellt kompetenssparande, IKS, genomförs med start den 1 januari 2002. Med den utgångspunkten bör en proposition om IKS överlämnas under vårriksdagen och ett riksdagsbeslut fattas tidigt under hösten 2001. Samtidigt som propositionen överlämnas till riksdagen bör en organisationskommitté till-

sättas som får i uppdrag att genomföra det förberedande organisations- och informationsarbetet.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om individuellt kompetenssparande

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller sådant individuellt sparande för kompetensutveckling som sker enligt särskilt avtal med ett kompetenssparinstitut enligt villkoren i denna lag.

Sparande för kompetensutveckling får även ske i en kompetenssparförsäkring. Med en sådan försäkring avses en försäkring som medger utbetalning till den försäkrade eller dennes förmånstagare för kompetensutveckling. För sparande för kompetensutveckling som sker i en kompetenssparförsäkring skall bestämmelserna i 3 kap. 3 § andra stycket, 4 § första stycket andra meningen och andra stycket, 8 § samt 9–12 §§ tillämpas på motsvarande sätt.

Definitioner

2 § I denna lag betyder

1. kompetenssparavtal: sådant avtal som anges i 1 §,
2. kompetenssparrörelse: verksamhet som består i att erbjuda allmänheten kompetenssparavtal,
3. kompetenssparinstitut: företag som har fått tillstånd att driva kompetenssparrörelse,
4. kompetenssparare: en person som ingått kompetenssparavtal,

5. kompetenssparkonto: sådant konto som avses i 3 kap. 3 §,
6. kontoinnehavare: kompetenssparare och person som genom förmanstagarförordnande eller bodelning förvärvat rätt enligt ett kompetenssparavtal,
7. värdepappersinstitut: detsamma som i 1 kap. 2 § 5 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
8. IKS-styrelsen: den myndighet som godkänner kompetensutveckling som berättigar till avgiftsfritt uttag från ett kompetenssparkonto och som fastställer kompetenspremie.

Sundhetskrav

3 § Kompetenssparrörelse skall bedrivas så att allmänhetens förtroende för verksamheten upprätthålls och tillgångar på kompetenssparkonton inte otillbörligen riskeras samt i övrigt så att rörelsen kan anses sund.

Tillståndsplikt

4 § Kompetenssparrörelse får bedrivas endast efter tillstånd av Finansinspektionen.

5 § Tillstånd att bedriva kompetenssparrörelse får endast meddelas värdepappersinstitut.

Tillstånd får meddelas om

1. Bolagsordningen, reglementet eller stadgarna inte strider mot denna lag eller någon annan författning,
2. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en sund kompetenssparrörelse, och
3. företaget uppfyller de villkor som i övrigt anges i denna lag.

6 § Till ansökan om tillstånd skall fogas en plan för den tilltänkta verksamheten. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vad en verksamhetsplan skall innehålla.

7 § För värdepappersinstitut som har tillstånd att vara pensionsparainstitut enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande får tillstånd ges efter en förenklad prövning av ansökningen

enligt de närmare föreskrifter som regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar.

2 kap. Sparformer

1 § Individuellt kompetenssparande får ske i en eller flera av sparformerna

1. inlåning,
2. andelar i värdepappersfond, och
3. obligationer och andra fordringsrätter.

2 § Vid inlåning skall kompetenssparmedlen placeras för spararens räkning i ett svenskt eller utländskt bankföretag.

3 § Vid sparande i värdepappersfond skall kompetenssparmedlen för spararens räkning placeras i en sådan värdepappersfond som avses i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Kompetenssparmedlen får även placeras i ett utländskt fondföretag som är underkastat lagstiftning eller annan offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersfonder här i landet.

4 § Vid sparande i obligationer eller andra fordringsrätter skall dessa vara föremål för allmän omsättning.

3 kap. Kompetenssparrörelse

Kompetenssparavtal

1 § Ett kompetenssparavtal skall vara skriftligt. I avtalet skall anges att sparandet är avsett för kompetensutveckling och att utbetalning av sparade medel inte får ske i strid med lagens bestämmelser. Ett kompetenssparavtal får inte innehålla villkor om att en insättning på kontot måste överstiga 100 kronor. Ett kompetenssparavtal får inte ingås av den som uppbär ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Kompetenssparavtalet skall innehålla fullmakt för kompetenssparinstitutet att förfoga över tillgångar på kompetenssparkonto för betalning av avkastningsskatt enligt lagen (1990:661) om

avkastningsskatt på pensionsmedel och kompetenssparmedel. Avtalsvillkor som inte tagits in i avtalet är utan verkan mot kontoinnehavaren.

2 § Kompetenssparavtalet skall innehålla villkor att rätten enligt avtalet eller tillgångarna på kompetenssparkontot inte får pantsättas eller belånas samt de villkor i övrigt som avgör om ett avtal är ett kompetenssparavtal.

Sparmedlens förvaltning

3 § Kompetenssparinstitutet skall, inom ramen för bestämmelserna i 2 kap. om tillåtna sparformer, placera tillgångarna på kompetenssparkontot på det sätt som kontoinnehavaren från tid till annan bestämmer. Placeringarna får fördelas mellan sparformerna.

Kompetenssparinstitutet skall förvalta tillgångarna så att de blir till största möjliga nytta för de enskilda kompetensspararna.

4 § Placering av sparmedlen får endast ske i en värdepappersfond eller i ett utländskt fondföretag med låg risk. Förvaltningen av tillgångar i en värdepappersfond eller i ett fondföretag skall syfta till att uppnå hög avkastning på medellång sikt.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen, får meddela närmare föreskrifter i fråga om kompetenssparinstitutens förvaltning av tillgångar.

5 § Kompetenssparinstitutet skall för varje kompetenssparavtal föra ett kompetenssparkonto. På kontot skall institutet fortlöpande anteckna

1. in- och utbetalningar,
2. köp och försäljningar av fondandelar och obligationer,
3. räntor och utdelningar, samt
4. skatter och avgifter som dras från kontot.

Kompetenssparkontot skall vid varje tid utvisa vilka olika tillgångar som förvaltas för kontoinnehavarens räkning.

6 § Tillgångar som inte placeras som inlåning i kompetenssparinstitutet enligt 2 kap. 2 § skall hållas avskilda från institutets tillgångar.

7 § Kompetenssparinstitutet får avyttra tillgångar på ett kompetenssparkonto i den utsträckning det behövs

1. för att utbetalningar enligt kompetenssparavtalet skall kunna göras,
2. för att skatter och avgifter skall kunna tas ut från kompetenssparkontot, eller
3. enligt lag eller annan författning.

Utbetalning av kompetenssparmedel för kompetensutveckling

8 § Utbetalning från kompetenssparkontot till kompetensspararen får ske tidigast tolv månader från tidpunkten för den första insättningen på kontot. Utbetalning får dock inte göras före den månad varunder kompetensspararen fyller 25 år.

Utbetalning från kompetenssparkonto får endast ske enligt villkoren i kompetenssparavtalet eller enligt föreskrifter i denna lag eller annan författning.

Utbetalning från kompetenssparkonto till kompetensspararen får ske om denne har intyg om godkänd kompetensutveckling.

Krav på godkänd kompetensutveckling

9 § Med godkänd kompetensutveckling enligt 8 § avses sådana utbildningar, kurser och sådan praktik som en kompetensanordnare som är registrerad hos IKS-styrelsen har låtit registrera hos styrelsen om den registrerade verksamheten har en omfattning motsvarande minst fem dagars heltidsstudier.

För registrering enligt första stycket krävs att kompetensanordnaren är en fysisk person med F-skattesedel eller en juridisk person. Anordnaren får inte vara försatt i konkurs, ha trätt i likvidation, ha meddelats näringsförbud eller finnas registrerad hos kronofogdemyndigheten för skulder som tillsammans överstiger ett prisbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Kompetensanordnaren skall ha angett mål för de kurser eller den praktik som han anordnar. Anordnaren skall uppfylla de övriga villkor som IKS-styrelsen bestämmer.

Kompetenspremie

10 § Den som får utbetalning från ett kompetenssparkonto enligt 8 § är berättigad till kompetenspremie.

Kompetenspremie fastställs av IKS-styrelsen för den kompetenssparare som har genomgått godkänd kompetensutveckling enligt 9 §.

11 § Kompetenspremien utgör ett belopp som motsvarar tjugofem procent av ett inkomstbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension för den kompetenssparare som under ett kalenderår har genomgått godkänd kompetensutveckling till en omfattning motsvarande minst tvåhundra dagars heltidsstudier.

För den kompetenssparare som under ett kalenderår har genomgått en godkänd kompetensutveckling som understiger den tid som anges i första stycket utgör kompetenspremien ett belopp som svarar mot förhållandet mellan antalet heltidsstudiedagar och tvåhundra multiplicerat med tjugofem procent av ett inkomstbasbelopp. Det sålunda framräknade beloppet skall avrundas till närmast hela tiotal kronor.

Kompetenspremie utgår endast till den del premien beräknad enligt första och andra styckena är minst hälften så stor som det belopp som tagits ut enligt 8 §.

Utbetalning av kompetenssparmedel i andra fall

12 § Utbetalning får göras utan att det finns något sådant intyg som anges i 8 § eller om kompetensspararen inte uppfyller kraven i övrigt i samma paragraf. I dessa fall skall denne betala en uttagsavgift som motsvarar tre procent av uttaget belopp, dock lägst 100 kr.

Uttagsavgiften tas ut enligt lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Flyttning av kompetenssparmedel till annat kompetenssparinstitut

13 § Kontoinnehavaren får flytta kompetenssparavtalet till ett annat kompetenssparinstitut. Det institut från vilket kompetenssparavtalet flyttas får då ta ut en skälig avgift. Denna får dras från kompetenssparkontot.

Flyttning av kompetenssparmedel i andra fall

14 § En kompetenssparare som uppbär ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension får flytta sitt sparande till ett sådant pensionssparkonto som anges i lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.

Vid flyttning enligt första stycket eller vid sådan flyttning som avses i 6 kap. 3 § får kompetenssparinstitutet inte ta ut någon avgift.

Information

15 § Kompetenssparinstitutet skall, om inte annat har avtalats, skriftligen underrätta kontoinnehavaren om omplaceringar av tillgångar som utförts enligt 3 § och om det belopp som har dragits från kompetenssparkontot till följd av åtgärden.

16 § Kompetenssparinstitutet skall årligen ge kontoinnehavaren en skriftlig redovisning av förvaltningen av tillgångarna på kompetenssparkontot. I redovisningen skall anges

1. tillgångarnas ingående och utgående värde,
2. tillgångarnas placering,
3. köp, försäljningar och andra omplaceringar som skett,
4. belopp som har betalats eller utbetalats,
5. räntor och utdelningar, och
6. skatter och avgifter som dragits från kontot.

Om tillgångarna under året varit placerade i andelar i en sådan värdepappersfond som avses i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder, skall det i redovisningen dessutom anges hur stort belopp av de totala kostnader som belastat fonden under det närmast föregående kalenderåret som hänför sig till andelsinnehavet.

Det skall framgå hur stor del av beloppet som avser förvaltningskostnader.

4 kap. Spararens förfoganden

Allmänna bestämmelser

1 § Överlåtelse eller annat förfogande över tillgångar på ett kompetenssparkonto eller över rätten enligt ett kompetenssparavtal får inte ske på ett sätt som strider mot denna lag. Sådana förfoganden är ogiltiga.

Bestämmelsen i första stycket hindrar inte utmätning eller överlåtelse vid ackord eller konkurs.

2 § Om kompetenssparavtalet upphör att gälla, skall bestämmelserna i denna lag om begränsningar i rätten att förfoga över tillgångar på kompetenssparkontot inte längre tillämpas.

3 § Lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt skall inte tillämpas i fråga om tillgångar på ett kompetenssparkonto.

Förmånstagarförordnande

4 § En kompetenssparare får som förmånstagarare till rätten enligt kompetenssparavtalet endast förordna

1. person som är kompetensspararens make eller sambo, och
2. barn till kompetensspararen eller till person som avses i 1.

Ett sådant förmånstagarförordnande kan återkallas av kompetensspararen, om han inte gentemot förmånstagaren åtagit sig att inte återkalla det.

5 § Ett förmånstagarförordnande och ett villkor enligt 7 kap. 2 § 5 äktenskapsbalken om att belopp som betalas ut enligt ett kompetenssparavtal skall vara förmånstagarens enskilda egendom liksom en återkallelse av ett sådant förordnande eller villkor skall, för att vara gällande, skriftligen meddelas kompetenssparinstitutet eller genom institutets försorg antingen tas in i kompetenssparavtalet eller antecknas på detta.

Om kompetensspararen har förenat ett förmånstagarförordnande med ett villkor om att utbetalningar enligt ett kompetens-

sparavtal skall vara mottagarens enskilda egendom, skall kompetenssparinstitutet skriftligen underrätta förmanstagaren om villkoret när ett kompetenssparbelopp första gången betalas ut.

Verkan av förmanstagarförordnande

6 § Om en förmanstagarare förordnats, ingår de tillgångar som omfattas av förordnandet inte i kompetensspararens kvarlåtenskap. Om förmanstagarare inte förordnats upphör kompetenssparavtalet att gälla vid kompetensspararens död.

Jämkning av förmanstagarförordnande

7 § Om en kompetenssparare efterlämnar make eller bröstarvinge och en tillämpning av förmanstagarförordnandet skulle leda till ett resultat som är oskäligt mot någon av dem, kan förordnandet jämkas så att tillgångarna på kompetenssparkontot helt eller delvis tillfaller maken eller bröstarvingen. Vid prövningen skall särskilt beaktas skälen för förordnandet samt förmanstagarens och makens eller bröstarvingens ekonomiska förhållanden.

8 § Om en kompetenssparares dödsfall inträffar sedan det dömts till äktenskapsskillnad mellan kompetensspararen och dennes make eller sedan talan om äktenskapsskillnad väckts men innan bodelning förrättats gäller, i stället för vad som föreskrivs i 7 §, följande beträffande jämkning till förmån för kompetensspararens make. Om maken vid bodelningen inte kan få ut sin andel därför att rätten enligt kompetenssparavtalet övergår till någon annan som förmanstagarare, är denne skyldig att av tillgångarna på kompetenssparkontot avstå vad som fattas.

9 § Den som vill begära jämkning enligt 7 eller 8 § skall väcka talan mot förmanstagaren inom ett år från det att bouppteckning efter kompetensspararens avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Väcks inte talan inom denna tid är rätten till jämkning förlorad.

Tolkning av förmånstagarförordnande

10 § Vid tolkning av bestämmelserna om förmånstagares rätt enligt ett kompetenssparavtal skall bestämmelserna i 105 § andra–fjärde styckena lagen (1927:77) om försäkringsavtal tillämpas. Med försäkringstagare skall då i stället avses kompetenssparare.

Övriga bestämmelser om förmånstagarförordnande m. m.

11 § Under kompetensspararens livstid får förmånstagaren inte genom överlåtelse eller på annat sätt förfoga över den rätt som förordnandet medför.

12 § Vid kompetensspararens död övergår rätten enligt kompetenssparavtalet till förmånstagaren. Denne får dock inte göra inbetalningar till kompetenssparkontot eller själv förordna förmånstagare.

Om flera samtidigt är förmånstagare får omplaceringar av tillgångar på kompetenssparkontot eller byte av kompetenssparinstitut ske endast med samtliga förmånstagares samtycke.

Om förmånstagarna inte kan enas om tillgångarnas förvaltning skall kompetenssparinstitutet på begäran av någon av dem upprätta ett kompetenssparkonto för varje förmånstagare och fördela tillgångarna mellan kontona. Vid fördelningen skall förmånstagarna anses ha lika rätt om inte annat följer av kompetensspararens förordnande.

13 § Om rätten enligt ett kompetenssparavtal övergått till någon annan av en annan orsak än kompetensspararens eller en tidigare förmånstagares död, upphör förmånstagarförordnandet att gälla, om det inte är ett förordnande som enligt 4 § inte får återkallas.

14 § Om förmånstagare avlider sedan förmånstagarförordnandet har börjat tillämpas, upphör kompetenssparavtalet att gälla. Är flera samtidigt förmånstagare gäller vad nu sagts till den del tillgångarna vid en fördelning enligt 12 § tredje stycket belöper på den avlidne.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte om det i förordnandet har föreskrivits att rätten till utbetalningar enligt kompetenssparavtalet skall övergå till någon annan om förmånstagaren avlider.

15 § Om någon genom brott uppsåtligen har dödat kompetensspararen eller en förmånstagare, gäller bestämmelserna i 15 kap. ärvdebalken om förlust av rätt att ta arv eller testamente för gärningsmannens rätt enligt ett kompetenssparavtal.

Detta gäller även när någon annars har orsakat kompetensspararens eller en förmånstagares död genom en uppsåtlig gärning som innefattat våld på den dödades person och utgjort brott för vilket lindrigare straff än fängelse i ett år inte är föreskrivet. Lika med våld anses att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Vad som sägs i första och andra styckena om den som har begått ett brott gäller också var och en som har medverkat till brottet såsom sägs i 23 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken.

16 § Om rätten enligt ett kompetenssparavtal helt eller delvis har tillagts kontoinnehavarens make vid bodelning gäller för denne bestämmelserna i 12 § första stycket om förmånstagare.

Har rätten enligt kompetensparavtalet delats skall kompetensparinstitutet upprätta ett kompetenssparkonto även för den andre maken och fördela tillgångarna mellan kontona i enlighet med vad som bestämts vid bodelningen.

5 kap. Förhållandet till spararens borgenärer

1 § Tillgångar på ett kompetenssparkonto får utmätas för kompetensspararens skulder.

2 § Om förmånstagare har insatts enligt förordnande som kan återkallas, har efter kompetensspararens död dennes borgenärer, i den utsträckning fordringarna inte kan betalas ur kvarlåtenskapen, samma rätt till tillgångarna på ett kompetenssparkonto som om de tillfallit förmånstagaren genom testamente.

6 kap. Avveckling av kompetensparrörelse

Obligatorisk avveckling

1 § Om ett kompetenssparinstituts tillstånd att bedriva kompetensparrörelse återkallas eller annars upphör att gälla eller om institutet trätt i likvidation eller försatts i konkurs, skall kompetensparrörelsen avvecklas.

Frivillig avveckling

2 § Ett kompetenssparinstitut får i annat fall än som sägs i 1 § avveckla sin kompetenssparrörelse endast med tillstånd av Finansinspektionen. Sådant tillstånd får ges om avvecklingen bedöms kunna ske utan att kontoinnehavarnas ställning försämrans eller om det finns särskilda skäl.

Till ansökan om tillstånd enligt första stycket skall fogas en plan för hur avvecklingen skall ske. Kompetenssparinstitutet skall lämna Finansinspektionen de ytterligare upplysningar om den planerade avvecklingen och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

Genomförande av avvecklingen

3 § Vid avveckling av en kompetenssparrörelse skall kontoinnehavarna underrättas om avvecklingen samt uppmanas att med tillämpning av 3 kap. 13 § inom en viss tid, lägst två månader, flytta kompetensparkontots tillgångar till ett annat kompetenssparinstitut. Underrättelse skall ske genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och i övrigt på ett ändamålsenligt sätt.

Efter utgången av den tid som angetts får flyttning inte ske. En upplysning om detta skall tas in i underrättelsen.

4 § Efter utgången av den enligt 3 § bestämda tiden skall ett återstående bestånd av kompetenssparavtal om möjligt överlätas till ett eller flera andra kompetenssparinstitut. Ett avtal om överlåtelse skall godkännas av Finansinspektionen för att bli giltigt.

Om inspektionen anser att ett avtal skall godkännas, skall inspektionen i Post- och Inrikes Tidningar och i övrigt på ett ändamålsenligt sätt kungöra avtalets innehåll. Kungörelsen skall innehålla föreläggande för kontoinnehavarna att inom en bestämd tid, minst en månad efter kungörelsens utfärdande, anmäla till inspektionen om de har något att invända mot avtalet.

Godkänner inspektionen ett avtal om överlåtelse, övergår ansvaret för kompetenssparavtalen på det övertagande kompetenssparinstitutet. Detta institut skall underrätta kontoinnehavarna om överlåtelsen och de eventuella ändringar i villkoren som överlåtelsen medför. Finansinspektionen bestämmer på vilket sätt underrättelsen skall ske.

5 § Kompetensparavtal som inte överlåtits inom sex månader från utgången av den enligt 3 § bestämda tiden upphör att gälla.

Övriga bestämmelser

6 § Om en kompetenssparrörelse enligt vad som sägs i 1 § skall avvecklas eller om ansökan om tillstånd enligt 2 § getts in, får nya kompetensparavtal inte ingås.

7 § Kompetenssparbelopp som förfaller till betalning efter det att ett kompetenssparinstitut trätt i likvidation eller försatts i konkurs skall betalas ut i den utsträckning tillgångar som avskilts för kon-
toinnehavarens räkning räcker för betalningarna.

7 kap. Tillsyn m. m.

Tillsynens inriktning

1 § Kompetenssparinstitut står under tillsyn av Finansinspektionen. Vid sin tillsyn skall inspektionen se till att en sund kompetenssparrörelse främjas.

Övriga tillsynsfrågor m. m.

2 § Bestämmelserna i 6 kap. 2, 7, 9–10 och 12 §§ samt i 7 kap. 1 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse skall tillämpas även i fråga om kompetenssparrörelse. Hänvisningarna till lagen om värdepappersrörelse skall därvid i stället gälla denna lag.

3 § Återkallas eller upphör ett kompetenssparinstituts tillstånd att bedriva värdepappersrörelse upphör också tillståndet att bedriva kompetenssparrörelse att gälla.

Avgifter till Finansinspektionen

4 § Den som ansöker om tillstånd enligt denna lag skall betala en avgift för prövningen enligt de närmare föreskrifter regeringen meddelar. Om Finansinspektionen för bedömning av en viss fråga i prövningen behöver anlita någon med särskild fackkunskap, skall kostnaden för detta betalas av sökanden.

Kompetenssparinstitut skall med årliga avgifter bekosta Finansinspektionens verksamhet enligt de närmare föreskrifter regeringen meddelar.

Överklagande

5 § Beslut som Finansinspektionen meddelar får, med undantag av vad som följer av hänvisningen i 2 § till bestämmelser i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, överklagas till länsrätten. Detsamma gäller beslut som IKS-styrelsen meddelar enligt 3 kap. 10 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.
2. Frågor om tillstånd enligt denna lag får prövas före ikraftträdandet. Ett beslut i en sådan fråga skall gälla tidigast från ikraftträdandet.
3. En kompetenssparare som under tiden 1 januari 2002 - 31 december 2004 har påbörjat insättningar på sitt kompetenssparkonto är, enligt vad som föreskrivs i andra stycket, berättigad till en sparpremie om 2 500 kronor om denne senast den 31 december 2006 har gjort minst tolv insättningar på sitt konto fördelade på minst lika många månader och om insättningarna uppgår till sammanlagt minst 2 500 kronor. När kompetensspararen uppfyller villkoren för kompetenspremie skall sparpremien utan dröjsmål betalas in på kompetensspararens kompetenssparkonto.
4. Sparpremien utgör inte skattepliktig inkomst enligt inkomstskattelagen (1999:1229). Avdrag enligt 62 kap. 8 a § inkomstskattelagen får inte göras för insättningen.

Berättigad till sparpremie enligt första stycket är den som är född 1 januari 1948 - 31 december 1972 och vars taxerade inkomst år 2001 uppgick till lägst 50 000 kronor och högst 216 000 kronor.

Bestämmelserna i denna punkt skall tillämpas på motsvarande sätt på den som sparar till sin kompetensutveckling i en kompetenssparförsäkring.

2 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 2 § äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. **2 §**

2 § Enskild egendom är

1. egendom som till följd av äktenskapsförord är enskild,
2. egendom som en make har fått i gåva av någon annan än den andra maken med det villkoret att egendomen skall vara mottagarens enskilda,
3. egendom som en make har erhållit genom testamente med det villkoret att den skall vara mottagarens enskilda,
4. egendom som en make har ärvt och som enligt testamente av arvlåtaren skall vara mottagarens enskilda,
5. egendom som en make erhållit genom förmånstagarförordnande vid livförsäkring, olycksfallsförsäkring, sjukförsäkring *eller* pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande som tecknats av någon annan än den andra maken med det villkoret att egendomen skall vara mottagarens enskilda,
5. egendom som en make erhållit genom förmånstagarförordnande vid livförsäkring, olycksfallsförsäkring, sjukförsäkring, pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande *eller kompetenssparande enligt lagen (2000:00) om individuellt kompetenssparande* som tecknats av någon annan än den andra maken med det villkoret att egendomen skall vara mottagarens enskilda,
7. vad som har trätt i stället för egendom som avses i 1--5, om inte annat har föreskrivits genom den rättshandling på grund av vilken egendomen är enskild.

Avkastning av enskild egendom är giftorättsgods, om inte annat har föreskrivits genom en sådan rättshandling som avses i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

3. Förslag till lag om ändring i ärvdabalken

Härigenom föreskrivs att 20 kap. 5 § ärvdabalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 kap.

5 §

Är efter den döde testamente eller, om han var gift, äktenskapsförord angående förmögenhetsordningen, skall det intagas i bouppteckningen eller i bestyrkt avskrift fogas därvid såsom bilaga.

Bouppteckningen skall också innehålla uppgift om livförsäkringar *och* tillgångar på pensionsparkonto enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande som till följd av att förmänstagare insatts, inte ingår i kvarlåtenskapen.

Bouppteckningen skall också innehålla uppgift om livförsäkringar, tillgångar på pensionsparkonto enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande *och tillgångar på kompetensparkonto enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande* som till följd av att förmänstagare insatts, inte ingår i kvarlåtenskapen.

Är bland delägarna laglottsberättigad arvinge, skall, där delägare begär det, i bouppteckningen uppgift lämnas om vad arvinge eller hans avkomling av den döde mottagit i förskott eller eljest såsom gåva, så ock om gåva som den efterlevande maken, dennes avkomling eller universell testamentstagare mottagit av den döde; och skall tillika uppgivas vad arvinge i förskott erhållit av efterlevande makens giftorättsgods. Vad nu är sagt skall ej gälla, där fråga är om sedvanliga skänker vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

4. Förslag till lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §²

Avviker försäkringsvillkor från bestämmelse i denna lag, vare det ej hinder för villkorets tillämpning, med mindre sådant i lagen anges.

Överlåtelse, pantsättning, förmånstagarförordnande eller annat förfogande över en försäkring är utan verkan om förfogandet skett i strid mot försäkringsvillkor, som enligt 58 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229) skall tas in i försäkringsavtalet. Förbud mot överlåtelse skall dock ej utgöra hinder mot utmätning eller överlåtelse vid ackord eller konkurs i vidare mån än sådant hinder föreligger på grund av vad som i övrigt föreskrivits i lag eller annan författning.

Överlåtelse, pantsättning, förmånstagarförordnande eller annat förfogande över en försäkring är utan verkan om förfogandet skett i strid mot försäkringsvillkor, som enligt 58 kap. 16 § eller 58 a kap. 10 § inkomstskattelagen (1999:1229) skall tas in i försäkringsavtalet. Förbud mot överlåtelse skall dock ej utgöra hinder mot utmätning eller överlåtelse vid ackord eller konkurs i vidare mån än sådant hinder föreligger på grund av vad som i övrigt föreskrivits i lag eller annan författning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förfoganden som skett före ikraftträdandet.

² Senaste lydelse 1999:1232.

5. Förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §²

Har någon i enlighet med lagen (1927:77) om försäkringsavtal insatts såsom förmånstagare och erhåller han vid försäkringstagarens död förfoganderätten över försäkringen eller, utan att sådan rätt förvärfvas, utbetalning på grund av försäkringen, skall vad förmånstagaren sålunda bekommer vid beräkning av arvsskatt anses såsom arvfallen egendom. Vad nu sagts skall gälla jämväl vad som tillfaller någon enligt bestämmelserna i 104 § andra stycket nämnda lag. Hälften av vad som tillfaller försäkringstagarens make i egenskap av förmånstagare är fritt från skatt.

Vidare skall

a) där livförsäkring, som är kapitalförsäkring men ej livränteförsäkring, tagits å försäkringstagarens eller hans makes liv samt den rätt, som på grund av försäkringsavtalet tillkommit endera av dem, jämlikt 116 § första stycket lagen om försäkringsavtal icke kunnat tagas i mät för någons gäld, eller

b) där försäkring tagits för olycksfall eller sjukdom, vid skattens beräkning från värdet av vad som tillfallit någon i egenskap av förmånstagare såsom skattefritt avräknas ett belopp som motsvarar sex gånger prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för det år under vilket skattskyldigheten inträdde. Har på grund av förordnande av samma person förmånstagaren tidigare erhållit sådant förvärv, som jämlikt 37 § 2 mom. är i beskattningshänseende likställt med gåva, får likväl från värdet av vad som inom loppet av tio år tillfallit förmånstagaren ej avräknas mer än ett belopp som motsvarar sex gånger prisbasbeloppet enligt lagen om allmän försäkring för det år under vilket skattskyldighet inträdde för det senaste förvärvet.

Vad som på grund av insättningar av samma person i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt på en gång tillfaller någon såsom förmånstagare skall denne anses erhålla på grund av en och samma försäkring, och skall så anses som om försäkringen tagits vid tiden

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:857.

² Senaste lydelse 1999:1233.

för den första insättningen och på villkor att premiebetalning skolat ske i den ordning, vari insättningar i anstalten skett eller enligt avtal mellan anstalten och försäkringstagaren skolat äga rum.

Skattskyldighet enligt första stycket föreligger inte för rätt till pension som utgår på grund av pensionsförsäkring. Skattskyldighet föreligger inte heller för rätt till livränta som utgår på grund av annan försäkring än pensionsförsäkring i den mån vad som på grund av förordnande av samma person tillfallit den berättigade inte överstiger 2 500 kronor per år.

Angående vad som förstås med kapitalförsäkring och pensionsförsäkring stadgas i 58 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Vad i första och andra styckena här ovan sägs skall, även om förmånstagarförordnande i enlighet med lagen om försäkringsavtal icke föreligger, äga tillämpning jämväl i fråga om vad som tillfallit någon på grund av statens grupplivförsäkring eller jämförbar av kommunal eller enskild arbetsgivare avtalad grupplivförsäkring eller på grund av sådan förmån från kommun, som motsvarar statens grupplivförsäkring, även om förmånen inte utgår på grund av försäkring.

Vad som vid en försäkringstagares död tillfaller någon på grund av förordnande som avser utländsk försäkring skall vid beräkning av arvsskatt behandlas som om det hade tillhört boet och tillagts förmånstagar genom testamente. Har försäkringen tagits för olycksfall eller sjukdom eller är fråga om en sådan försäkring som - om den inte hade varit utländsk - skulle ha uppfyllt de förutsättningar som anges i andra stycket a), tillämpas bestämmelserna i det stycket. För rätt till pension på grund av en utländsk försäkring som skall behandlas som pensionsförsäkring vid inkomsttaxeringen föreligger inte skattskyldighet. Vid övriga förvärv av livränta på grund av utländsk försäkring tillämpas bestämmelserna i fjärde stycket andra meningen.

Med utländsk försäkring förstås en försäkring som har meddelats i en utomlands bedriven försäkringsrörelse.

Skattskyldighet föreligger inte för rätt till pension på grund av pensionssparavtal enligt 1 kap. 2 § lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande. När behållning på pensionssparkonto skall tas upp som en tillgång i dödsboet och avskattning skall ske enligt 58 kap. 33 § inkomstskattelagen skall behållningen tas upp till halva värdet.

Skattskyldighet föreligger inte för rätt till utbetalning på grund

av kompetenssparavtal enligt 1 kap. 1 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande. När behållning på kompetenssparkonto skall tas upp som en tillgång i dödsboet och avskattning skall ske enligt 58a kap. inkomstskattelagen skall behållningen tas upp till halva värdet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

6. Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

5 §¹

Den allmänna försäkringskassan skall besluta om en försäkrads tillhörighet till sjukpenningförsäkringen och fastställa sjukpenninggrundande inkomst. För en försäkrad som inte är bosatt i Sverige gäller detta så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbetsförmåga eller, vid särskild efterlevandepension, förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- eller inkomstförhållanden,

d) när tjänstepension beviljas den försäkrade, samt

e) när ett beslut om vilandeförklaring av förtidspension enligt 16 kap. 16 eller 17 § upphör.

Ändring som avses i första stycket skall gälla från och med den dag då anledningen till ändringen uppkommit. Den sjukpenninggrundande inkomst som ändrats enligt första stycket a får dock läggas till grund för ersättning tidigast från och med första dagen i den ersättningsperiod som inträffar i anslutning till att försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen.

Under tid som anges under 1–6 får, om inte första stycket b, c Under tid som anges under 1–7 får, om inte första stycket b, c

¹ Senaste lydelse 1999:1366.

eller d är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

eller d är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka hon eller han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, bidrag enligt förordningen (1995:938) om utbildningsbidrag för doktorander eller särskilt utbildningsbidrag,

2. genomgår vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox) och uppbär timersättning för studierna,

3. är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller genomgår arbetsmarknadsutbildning som beslutats av en arbetsmarknadsmyndighet,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § föräldraledighetslagen (1995:584) och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård,

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

7. genomför kompetensutveckling med medel från kompetenssparförsäkring eller kompetenssparkonto enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 eller 3 skall försäkringskassan, vid sjukdom under utbildningstiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på

grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, skall årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärsarbete under utbildningstiden.

För en försäkrad som får sådan behandling eller rehabilitering som avses i 7 b § eller 22 kap. 7 § och som under denna tid får livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning enligt en annan författning skall försäkringskassan, vid sjukdom under den tid då livränta betalas ut, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 skall dock under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån som anges i tredje stycket 1, sjukpenningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första-tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar.

Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket a skall ej omfatta ändring av den försäkrades inkomstförhållanden på grund av sådant förvärsarbete som avses i 16 kap. 15 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

7. Förslag till lag om ändring i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter

Härigenom föreskrivs att 1 kap 1 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter skall ha följande lydelse.

1 kap.

1 §¹

Denna lag gäller för skatter och avgifter som tas ut enligt

<p>1. lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, bilskrotningslagen (1975:343), lagen (1978:69) om försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1984:409) om skatt på gödselmedel, lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, 2 § första stycket 6 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel, lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m., lagen (1991:1482) om lotteriskatt, lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m., lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, lagen (1999:673) om skatt på avfall, lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer.</p>	<p>1. lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, bilskrotningslagen (1975:343), lagen (1978:69) om försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1984:409) om skatt på gödselmedel, lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, 2 § första stycket 6 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel <i>och kompetenssparmedel</i>, lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m., lagen (1991:1482) om lotteriskatt, lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m., lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, lagen (1999:673) om skatt på avfall, lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, <i>3 kap. 12 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande.</i></p>
--	---

¹ Senaste lydelse 2000:467.

2. lagen (1982:349) om återvinning av dryckesförpackningar av aluminium, lagen (1994:1704) om lageravgift på vissa jordbruksprodukter.

Har i författning som anges i första stycket eller i författning som utfärdats med stöd av sådan författning lämnats bestämmelse som avviker från denna lag gäller dock den bestämmelsen.

3 §²

För skatt enligt författningarna i 1 kap. 1 § första stycket 1 är kalendermånad redovisningsperiod. Särskilda bestämmelser gäller i fråga om skatt enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och lagen (1999:673) om skatt på avfall.

För skatt enligt författningarna i 1 kap. 1 § första stycket 1 är kalendermånad redovisningsperiod. Särskilda bestämmelser gäller i fråga om skatt enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel *och kompetenssparmedel* och lagen (1999:673) om skatt på avfall.

För avgifter enligt författningarna i 1 kap. 1 § första stycket 2 är kalendermånad redovisningsperiod om Statens Jordbruksverk inte föreskriver något annat.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för sådana skattskyldiga som kan beräknas redovisa skatt med låga belopp medge att redovisningsperioden tills vidare skall vara ett halvt eller ett helt beskattningsår. Riksskatteverket eller Statens Jordbruksverk får meddela föreskrifter om redovisningsperiod för fall då den skattskyldige har försatts i konkurs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

² Senaste lydelse 2000:467.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter

dels att 2 kap. 11 § och 3 kap. 1, 15, 23, 27, 59, 60 och 61 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 3 kap. 11, 14 a, 17 b och 17 c §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

11 §¹

Fysisk person och dödsbo får, om inte annat följer av 13 §, lämna förenklad självdeklaration.

Skattemyndigheten skall till den som kan antas få lämna förenklad självdeklaration före den 15 april under taxeringsåret översända en förtryckt deklara-tionsblankett. Följande uppgifter, grundade på innehållet i inkomna kontrolluppgifter och övriga av myndigheten kända uppgifter, skall förtryckas:

1. den skattskyldiges namn, personnummer eller organisationsnummer, postadress och hemortskommun,

2. vad som behövs för att bestämma om den skattskyldige skall sambeskattas eller inte,

3. intäkter i inkomstslaget tjänst samt intäkter och avdrag i inkomstslaget kapital,

4. avdrag för avgift för pensionsförsäkring och för inbetalning på pensionssparkonto,

5. vad som behövs för beräkning av fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt,

6. skattepliktiga tillgångar och avdragsgilla skulder enligt lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt om beskattningsbar förmögenhet kan antas uppkomma.

6. skattepliktiga tillgångar och avdragsgilla skulder enligt lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt om beskattningsbar förmögenhet kan antas uppkomma,

7. allmänt avdrag för avgift till kompetenssparförsäkring och för inbetalning på kompetensspar-

¹ Senaste lydelse 1996:956.

konto.

3 kap.

1 §

Uppgifter till ledning för taxering av andra än uppgiftslämnaren själv *och* för registrering av preliminär skatt som har innehållits genom skatteavdrag, lämnas i form av kontrolluppgift.

Uppgifter till ledning för taxering av andra än uppgiftslämnaren själv, för registrering av preliminär skatt som har innehållits genom skatteavdrag *och för bestämmande av skattereduktion*, lämnas i form av kontrolluppgift.

Kontrolluppgifter för skattereduktion för kompetenspremie

11 §

Kontrolluppgift om kompetenspremie enligt 3 kap. 12 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande skall lämnas av IKS-styrelsen.

14a §

Kontrolluppgift om utbetalning från kompetensparförsäkring skall lämnas av försäkringsföretag och understödsföreningar.

Kontrolluppgift om utbetalning från kompetenssparkonto lämnas av kompetenssparinstitut som avses i 1 kap. 2 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande.

Kontrolluppgift skall lämnas för den till vilken beloppet har betalats ut om det utbetalade beloppet uppgår till sammanlagt minst 200 kronor för hela året. Kontrolluppgiften skall ta upp

*utbetalt belopp och avdragen
preliminär A-skatt.*

15 §²

Kontrolluppgift om försäkringsvärde skall lämnas av försäkringsföretag och understödsförening avseende sådan livförsäkring som är skattepliktig enligt lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt eller avses i 2 § första stycket 7 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Kontrolluppgift om försäkringsvärde skall lämnas av försäkringsföretag och understödsförening avseende sådan livförsäkring som är skattepliktig enligt lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt eller avses i 2 § första stycket 7 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel *och kompetenssparmedel.*

Kontrolluppgift skall lämnas för den som är ägare till försäkringen eller är förmanstagare med förfoganderätt till sådan försäkring, om värdet av en eller flera försäkringar uppgår till minst 1 000 kronor. För försäkring som innehas av fysisk person eller dödsbo skall kontrolluppgiften uppta försäkringens värde vid årets och, om försäkringen är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, det närmast föregående årets utgång. För övriga innehavare av sådan utländsk försäkring skall försäkringens värde vid sistnämnda tidpunkt redovisas.

Den som i Sverige förmedlar skattepliktig utländsk försäkring skall för försäkringsavtal som förmedlats under kalenderåret till Riksskatteverket lämna uppgift om försäkringsgivarens och försäkringstagarens namn och postadress, försäkringstagarens personnummer samt till verket vidarebefordra handling som avses i fjärde stycket.

Innehavare av skattepliktig utländsk försäkring som avses i första stycket skall efter försäkringsavtalets tecknande utan dröjsmål till förmedlare av försäkringen eller, om sådan saknas, till Riksskatteverket lämna dels en skriftlig förbindelse från den utländske försäkringsgivaren att årligen senast den 31 januari taxeringsåret lämna kontrolluppgift enligt första och andra styckena till verket, dels ett eget medgivande till sådant kontrolluppgiftslämnande. Förbindelse behöver inte lämnas om detta tidigare gjorts enligt 32 b §.

² Senaste lydelse 1997:329.

Riksskatteverket får medge undantag från skyldigheten att ge in sådan förbindelse som avses i fjärde stycket om det finns särskilda skäl.

17b §

Kontrolluppgift om avgift för kompetenssparförsäkring skall lämnas av försäkringsföretag och understödsförening.

Kontrolluppgift skall lämnas för försäkringstagaren. Kontrolluppgiften skall ta upp betald avgift för kompetenssparförsäkringen och försäkringens värde vid utgången av året före inkomståret, beräknat som det på försäkringstekniska beräkningsgrunder framräknade återköpsvärdet med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott.

17c §

Kontrolluppgift om kompetenssparkonto skall lämnas av kompetenssparinstitut. Kontrolluppgiften skall lämnas för kompetensspararen och skall ta upp inbetalning på kompetenssparkonto. Den skall också ta upp behållningen på kontot vid utgången av året före inkomståret. För kompetenssparfond skall värdet på i fonden ingående tillgångar vid utgången av året före inkomståret tas upp.

23 §³

Uppgiftsskyldighet enligt 22 § föreligger inte

³ Senaste lydelse 1998:1490.

1. då borgenären är bank, hypoteksinstitut, försäkringsföretag, aktiebolag eller förening eller stiftelse som tilldelats organisationsnummer,

2. för ränta som i fråga om en central värdepappersförvarare inte avser bolagets verksamhet beträffande skuldförbindelser för den allmänna marknaden och som i fråga om övriga uppgiftsskyldiga inte hänför sig till sådan verksamhet som avses i 22 § första stycket,

3. för ränta och fordran på konto, för vilket inte finns person- eller organisationsnummer och som öppnats före den 1 januari 1985, om räntan för kontohavaren uppgår till mindre än 100 kronor eller - om kontot innehas av mer än en person - ränta för var och en av kontohavarna understiger 100 kronor,

4. för ränta och fordran på konto om borgenärens sammanlagda ränta på ett eller flera konton uppgår till mindre än 100 kronor varvid ränta som enligt andra bestämmelser i detta stycke är undantagen från uppgiftsskyldighet inte skall medräknas,

Lag (1998:1490).

5. för ränta och fordran på särskilt konto i bank enligt skogskontolagen (1954:142), lagen (1979:611) om upphovsmannakonto, lagen (1982:2) om uppfinnarkonto *eller* lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.

5. för ränta och fordran på särskilt konto i bank enligt skogskontolagen (1954:142), lagen (1979:611) om upphovsmannakonto, lagen (1982:2) om uppfinnarkonto, lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande *eller lagen om (0000:000) individuellt kompetenssparande.*

27 §⁴

Kontrolluppgift om utdelning och innehav skall lämnas av

1. den som utbetalt utdelning på aktie i svenskt aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713),

2. den som utbetalt utdelning på andel i svensk värdepappersfond som avses i 1 § lagen om värdepappersfonder (1990:1114),

3. den som utbetalt utdelning från utländsk juridisk person, om utdelningen utbetalats genom en central värdepappersförvarares försorg,

⁴ Senaste lydelse 1998:1490.

4. den som driver valutahandel samt värdepappersinstitut hos vilket utländskt fondpapper eller rättighet eller skyldighet som anknyter till sådant fondpapper förvaras i depå eller kontoförs,

5. värdepappersinstitut hos vilket marknadsnoterad tillgång som anges i 3 § första stycket 4 och 7 lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt förvaras i depå eller kontoförs i annat fall än som avses i 22 § och punkterna 1-4.

Kontrolluppgift skall lämnas för

a) fysisk eller juridisk person som är berättigad att lyfta utdelning för egen del vid utdelningstillfället och

b) fysisk person och dödsbo som hos den uppgiftsskyldige varit antecknad som innehavare av aktie eller andel i värdepappersfond eller utländsk juridisk person eller utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper eller annan marknadsnoterad tillgång som avses i 3 § första stycket 7 lagen om statlig förmögenhetsskatt.

Kontrolluppgift enligt andra stycket a skall ta upp utbetald utdelning, avdragen preliminär skatt och innehållen utländsk källskatt som belöper på utdelningen. Kontrolluppgift enligt andra stycket b skall ta upp innehavet vid årets utgång.

<p>Uppgiftsskyldighet enligt denna paragraf föreligger inte för tillgångar på pensionsspar-konto eller för utdelning på sådana tillgångar.</p>	<p>Uppgiftsskyldighet enligt denna paragraf föreligger inte för tillgångar på pensionsspar-konto eller för utdelning på sådana tillgångar.</p>
--	--

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i det register som förs av en central värdepappersförvarare enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument skall utan dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

Den som skall lämna kontrolluppgift enligt första stycket skall för fysisk person och dödsbo som hos den uppgiftsskyldige varit antecknad som innehavare av depå eller konto för marknadsnoterad option, termin eller därmed jämförligt avtal även lämna kontrolluppgift om förpliktelse vid årets utgång på grund av sådant avtal.

Den som är uppgiftsskyldig skall senast den 31 januari under taxeringsåret översända meddelande med de upplysningar som lämnas i kontrolluppgiften till den uppgiften avser.

Meddelande som avses i första stycket skall beträffande uppgifter som avses i 11 § i stället lämnas senast vid den tidpunkt som Riksskatteverket föreskriver enligt 61 §.

60 §

Vid en kontrolluppgift som lämnas enligt 4, 13, 14, 22 eller 27 § skall fogas särskild uppgift (sammandrag av kontrolluppgifter). I sådant sammandrag skall anges namn, postadress och personnummer eller organisationsnummer för den uppgiftsskyldige, antalet lämnade kontrolluppgifter samt det sammanlagda beloppet av de skatteavdrag som har verkställts under året före taxeringsåret. Om skattemyndigheten har tilldelat den uppgiftsskyldige ett särskilt redovisningsnummer, skall detta, i annat sammandrag än sådant som avser kontrolluppgift om ränta, utdelning eller betalning till eller från utlandet, anges i stället för personnummer eller organisationsnummer. Om den uppgiftsskyldige har gjort avdrag för en arbetstagares kostnader enligt 2 kap. 4 § första stycket 6 lagen (1981:691) om socialavgifter, skall denna kostnad också anges i sammandraget.

Vid en kontrolluppgift som lämnas enligt 4, 13, 14, 14 a, 22 eller 27 § skall fogas särskild uppgift (sammandrag av kontrolluppgifter). I sådant sammandrag skall anges namn, postadress och personnummer eller organisationsnummer för den uppgiftsskyldige, antalet lämnade kontrolluppgifter samt det sammanlagda beloppet av de skatteavdrag som har verkställts under året före taxeringsåret. Om skattemyndigheten har tilldelat den uppgiftsskyldige ett särskilt redovisningsnummer, skall detta, i annat sammandrag än sådant som avser kontrolluppgift om ränta, utdelning eller betalning till eller från utlandet, anges i stället för personnummer eller organisationsnummer. Om den uppgiftsskyldige har gjort avdrag för en arbetstagares kostnader enligt 2 kap. 4 § första stycket 6 lagen (1981:691) om socialavgifter, skall denna kostnad också anges i sammandraget.

Redovisning av konto som avses i 57 § andra stycket tredje meningen skall lämnas i särskild uppgiftshandling för varje konto.

Vid en kontrolluppgift som lämnas enligt 17 a, 25 a, 26 a, 32 a, 44 eller 45 § skall fogas sammandrag, som skall uppta namn, post-adress och personnummer eller organisationsnummer för den uppgiftsskyldige samt antalet lämnade kontrolluppgifter. Lag (1997:495).

61 §

I fråga om inkomst som avses i punkt 12 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) får riksskatteverket föreskriva hur kontrolluppgift skall lämnas.

I fråga om kontrolluppgift enligt 11 § får Riksskatteverket föreskriva såväl hur som när den skall lämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002 och tillämpas första gången vid 2003 års taxering.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel samt att 2, 3, 9 och 10 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

Föreslagen lydelse

Lag (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel *och kompetenssparmedel*

2 §¹

Skattskyldiga till avkastningsskatt är

1. svenska livförsäkringsföretag,
 2. utländska livförsäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige,
 3. understödsföreningar som bedriver till livförsäkring hänförlig verksamhet,
 4. pensionsstiftelser enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,
 5. arbetsgivare som i sin balansräkning redovisar pensionsutfästelse under rubriken Avsatt till pensioner enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,
 6. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionssparkonto,
 6. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionssparkonto *eller kompetenssparkonto,*
 7. obegränsat skattskyldiga som innehar
 - a) kapitalförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, eller
 - b) försäkring som anses som pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229).
- Bestämmelserna i första stycket 7 omfattar inte försäkring som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall senast vid 70 års ålder och som inte är återköpsbar.

3 §²

¹ Senaste lydelse 1999:1264.

Skatteunderlaget är kapitalunderlaget enligt andra-åttonde styckena, multiplicerat med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret. Skatteunderlaget avrundas nedåt till helt hundratal kronor.

För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1-4 utgörs kapitalunderlaget av värdet av den skattskyldiges tillgångar vid ingången av beskattningsåret efter avdrag för finansiella skulder vid samma tidpunkt. För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 2 medräknas dock endast sådana tillgångar och skulder som är hänförliga till den i Sverige bedrivna försäkringsrörelsen.

Vid beräkning av kapitalunderlag enligt andra stycket skall bortses från den del av tillgångar och skulder som

1. inte förvaltas för försäkringstagarnas räkning,
2. är hänförliga till avgångsbidragsförsäkringar meddelade enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer,
3. är hänförliga till försäkringar som i redovisningshänseende tas upp som grupplivförsäkringar, eller
4. avser sjuk- och olycksfallsförsäkringar hänförliga till försäkringsklass enligt 2 kap. 3 a § första stycket 1 och 2 samt 3 b § första stycket 1 b och 4 försäkringsrörelselagen (1982:713).

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 5 utgörs av avsättningsbeloppet vid ingången av beskattningsåret avseende sådana pensionsutfästelser för vilkas tryggande avdragsrätt föreligger vid inkomsttaxeringen.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 6 utgörs av värdet av de tillgångar som vid ingången av kalenderåret är hänförliga till pensionssparkontot. Avdrag får ske för obetald skatt enligt denna lag som är hänförlig till kontot.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 6 utgörs av värdet av de tillgångar som vid ingången av kalenderåret är hänförliga till pensionssparkontot *eller kompetenssparkontot*. Avdrag får ske för obetald skatt enligt denna lag som är hänförlig till kontot.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 7 utgörs av värdet vid beskattningsårets ingång av sådana försäkringar som anges där. Detta värde beräknas enligt sjunde och åttonde styckena.

² Senaste lydelse 1999:1129.

Som värde av försäkringen tas upp dess på försäkringstekniska beräkningsgrunder framräknade återköpsvärde med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott.

I fråga om försäkringsavtal som ingåtts före den 1 januari 1997 skall endast den del av försäkringens värde tas upp som överstiger värdet vid denna tidpunkt. Till det värde som undantas från skatteunderlaget får tillägg göras för årlig värdestegring beräknad enligt första stycket. Denna begränsning gäller dock inte om försäkringen övergått till ny innehavare efter utgången av år 1996 på annat sätt än genom arv, testamente, gåva, bodelning eller, såvitt gäller försäkring som har samband med tjänst, överlåtelse mellan arbetsgivare på grund av anställds byte av tjänst.

Vid tillämpning av tredje stycket 1 skall tillgångar som svarar mot konsolideringsfond enligt 12 kap. 9 § försäkringsrörelselagen anses förvaltade för försäkringstagarnas räkning till den del fonden enligt bolagsordningen får användas för återbäring till försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar.

9 §³

Skatten uppgår till 15 procent av skatteunderlaget enligt 3 § om inte annat följer av andra och tredje styckena.

<p>För den del av skatteunderlaget som hos sådan skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1-3 och 7 är hänförligt till annan personförsäkring än pensionsförsäkring uppgår skatten till 30 procent av nio tiondelar av skatteunderlaget.</p>	<p>För den del av skatteunderlaget som hos sådan skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1-3 och 7 är hänförligt till annan personförsäkring än pensionsförsäkring <i>eller kom-petenssparförsäkring</i> uppgår skatten till 30 procent av nio tiondelar av skatteunderlaget.</p>
---	---

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader skall skattesatsen jämkas i motsvarande mån. Sådan jämkning skall också göras om hela behållningen på ett pensionssparkonto avskattas enligt 58 kap. 33 § inkomstskattelagen (199:1229) eller avsättning som avses i 3 § fjärde stycket helt upplöses under beskattningsåret. Överläts ett helt försäkringsbestånd från ett livförsäkringsföretag till ett annat sådant företag eller sker fusion enligt 15 a kap. 1 eller 18 § försäkringsrörelselagen (1982:713) inträder det övertagande företaget i det överlåtande företags skattemässiga situation.

³ Senaste lydelse 1999:1264.

10 §⁴

Om inte annat följer av andra stycket gäller bestämmelserna i taxeringslagen (1990:324) och skattebetalningslagen (1997:483) för avkastningsskatt.

Avkastningsskatt som skall tas ut av sådan skattskyldig som avses i 2 § första stycket 6 skall för den skattskyldiges räkning betalas av det pensionssparinstitut eller med vilket den skattskyldige träffat avtal om individuellt pensionsparande.

I fråga om förfarandet vid beskattningen i fall som avses i andra stycket gäller bestämmelserna i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter i tillämpliga delar. Med skattskyldig avses därvid det pensionssparinstitut med vilket den skattskyldige träffat pensionsparavtal. *Pensionssparinstitutets* beskattningsår är redovisningsperiod. *Pensionssparinstitutet* skall vara registrerat hos beskattningsmyndigheten.

Förutom *pensionssparinstitutet* får även skattskyldig som avses i 2 § första stycket 6 överklaga beskattningsmyndighetens beslut om skatt enligt bestämmelserna i 8 kap. lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Återbetalas skatt hänförlig till ett pensionssparkonto till ett *pensionssparinstitut* skall beloppet tillsammans med rän-

Avkastningsskatt som skall tas ut av sådan skattskyldig som avses i 2 § första stycket 6 skall för den skattskyldiges räkning betalas av det pensionssparinstitut *eller kompetenssparinstitut* med vilket den skattskyldige träffat avtal om individuellt pensionsparande *eller individuellt kompetensparande*.

I fråga om förfarandet vid beskattningen i fall som avses i andra stycket gäller bestämmelserna i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter i tillämpliga delar. Med skattskyldig avses därvid det pensionssparinstitut *eller kompetenssparinstitut* med vilket den skattskyldige träffat pensionsparavtal *eller kompetensparavtal*. *Sparinstitutets* beskattningsår är redovisningsperiod. *Sparinstitutet* skall vara registrerat hos beskattningsmyndigheten.

Förutom *sparinstitutet* får även skattskyldig som avses i 2 § första stycket 6 överklaga beskattningsmyndighetens beslut om skatt enligt bestämmelserna i 8 kap. lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Återbetalas skatt hänförlig till

⁴ Senaste lydelse 1997:538.

tan enligt 5 kap. 13 § lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter tillgodoföras kontot. Har kontot avslutats skall institutet ombesörja att beloppet i stället överförs till det pensionssparkonto till vilket de tillgångar som var hänförliga till det avslutade kontot har överförs. Finns inte sådant konto skall institutet betala ut beloppet på det sätt som gäller för utbetalningar enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.

ett pensionssparkonto *eller ett kompetenssparkonto* till ett *sparinstitut* skall beloppet tillsammans med räntan enligt 5 kap. 13 § lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter tillgodoföras kontot. Har kontot avslutats skall institutet ombesörja att beloppet i stället överförs till det pensionssparkonto *eller kompetenssparkonto* till vilket de tillgångar som var hänförliga till det avslutade kontot har överförs. Finns inte sådant konto skall institutet betala ut beloppet på det sätt som gäller för utbetalningar enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande *eller enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Särskild löneskatt skall för varje år betalas till staten med 16,16 procent på lön eller annan ersättning till arbetstagare som vid årets ingång är 65 år eller äldre och i övrigt med 24,26 procent på

1. ersättning som utfaller enligt kollektivavtalsgrundad avgångsbidragförsäkring som tecknas av arbetsgivare till förmån för arbetstagare,

2. avgångsersättning som annorledes än på grund av kollektivavtalsgrundad avgångsbidragförsäkring utbetalas av staten, kommun eller kommunalförbund som arbetsgivare eller av Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, det för kommunerna och landstingen gemensamma organet för administration av personalpension eller Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, under förutsättning att arbetsgivaren tillämpar kommunalt pensionsavtal eller av annan arbetsgivare, under förutsättning att arbetsgivaren tillämpar kommunalt pensionsavtal och att borgen eller liknande garanti tecknats av kommun, kommunalförbund, Svenska Kommunförbundet eller Landstingsförbundet,

3. avgångsersättning som omfattas av s.k. trygghetsavtal,

4. ersättning som utges enligt gruppsjukförsäkring som åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgör komplement till förtidspension eller till sjukbidrag,

5. ersättning som utges på grund av ansvarighetsförsäkring som åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utges i form av engångsbelopp som inte utgör kompensation för mistad inkomst,

6. bidrag som en arbetsgivare lämnar till en sådan vinstandelsstiftelse som avses i 3 kap. 2 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring eller en annan juridisk person med motsvarande ändamål med undantag för bidrag som lämnas till en pensions eller

¹ Senaste lydelse 2000:988.

personalstiftelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Skattskyldig är den som utgett sådan ersättning eller sådant bidrag som avses i första stycket. I fråga om sådan för mottagaren skattepliktig intäkt i form av rabatt, bonus eller annan förmån som ges ut på grund av kundtrohet eller liknande, skall den som slutligt har stått för de kostnader som ligger till grund för förmånen anses som skattskyldig enligt denna lag, om inte denne är den som är skattskyldig till inkomstskatt för förmånen. I fråga om sådan för mottagaren skattepliktig intäkt i inkomstslaget tjänst i form av en förmån eller ersättning som getts ut eller anses utgiven av fysisk person som är bosatt utomlands eller av utländsk juridisk person, skall den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige anses som skattskyldig enligt denna lag, om förmånen eller ersättningen kan anses ha sin grund i anställningen i Sverige och det inte finns något anställningsförhållande mellan utgivaren av förmånen eller ersättningen och mottagaren.

Vid bestämmande av skatteunderlaget tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 4–15 och 17–25 §§ socialavgiftslagen (2000:980).	Vid bestämmande av skatteunderlaget tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 4–15, 17–25 och 31 §§ socialavgiftslagen (2000:980).
--	--

Vid bestämmande av skatteunderlaget enligt första stycket 5 skall bortses från ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av juni 1993 om ersättningen avser tid därefter samt från ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av år 1992 om skadan anmälts till allmän försäkringskassa efter utgången av juni 1993. Detta gäller dock endast ersättning som för en och samme arbetstagare beräknas på lönedelar som inte överstiger sju och en halv gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring.

2 §²

En enskild person eller ett dödsbo skall för varje år till staten betala särskild löneskatt med 24,26 procent på överskott av passiv näringsverksamhet enligt inkomstskattelagen (1999:1229) här i landet samt på ersättning som utges enligt sådan avtalsgruppsjukförsäkring som avses i 15 kap. 9 § inkomstskattelagen eller enligt sådan trygghetsförsäkring som avses i nämnda lagrum till den del ersättningen utges i form av engångsbelopp som inte utgör kompensation för mistad inkomst. Om en skattskyldig före årets början har fyllt 65 år eller inte har fyllt 65 år men under hela året uppburit hel ålderspension skall särskild löneskatt betalas med 16,16 procent eller, om en skattskyldig avlidit under året, med 24,26 procent på inkomst som avses i 3 kap. 3–8 §§ socialavgiftslagen (2000:980).

Vid beräkning av skatteunderlaget gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 9–11 §§ och 12 § första och andra styckena socialavgiftslagen.

Vid beräkning av skatteunderlaget gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 9–11 §§ och 12 § första och andra styckena socialavgiftslagen. *Vid beräkning av skatteunderlaget för skatt enligt första stycket andra meningen gäller även 3 kap. 20 § socialavgiftslagen i tillämpliga delar.*

Skatt betalas inte då skatteunderlaget understiger 1 000 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

² Senaste lydelse 2000:988.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Skattepliktig inkomst enligt denna lag är:

1. avlöning eller därmed jämförlig förmån, som utgått av anställning eller uppdrag hos svenska staten eller svensk kommun;

2. avlöning eller därmed jämförlig förmån, som utgått av annan anställning eller annat uppdrag än hos svenska staten eller svensk kommun, i den mån inkomsten förvärvats genom verksamhet här i riket;

3. arvode och liknande ersättning som uppburits av någon i egenskap av ledamot eller suppleant i styrelse eller annat liknande organ i svenskt aktiebolag eller annan svensk juridisk person, oavsett var verksamheten utövats;

4. pension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring till den del beloppet överstiger uppburen folkpension och pensionstillskott som uppburits enligt 2 § lagen (1969:205) om pensionstillskott eller, för den som uppburit folkpension i form av förtidspension, till den del beloppet överstiger uppburen folkpension och 52 procent av pensionstillskott som uppburits enligt 2 a § sistnämnda lag, eller, om folkpension enligt bestämmelserna i 17 kap. 2 § lagen om allmän försäkring samordnats med yrkesskadelivränta eller annan i nämnda lagrum angiven livränta, till den del beloppet överstiger den pension som skulle ha utgått om sådan samordning inte skett, och för annan ersättning enligt lagen om allmän försäkring;

5. pension på grund av anställning eller uppdrag hos svenska staten eller svensk kommun;

6. belopp, som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring, om försäkringen meddelats i här i riket bedriven försäkringsrörelse samt belopp som utbetalas från pensionssparkonto fört av ett svenskt pensionssparinstitut eller av ett utländskt instituts filial i Sverige enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande;

¹ Senaste lydelse 2000:793.

7. pension på grund av tjänstepensionsförsäkring samt annan pension eller förmån, om förmån utgår från Sverige på grund av förutvarande tjänst och den tidigare verksamheten huvudsakligen utövats här;

8. ersättning enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare samt enligt annan lag eller författning, som utgått till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller på grund av militärtjänstgöring eller i fall som avses i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd eller lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän;

9. dagpenning från arbetslöshetskassa enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring;

10. korttidsstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349);

11. annan härifrån uppburden, genom verksamhet här i riket förvärvad inkomst av tjänst;

12. återfört avdrag för egenavgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter, egenavgifter som satts ned genom ändrad debitering, i den mån avdrag har medgetts för avgifterna samt avgifter som avses i 62 kap. 6 § inkomstskattelagen (1999:1229) och som satts ned genom ändrad debitering i den mån avdrag har medgetts för avgifterna och dessa inte hänför sig till näringsverksamhet;

13. sjöinkomst som avses i 64 kap. 3 och 4 §§ inkomstskattelagen;

14. pension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

14. pension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,

15. utbetalning från kompetenssparförsäkring eller kompetenssparkonto enligt lagen (2001:000) om individuellt kompetenssparande.

Som inkomst enligt första stycket 1-3 anses också förskott på sådan inkomst. Som folkpension behandlas även tilläggspension i den mån den enligt lagen om pensionstillskott föranlett avräkning av pensionstillskott. Däremot räknas inte barnpension som folkpension.

Verksamhet på grund av anställning i svenskt företag anses utövad här i riket även om tjänsteinnehavaren i och för sin tjänst måste göra tillfälliga besök utomlands eller under längre tid uppehålla sig där under kringresande (t.ex. handelsresande).

Skattepliktig inkomst enligt denna lag är dock endast sådan inkomst som skulle ha beskattats hos en obegränsat skattskyldig enligt inkomstskattelagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

12 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 4 § lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

4 §

Vid tillämpning av bestämmelserna i 1--3 §§ skall, om byte av pensionssparinstitut skett, överföring av tillgångar på ett pensionsparkonto till nytt konto inte anses som inbetalning. Prövningen såvitt gäller tidpunkten för pensionssparavtalets ingående och spartiden skall ske utifrån det ursprungliga avtalet.

Det som sägs i första stycket skall även gälla vid överföring från ett kompetenssparkonto enligt 3 kap. 14 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande till ett pensionsparkonto. Prövningen såvitt gäller tidpunkten för pensionssparavtalets ingående och spartiden skall ske utifrån det ursprungliga kompetenssparavtalet enligt 3 kap. 1 § samma lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

13 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Vid beräkning av den skattepliktiga förmögenheten skall som tillgång tas upp

1. privatbostadsfastighet och privatbostadsrätt,
2. småhus med tillhörande tomtmark på lantbruksenhet som på grund av ägarens begäran enligt 2 kap. 9 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229) är näringsfastighet,
3. den del av en näringsfastighet som inrymmer en bostadslägenhet som används eller är avsedd att användas av fastighetsägaren för eget eller närståendes boende,
4. aktie i ett aktieslag som är inregistrerat vid börs i det land där aktiebolaget är hemmahörande samt marknadsnoterad aktie i ett aktiebolag som är hemmahörande i Sverige om ett aktieslag i bolaget den 29 maj 1997 var eller senare har varit inregistrerat vid svensk börs med undantag för huvuddelägares aktie,
5. aktie i ett aktieslag som inte är marknadsnoterat i det land där aktiebolaget är hemmahörande med undantag för huvuddelägares aktie i ett aktiebolag i vilket finns ett aktieslag som är marknadsnoterat,
6. annan delägar rätt än aktie om den inte är marknadsnoterad samt andel i handelsbolag och europeisk ekonomisk intressegrupp med undantag för andel i juridisk person till den del den juridiska personen är skattskyldig,
7. annan marknadsnoterad delägar rätt än aktie, marknadsnoterad fordringsrätt och marknadsnoterad tillgång som avses i 52 kap. inkomstskattelagen,
8. försäkring med undantag för
 - a) pensionsförsäkring samt
 - b) livförsäkring som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall senast vid 70 års
8. livförsäkring med undantag för
 - a) pensionsförsäkring samt
 - b) livförsäkring som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall senast vid 70 års

¹ Senaste lydelse 1999:1298.

ålder och som inte är återköpsbar, ålder och som inte är återköpsbar,

c) kompetensparförsäkring,

9. rätt till livränta eller därmed jämförlig utbetalning med undantag för rätt till

- a) utbetalning på grund av försäkring,
- b) utbetalning på grund av tidigare anställning samt
- c) underhållsbidrag,

10. kontobehållning med undantag för behållning på pensionssparkonto, 10. kontobehållning med undantag för behållning på pensionssparkonto *och kompetenssparkonto,*

11. fordran i pengar och liknande betalningsmedel samt fordran avseende marknadsnoterad tillgång som anges i 4, 5, eller 7,

12. pengar och liknande betalningsmedel till den del de sammanlagt överstiger 25 000 kronor,

13. lösöre med undantag för

- a) inre lösöre för personligt bruk,
- b) yttre lösöre för personligt bruk till den del det enskilda föremålets värde understiger 10 000 kronor,
- c) fordon som avses i 9 § första stycket fordonsskattelagen (1988:327) samt

d) lösöre som är deponerat på museum eller liknande inrättning, om tillgången inte ingår i sådan näringsverksamhet som avses i 13 kap. 1 och 11 §§ inkomstskattelagen i annat fall än enligt 2 och 3.

Undantaget i första stycket 4 och 5 för huvuddelägars aktie tillämpas på

- 1. aktie i ett aktiebolag i vilket aktier var inregistrerade vid börs vid utgången av år 1991, om aktien har innehafts direkt eller indirekt av en huvuddelägare sedan denna tidpunkt,
- 2. aktie i ett aktiebolag i vilket aktier har inregistrerats vid börs första gången efter utgången av år 1991, om aktien har innehafts direkt eller indirekt av en huvuddelägare sedan inregistreringen,
- 3. aktie i ett aktiebolag i vilket aktier har marknadsnoterats första gången efter utgången av år 1996, om aktien har innehafts direkt eller indirekt av en huvuddelägare sedan marknadsnoteringen,

4. aktie som har förvärvats med stöd av aktie som avses i 1–3, om aktien har innehafts direkt eller indirekt av en huvuddelägare sedan detta förvärv,
5. aktie som avses i 1–4 och som har förvärvats av ett barn eller barnbarn till huvuddelägaren och i förekommande fall där efter åter förvärvats av huvuddelägaren och som har innehafts direkt eller indirekt av ett barn, barnbarn eller av huvuddelägaren sedan först nämnda förvärv.

Med huvuddelägare avses sådan aktieägare som, ensam eller tillsammans med närstående, innehade aktier direkt eller indirekt motsvarande minst 25 procent för röstvärdet av aktierna i bolaget vid utgången av år 1991 i fråga om aktier i ett aktiebolag i vilket aktier var inregistrerade vid den tidpunkten och i övriga fall vid tidpunkten för inregistrering eller marknadsnotering som avses i andra stycket. Som huvuddelägare anses även dödsboet efter sådan aktieägare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

14 Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

Härigenom föreskrivs i fråga om skattebetalningslagen (1997:483)

dels att 8 kap. 8 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 8 kap. 21 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

8 §

Skatteavdrag skall göras med 30 % av

1. sådan ersättning för arbete som betalas ut till en juridisk person, 2. sådan ersättning för arbete som betalas ut till en fysisk person och är sidoinkomst för mottagaren, 3. ersättning som inte avser en bestämd tidsperiod eller inte betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen, <i>och</i> 4. ersättning för arbete som är avsett att pågå kortare tid än en vecka.	3. ersättning som inte avser en bestämd tidsperiod eller inte betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen, 4. ersättning för arbete som är avsett att pågå kortare tid än en vecka, <i>och</i> 5. <i>belopp som betalas ut från kompetenssparförsäkring eller kompetenssparkonto enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande eller som skall avskattas enligt reglerna i 58 a kap. 14 eller 18 §.</i>

Om ersättning som avses i första stycket 3 betalas ut tillsammans med ersättning som utgör mottagarens huvudinkomst, skall skatteavdrag göras enligt grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

21 a §

Skatteavdrag skall inte beräknas på

- 1. avgifter som arbetsgivaren betalar till arbetstagarens kom-*

*petenssparförsäkring, eller
2. belopp som arbetsgivaren
betalar till arbetstagarens kom-
petenssparkonto enligt lagen
(0000:000) om individuellt
kompetenssparande.*

Denna lag träder i kraft den 1 november 2001 och tillämpas första gången beträffande preliminär skatt för år 2002.

15 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 9 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

9 §

Som pensionsgrundande inkomst skall inte räknas

1. ersättning som avses i 3 §, om ersättningen härrör från en och samma arbetsgivare och under ett år inte har uppgått till sammanlagt 1 000 kronor,

2. inkomst som avses i 6 § första stycket 1 eller 2 om denna under ett år inte har uppgått till 1 000 kronor,

3. ersättning som avses i 6 § första stycket 3 eller i 7 eller 8 §, om ersättningen från den för vilken arbetet utförts under ett år inte har uppgått till 1 000 kronor, *eller*

4. stipendium som avses i 4 § eller 6 § första stycket 5 om stipendiet under ett år inte har uppgått till 1 000 kronor.

3. ersättning som avses i 6 § första stycket 3 eller i 7 eller 8 §, om ersättningen från den för vilken arbetet utförts under ett år inte har uppgått till 1 000 kronor,

4. stipendium som avses i 4 § eller 6 § första stycket 5 om stipendiet under ett år inte har uppgått till 1 000 kronor, *eller*

7. utbetalning från kompetenssparförsäkring eller kompetenssparkonto enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

16 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)

dels att 1 kap. 11 och 17 §§, 8 kap. 24 §, 9 kap. 7 §, 10 kap. 3 §, 58 kap 2, 4 och 33 §§, 62 kap. 1 § och 65 kap. 12 § samt rubriken närmast före 58 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya kapitel, kap. 58 a, och 59 a och nya paragrafer, 11 kap. 48 §, 12 kap. 3 a §, 42 kap. 5 a §, 62 kap. 8 a § och 65 kap. 10 a §, samt närmast före 11 kap. 48 §, 12 kap. 3 a §, 42 kap. 5 a §, 62 kap. 8 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §

Bestämmelser om hur skatten skall beräknas samt om skatte-
reduktion för underskott av
kapital, allmän pensionsavgift
och sjöinkomst finns i 65 kap.
Bestämmelser om beräkningen
av skatt på ackumulerad inkomst
finns i 66 kap.

Bestämmelser om hur skatten
skall beräknas samt om skatte-
reduktion för underskott av
kapital, allmän pensionsavgift,
sjöinkomst och kompetenspremie
finns i 65 kap. Bestämmelser om
beräkningen av skatt på
ackumulerad inkomst finns i 66
kap.

17 §

Bestämmelser om inkomst-
skatt till staten finns också i
- lagen (1991:586) om särskild
inkomstskatt för utomlands
bosatta,
- lagen (1991:591) om särskild
inkomstskatt för utomlands
bosatta artister m.fl.,
- lagen (1990:691) om avkast-
ningsskatt på pensionsmedel,
och

Bestämmelser om inkomst-
skatt till staten finns också i
- lagen (1991:586) om särskild
inkomstskatt för utomlands
bosatta,
- lagen (1991:591) om särskild
inkomstskatt för utomlands
bosatta artister m.fl.,

- lagen (1990:691) om

- kupongskattelagen (1970:624).
- avkastningsskatt på pensionsmedel *och kompetenssparmedel*, och
- kupongskattelagen (1970:624).

8 kap.

24 §

Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av *kompetenssparförsäkring enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande*, pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

9 kap.

7 §

Följande räntor och avgifter får inte dras av:

- räntor enligt 8 kap. 1 § studiestödslagen (1973:349),
- avgifter enligt 22 § tredje stycket lagen (1993:737) om bostadsbidrag, och
- räntor enligt 36 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

Följande räntor och avgifter får inte dras av:

- räntor enligt 8 kap. 1 § studiestödslagen (1973:349),
- avgifter enligt 22 § tredje stycket lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
- räntor enligt 36 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd, *och*
- *avgift enligt 3 kap. 12 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande.*

10 kap.**3 §**

Till inkomstslaget tjänst räknas

1. utdelningar och kapitalvinster på aktier m.m., i den utsträckning som anges i 57 kap., i företag som är eller har varit fåmansföretag,
2. kapitalvinster på andelar i ett svenskt handelsbolag i den utsträckning som anges i 50 kap. 7 §,
3. penninglån i strid med 12 kap. 7 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller 11 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.,
4. avskattning av pensionsförsäkring enligt bestämmelserna i 58 kap. 19 §, *och*
5. avskattning av pensionssparkonto enligt bestämmelserna i 59 kap. 33 §.
4. avskattning av pensionsförsäkring enligt bestämmelserna i 58 kap. 19 §,
5. avskattning av pensionssparkonto enligt bestämmelserna i 59 kap. 33 §,

6. avskattning av kompetenssparförsäkring enligt bestämmelserna i 58 a kap. 14 §

7. avskattning av kompetenssparkonto enligt bestämmelserna i 58 a kap. 19 § och

8. utbetalning från kompetenssparförsäkring eller kompetenssparkonto enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande.

11 kap.***Kompetenssparmedel******48 §***

Utbetalning från kompetenssparförsäkring eller kompetenssparkonto skall tas upp som intäkt utom i de fall kompetenssparförsäkringen eller kompetenssparkontot i enlighet med 3

kap 14 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande ändras till pensionsförsäkring respektive pensionssparkonto eller till den del avskattning som avses i 10 kap. 6 eller 7 skett.

12 kap.

Utgifter i samband med kompetensutveckling

3 a §

Utgifter i samband med kompetensutveckling får inte dras av enbart på den grunden att de bekostas med medel från kompetenssparförsäkring eller kompetenssparkonton.

42 kap.

Kompetenssparförsäkringar och kompetenssparkonton

5 a §

Utdelning, kapitalvinst och annan avkastning på tillgångar på sådant kompetenssparkonto som avses i 3 kap. 3 § lagen (2000:000) om individuellt kompetenssparande skall inte tas upp. Utgifter och kapitalförluster som avser tillgångarna får inte dras av. I lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och kompetenssparmedel finns bestämmelser om avkastningsskatt på tillgångar på sådana konton.

Ränta på förfallna men inte utbetalda belopp från sådan

kompetenssparförsäkring eller annan försäkring som avses i 9 § andra stycket lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel och kompetenssparmedel skall inte heller tas upp.

AVD. IX PENSIONSSPARANDE

AVD. IX PENSIONS- OCH KOMPETENSSPARANDE

58 kap.

2 §

En försäkring är en pensionsförsäkring om den uppfyller de villkor som anges i 4-16 §§.

Med kapitalförsäkring avses en livförsäkring som inte är en pensionsförsäkring. Också en försäkring som uppfyller villkoren för en pensionsförsäkring anses som en kapitalförsäkring om så bestämts när avtalet ingicks.

Med kapitalförsäkring avses en livförsäkring som inte är en pensionsförsäkring *eller kompetenssparförsäkring enligt 58 a kap.* Också en försäkring som uppfyller villkoren för en pensionsförsäkring anses som en kapitalförsäkring om så bestämts när avtalet ingicks.

4 §

En pensionsförsäkring skall ha meddelats i en försäkringsrörelse som bedrivs i Sverige och som skall beskattas enligt denna lag eller enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

En pensionsförsäkring skall ha meddelats i en försäkringsrörelse som bedrivs i Sverige och som skall beskattas enligt denna lag eller enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel *och kompetenssparmedel.*

33 §

Behållning på pensionssparkonto skall tas upp i inkomstslaget tjänst (avskattning) till den del pensionssparavtalet upphör att gälla enligt 4 kap. 6 eller 14 § eller 6 kap. 5 § lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande eller till den del behållningen tas i anspråk på grund av utmätning, ackord eller konkurs.

Med behållning på pensions-
sparkonto avses marknadsvärdet
på tillgångarna på kontot efter
avräkning för den skatt enligt
lagen (1990:661) om
avkastningsskatt på pensions-
medel som avser kontot.

Avskattningen skall ske när pensionssparavtalet upphör att gälla
för tillgångarna.

Med behållning på pensions-
sparkonto avses marknadsvärdet
på tillgångarna på kontot efter
avräkning för den skatt enligt
lagen (1990:661) om
avkastningsskatt på pensions-
medel *och kompetenssparmedel*
som avser kontot.

58 a kap.

Kompetenssparförsäkringar och kompetenssparkonton

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

-kompetenssparförsäkringar i 2-15 §§, och

-kompetenssparkonton i 16-19 §§.

Kompetenssparförsäkringar

Gränsdragningen

2 §

En försäkring är en kompetenssparförsäkring om den uppfyller de villkor som anges i 3-12 §§.

3 §

En kompetenssparförsäkring får endast meddelas för en fysisk person.

4 §

En kompetenssparförsäkring får

inte meddelas för den som uppbär ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

5 §

En kompetenssparförsäkring skall ha meddelats i en försäkringsrörelse som bedrivs i Sverige och som skall beskattas enligt denna lag eller enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och kompetenssparmedel.

6 §

En kompetenssparförsäkring får inte medföra rätt till andra försäkringsbelopp än sådana som betalas ut till den försäkrade eller, efter den försäkrades död, till person som avses i 9 § andra stycket.

7 §

Med försäkrad avses den vars kompetensutveckling försäkringen gäller. Denne skall också vara försäkringstagare.

8 §

Vid försäkringstagarens död skall försäkringsbeloppet betalas ut till dennes dödsbo om förmanstagare ej insatts.

9 §

Försäkringen skall upphöra när den försäkrade dör. Som förmanstagare får endast förordnas

1. person som är försäkringstagarens make eller sambo, och
2. barn till försäkringstagaren eller person som avses i 1.

Försäkringsavtalets utformning

10 §

Kompetenssparförsäkringsavtalet skall innehålla villkor att försäkring inte får

1. pantsättas eller belånas,
2. ändras på sådant sätt att den inte längre uppfyller villkoren för kompetenssparförsäkring, eller
3. överlåtas i andra fall än som avses i 12 §.

Försäkringsavtalet skall också innehålla de villkor i övrigt som avgör om försäkringen är en kompetenssparförsäkring. Avtalet får inte innehålla villkor som är oförenliga med bestämmelserna om kompetenssparförsäkring.

11 §

Kompetenssparförsäkringsavtalet får inte innehålla villkor som innebär att premien måste

överstiga 100 kronor per betalning.

Överlåtelse

12 §

Under den försäkrades livstid får en kompetenssparförsäkring överlåtas bara på grund av

utmätning, ackord, konkurs, eller genom bodelning.

Återköp

13 §

Bestämmelserna i detta kapitel hindrar inte en överföring av hela kompetenssparförsäkringens värde direkt till en annan kompetenssparförsäkring om försäkringstagaren tecknar den i samband med överföringen hos samma eller annan försäkringsgivare med samma person som försäkrad. De hindrar inte heller överföring till pensionsförsäkring som avses i 58 kap. med samma person som försäkrad om försäkringstagaren uppbär ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Överföringen skall i dessa fall inte anses som utbetalning enligt 10 kap. 3 § 6 och inte heller som en betalning av premier för kompetenssparförsäkring eller pensionsförsäkring.

Avskaffning av kompetenssparförsäkring.

14 §

Det kapital som hänför sig till en kompetenssparförsäkring skall tas upp i inkomstlaget tjänst (avskattning), om försäkringsgivaren, i andra fall än som avses i 3 kap. 14 § lagen (0000:000) om

individuellt pensionssparande,

- 1. överläter försäkringen till en försäkringsgivare som inte meddelar försäkring, eller*
- 2. för över försäkringen till en sådan del av sin verksamhet som inte avser försäkring.*

Avskattningen skall ske i fall som avses i första stycket 1 när ansvaret för försäkringen övergår på den övertagande försäkringsgivaren och i fall som avses i första stycket 2 när försäkringen förs över.

Uttagsavgift

15 §

Regler om uttagsavgift vid utbetalning för annat ändamål än kompetensutveckling finns i lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande.

Kompetenssparkonto

Definitioner

16 §

Ett kompetenssparkonto är ett sådant konto som avses i 3 kap. 3 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande och som uppfyller de villkor som anges i 17-18 §§ och i lagen om individuellt kompetenssparande. Med kompetenssparavtal, kompetenssparinstitut och kompetenssparare avses detsamma som i lagen om individuellt kompetenssparande.

Vem som för kontot

17 §

Kompetenssparkonto skall föras av ett svenskt kompetenssparinstitut eller av ett utländskt instituts filial i Sverige.

Kompetenssparavtalets utformning

18 §

Kompetenssparavtalet får inte innehålla villkor som är oförenliga med bestämmelserna om kompetenssparavtal i detta kapitel eller i lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande. Kompetenssparavtalet får inte ändras på sådant sätt att det inte längre uppfyller de föreskrifter som anges för ett sådant avtal i lag.

Avskattning av kompetenssparkonto

19 §

Behållning på kompetenssparkonto skall tas upp i inkomstslaget tjänst (avskattning) till den del kompetenssparavtalet upphör att gälla enligt 4 kap. 6 eller 14 § eller 6 kap. 5 § lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande eller till den del behållningen tas i anspråk på grund av utmätning, ackord eller konkurs.

Med behållning på kompetenssparkonto avses marknadsvärdet på tillgångarna på kontot

efter avräkning för den skatt enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och kompetensparmedel som avser kontot.

Avskattningen skall ske när kompetenssparavtalet upphör att gälla för tillgångarna.

59 a kap. Kompetenssparavdrag **Innehåll**

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om avdrag för premier för kompetenssparförsäkringar och inbetalningar på kompetenssparkonton (kompetenssparavdrag).

Villkor för avdragsrätt

2 §

Kompetenssparavdrag får göras bara för premier för kompetenssparförsäkring som den skattskyldige äger, och inbetalningar på kompetens

spararens eget kompetenssparkonto.

Avdrag får inte göras om den skattskyldige vid året före beskattningsåret uppbar ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Avdrag får bara göras om den samlade behållningen på den skattskyldiges kompetenssparkonton och värdet av dennes

kompetenssparförsäkringar, beräknat enligt 15 § lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt, vid utgången av året före beskattningsåret understiger tolv gånger inkomstbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om inkomstgrundad ålderspension.

Beräkning av kompetenssparavdrag

3 §

Kompetenssparavdraget får inte överstiga ett inkomstbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

4 §

*Kompetenssparavdrag skall göras som allmänt avdrag. Det får inte i något fall överstiga skillnaden mellan summan av överskott i inkomstlagen tjänst och näringsverksamhet, och andra allmänna avdrag än kompetenssparavdrag.
Avdrag för begränsat skattskyldiga*

5 §

Kompetenssparavdrag får göras bara av den som är obegränsat skattskyldig. Den som är obegränsat skattskyldig bara under en del av beskattningsåret skall göra de avdrag som avser den tiden.

62 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om allmänna avdrag för

- underskott i 2-4 §§,
- debiterade egenavgifter i 5 §,
- utländska socialförsäkringsavgifter i 6 §,
- periodiska understöd i 7 §,

och

- pensionssparande i 8 §.

Bestämmelser om allmänna avdrag för begränsat skattskyldiga finns i 9 §.

I detta kapitel finns bestämmelser om allmänna avdrag för

- underskott i 2-4 §§,
- debiterade egenavgifter i 5 §,
- utländska socialförsäkringsavgifter i 6 §,
- periodiska understöd i 7 §,

- pensionssparande i 8 §, *och*

- *kompetenssparande i 8 a §.*

Kompetenssparande*8 a §*

Allmänt avdrag skall göras för beskattningsårets premier för kompetenssparförsäkringar och inbetalningar på kompetenssparkonton i den utsträckning som anges i 59 a kap.

65 kap.*10 a §*

Skattereduktion skall göras i enlighet med beslut om kompetenspremie enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande

12 §

Skattereduktion skall räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt samt mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1998:1052) om statlig fastighetsskatt.

Skattereduktion skall göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift *och* underskott av kapital i nu nämnd ordning. Skattereduktion skall göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, underskott av kapital *och kompetenspremie* i nu nämnd ordning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002 och tillämpas första gången vid 2003 års taxering.

17 Förslag till lag om ändring studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 19 § studiestödslagen (1999:1395) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

19 §

Som den studerandes inkomst under ett kalenderhalvårenligt 16 § räknas vad som hänför sig till det halvåret av den studerandes inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapitalvid taxeringen för kalenderåret.

Som den studerandes inkomst under ett kalenderhalvårenligt 16 § räknas vad som hänför sig till det halvåret av den studerandes inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital vid taxeringen för kalenderåret. *Som studerandes inkomst räknas inte uttag som den studerande gör från sitt kompetenssparkonto eller från sin kompetenssparförsäkring enligt lagen (0000:000) om individuellt kompetenssparande.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur inkomsten skall räknas för studerande som inte taxeras för sin huvudsakliga inkomst i Sverige.

Ett beslut om studiemedel skall grunda sig på den uppgift om beräknad inkomst som den studerande lämnar i ansökan om studiemedel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

18 Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs att det i socialavgiftslagen (2000:980) skall införas två nya paragrafer, 2 kap. 31§ och 3 kap. 20 § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

31 §

Vid beräkning av arbetsgivaravgifterna skall avdrag göras med 10 procent av den del av avgiftsunderlaget som svarar mot insättning på mottagarens kompetenssparkonto eller kompetenssparförsäkring.

3 kap.

20 §

Vid beräkning av egenavgifter skall avdrag göras med 10 procent av den del av avgiftsunderlaget som svarar mot den avgiftsskyldiges insättning på sitt kompetenssparkonto eller kompetenssparförsäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

19 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 11 och 13 §§ lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter skall ha följande lydelse.

11 §

Influtna arbetsgivaravgifter skall fördelas mellan avgiftsändamålen enligt beskattningsbeslut som följer av 11 kap. skattebetalningslagen (1997:483). Avdrag som görs enligt 2 kap. 28–30 §§ socialavgiftslagen (2000:980) skall avse arbetsmarknadsavgiften.

Influtna arbetsgivaravgifter skall fördelas mellan avgiftsändamålen enligt beskattningsbeslut som följer av 11 kap. skattebetalningslagen (1997:483). Avdrag som görs enligt 2 kap. 28–31 §§ socialavgiftslagen (2000:980) skall *i angiven ordning avse arbetsmarknadsavgiften, sjukförsäkringsavgiften, arbetsskadeavgiften, efterlevandepensionsavgiften och föräldraförsäkringsavgiften.*

Bestämmelserna i första stycket skall tillämpas också på avgifts- och räntebelopp som betalas ut till arbetsgivare.

Föreskrifter om fördelningen får meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket.

13 §

Avdrag enligt 3 kap. 18 § socialavgiftslagen (2000:980) skall i angiven ordning avse arbetsmarknadsavgiften, sjukförsäkringsavgiften, arbetsskadeavgiften, efterlevandepensionsavgiften och föräldraförsäkringsavgiften.

Avdrag enligt 3 kap. 18 och 20 §§ socialavgiftslagen (2000:980) skall i angiven ordning avse arbetsmarknadsavgiften, sjukförsäkringsavgiften, arbetsskadeavgiften, efterlevandepensionsavgiften och föräldraförsäkringsavgiften.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Som framgick av mitt delbetänkande har frågan om ett system för finansiering av individuell kompetensutveckling varit aktuell på den politiska dagordningen under de senaste tio till femton åren. Den har funnits med i tidigare utredningar och flera organisationer, politiska partier, enskilda företag och debattörer har under årens lopp föreslagit olika modeller för individuella kompetenskonton. Det har däremot saknats ett preciserat förslag till system som behandlar formerna för sparande, beskattning, finansiering och organisation.

Det är mot den bakgrunden jag uppfattat mitt uppdrag som mycket konkret och operativt. Det har således inte varit min uppgift att överväga om ett skattesubventionerat system för individuell kompetensutveckling skall genomföras utan hur ett sådant system skall utformas.

Som grund för mina förslag ligger ett riksdagsbeslut i anslutning till budgetpropositionen för 2000 (prop. 1999/00:1) att avsätta 1,35 mdkr för år 2000 och 1,15 mdkr årligen från och med år 2001, i syfte att stimulera individuell kompetensutveckling. Avsättningen gjordes på statsbudgetens inkomstsida och finansierades med höjning av vissa energiskatter. I anslutning till tilläggsbudget för 2000 (prop. 2000/01:1) beslutade riksdagen, i enlighet med mitt förslag i delbetänkandet, att medlen för år 2000 skall placeras på ett räntebärande konto på Riksgäldskontoret i avvaktan på att regeringen lämnar ett förslag till riksdagen om utformningen av systemet. Regeringen uttryckte också i tilläggsbudgeten att systemet avses träda kraft senast år 2002.

Förutom själva konstruktionen av systemet innefattar mitt uppdrag också att genomföra en rad olika analyser, exempelvis förslagets effekter på tillväxt och arbetsmarknad samt på finansmarknaden. Förslagets konsekvenser för olika grupper av individer men

också hur det kan påverka andra system som studiestödssystemet, det reguljära utbildningsväsendet och personalutbildningen har ingått i mitt uppdrag att analysera. Jag skall belysa de eventuella problem som är förknippade med små och medelstora företag samt egenföretagare och konsekvenserna för egenanställda och de med tidsbegränsade anställningar.

Hur systemet kan stimulera till avtalslösningar på arbetsmarknaden skall redovisas och hur arbetsgivare kan bidra till finansieringen.

Jag skall föreslå hur den statliga subventionen skattemässigt skall utformas, reglerna för sparandet, hur medlen får användas, hur sparandet skall förvaltas och den civilrättsliga tillämpningen. Jag skall presentera lagförslag eller ändringar av befintliga lagar. Mitt uppdrag fick jag av regeringen den 22 december 1999. Förslagen skulle enligt direktiven redovisas senast 15 januari 2001. Jag har valt att presentera mina förslag en månad tidigare eftersom jag har bedömt det som nödvändigt om det skall vara möjligt att genomföra förslaget enligt riksdagens intentioner från år 2002 och samtidigt ge utrymme för en remissbehandling.

1.2 Arbetets uppläggning

Jag har utformat mina förslag i detta huvudbetänkande med utgångspunkt från att ett system för individuellt kompetenssparande (IKS) skall kunna träda i kraft från den 1 januari 2002.

Mitt arbete har koncentrerats till att lämna ett preciserat förslag till hur IKS bör utformas och hur de avsatta budgetmedlen effektivt kan utnyttjas för att systemet skall kunna bli generellt och tillgängligt för alla.

Jag har under det knappa år jag arbetat lagt stor vikt vid att utnyttja all den sakkunskap och erfarenhet som experter, forskare, myndigheter och organisationer besitter. Det har varit särskilt betydelsefullt eftersom mitt uppdrag har omfattat ett brett spektrum av frågeställningar inom olika samhällsområden.

Jag har till mig knutit en expertgrupp med sakkunskap inom de olika områden som mitt uppdrag har omfattat. De har inom sina respektive sakområden, forskning, småföretag, skatteadministration, finansiella kalkyler, finansmarknad, fördelningspolitiska analyser, näringslivspolitik och utbildning, varit mig behjälpliga med sakgranskning och underlag till mina ställningstaganden. Jag har

haft en särskild expert, Nils-Fredrik Carlsson, avdelad av Riksskatteverket som bistått mig i frågor om skatteadministration och skattelagstiftning. Jag har utformat mina förslag efter kontakter och i samråd med de myndigheter jag bedömt är mest berörda av IKS. I frågor om och organisation av systemet har jag samlat en referensgrupp med sakkunniga från Centrala studiestödsnämnden, Skolverket, Högskoleverket, Arbetsmarknadsverket, Distansutbildningsmyndigheten, Internationella programkontoret och Närings- och teknikutvecklingsverket. Jag har haft ett nära samarbete med Utredningen om vägledning i skolväsendet och dragit nytta av den sakkunskap de knutit till sig om elektronisk hantering av utbildningsregister. Jag har i avsnitten om uppföljning och utvärdering samarbetat med SCB och i fråga om studiestöd och kompetensutvecklingsregister med CSN.

Jag har som underlag för mina förslag lagt ut en rad uppdrag på externa experter och konsulter för att få ett så kvalificerat underlag som möjligt. Jag presenterade redan i samband med delbetänkandet följande rapporter:

”Skattemodell för individuellt kompetenssparande” av professor Sven-Olof Lodin, f.d. skattesakkunnig, Industriförbundet

”Beräkningar av livsinkomster med och utan kompetenskonton” av Stefan Fölster och Robert Gidehag vid Handelsutredningsinstitut.

”Förvaltningsmodell” av konsultföretaget Informed Portfolio Management AB (IPM).

”Tänkbara avtalslösningar som komplement till ett individuellt kompetenssparande” av konsult Claes Stråth.

”Former för finansiering av individuell kompetensutveckling” av Statskontoret.

”Några internationella utblickar” av Anna Lynèl vid Sveriges Tekniska Attachéer, Washington DC.

Jag har därefter låtit publicera två rapporter ”Företagens syn på individuella kompetenskonton” (SOU 2000:107) av Erik Mellander och Eleni Savvidou samt ”Aktuella trender inom kompetensutvecklingsområdet” (SOU 2000:115) av Börje Svensson. Den sistnämnda har utgivits i samarbete med Utredningen om vägledningen i skolväsendet (U 1999:11) och Utredningen om validering av vuxnas kunskaper och kompetens (U:1999:06). Jag har även uppdragit åt Gallup att genomföra en opinionsundersökning om allmänhetens intresse att delta i ett

individuellt kompetenssparande. Resultatet av undersökningen redovisas som bilaga 3 till detta betänkande.

Som underlag för en bredare diskussion om yrkesverksammas möjligheter att ta del av utbudet i högskola och kommunal vuxenutbildning har jag låtit Statskontoret genomföra en studie om förslagets effekter på det reguljära utbildningsväsendet. Statskontorets rapport "IKS och reguljär utbildning. Begränsningar-Hinder –Utmaningar" finns i sin helhet redovisad i bilaga 4. Som ett led i detta arbete tog jag också initiativ till en konferens i Lund den 13 oktober i år om högskolans roll i det livslånga lärandet. Konferensen anordnades i samarbete med Lunds universitet, Sveriges universitets- och högskoleförbund och Industriförbundet.

Jag har dessutom under våren genomfört ett seminarium om IKS i förhållande till reguljär vuxenutbildning, arbetsmarknadsutbildning och verksamhetsrelaterad kompetensutveckling, och ett forskarseminarium i samverkan med Rådet för arbetslivsforskning (RALF).

Jag har under hela utredningsarbetet haft regelbundna överläggningar med arbetsmarknadens parter genom den samrådsgrupp jag bildat med parternas huvudorganisationer. Jag har därutöver träffat en rad enskilda företag, arbetsgivarorganisationer och fackliga organisationer.

Vad gäller de särskilda villkoren för små företag och egenföretagare har jag lämnat ett uppdrag till konsulten Hertha Sjöo som redovisat resultatet i rapporten "Motiv för mindre företag och medelstora företag, egenföretagare, m.fl. att aktivt medverka i ett system med individuellt kompetenssparande" (augusti 2000). Jag har dessutom låtit skatte- och småföretagarexpert vid Näringsdepartementet göra en särskild konsekvensanalys av IKS-reglerna utifrån småföretagens och egenföretagarnas villkor. Jag har i dessa frågor också samrått med SimpLexgruppen, Nybyggarna och Företagarnas riksorganisation.

Jag har slutligen lagt ett kompletterande konsultuppdrag till IPM Informed Portfolio Management AB om regleringen av värdepappersfonder i IKS-systemet. I frågor om sparandet och dess förvaltning har jag haft samråd med Bankföreningen, Försäkringsförbundet och enskilda banker och försäkringsbolag.

2 Kunskapssamhällets utmaning

2.1 En politik för ökad kompetens

Vi lever i en tid där omvandling och förnyelse av näringsliv och samhälle alltmer sätter individernas, företagens och nationens kompetens i centrum. Kunskap, färdigheter och förmåga att kunna tillgodogöra sig ny kunskap och nyttiggöra nya erfarenheter blir alltmer avgörande för omställningsförmågan i samhället och på sikt för den ekonomiska tillväxten. Den politiska utmaningen är att finna vägar för att förverkliga det livslånga lärandet och göra det i former som inkluderar alla grupper i samhället. Ett livslångt lärande eller kontinuerlig kompetensutveckling inkluderar inte bara traditionell utbildning i olika skolformer utan kan och måste ta en rad olika former – inplanerad fortbildning i arbetet, praktik, studier på egen hand, etc.

Grundläggande för det livslånga lärandet är en väl fungerande utbildning i unga år. Barn och ungdomar skall erbjudas en god utbildning och en skola som också stimulerar lusten att lära. Hur bra kvaliteten än är i skolan kommer, med den utveckling och förändringstakt som nu råder, mycket av den kunskap och de färdigheter som inhämtas i ungdomen att bli inaktuell efter några år och i behov av förnyelse. För att upprätthålla välstånd och framåtskridande är det därför nödvändigt att bygga upp system som förverkligar ett livslångt lärande och hitta modeller för finansieringen av detta. Utmaningen är att ge alla människor chansen att få ta del av kompetensutveckling också i vuxen ålder och möjlighet att finansiera denna, inte minst att försörja sig under studietiden. Det bör ses som en del av välfärden.

Under de senaste åren har det i Sverige vidtagits flera åtgärder för att öka möjligheterna för alla att vara delaktiga i kunskapssamhället. Det har inrättats fler högskolor och antalet högskoleplatser har kraftigt utökats. En ny utbildningsform – kvalificerad yrkesutbildning – med en unik kombination av utbildning och

lärande i arbetslivet har tillkommit. Till detta kommer Kunskapslyftet som möjliggjort för hundratusentals människor med svag skolunderbyggnad att förbättra och förnya sin utbildning och därmed stärka sin ställning på arbetsmarknaden.

Reguljär utbildning är i Sverige, till skillnad från många andra länder, avgiftsfri även vad gäller högre utbildning. Dessutom har vi ett förmånligt studiemedelssystem som gör det möjligt också för dem som varit ute några år i arbetslivet, men som vill förbättra sin kompetens, att studera.

I samband med uppbyggnaden av Kunskapslyftet infördes det särskilda utbildningsbidraget (UBS), som kan sökas av dem som saknar treårig gymnasieutbildning. Bidraget innebär en unik chans för många, eftersom det ligger på samma nivå som arbetslöshetsersättningen. Sedan starten år 1996 har över 100 000 individer årligen fått möjlighet att studera i Kunskapslyftet. Arbetslösa har möjlighet att genomgå arbetsmarknadsutbildning med aktivitetsstöd, även detta på samma nivå som arbetslöshetsersättning.

För människor i Sverige som av olika skäl har hamnat utanför den ordinarie arbetsmarknaden och behöver förbättra sin utbildning och kompetens finns alltså redan i dag flera försörjningsmöjligheter. Samhället har ett ansvar att se till att alla får tillgång till utbildning och möjlighet att tillgodogöra sig den. De grupper som har de största behoven måste samhället ge extra stöd, så att även de får en chans att klara de växande kraven.

Tillgången till och möjligheten att återkommande under yrkeslivet delta i kompetensutveckling har stor betydelse för ekonomins funktionsförmåga. Det handlar både om att undvika brist på arbetskraft som kan medföra inflationsdrivande flaskhalsar i produktionen och att förhindra att många människor ställs utanför den ordinarie arbetsmarknaden därför att de inte förmår att anpassa sig till förändringar i arbetslivets kompetenskrav.

Behovet av kompetensutveckling finns i alla grupper. Även den som har en gedigen utbildningsbakgrund behöver ofta utveckla och förnya sina kunskaper. Kunskaper och färdigheter som inhämtats i tidigare utbildning blir snabbt föråldrade.

Arbetsgivarna har ett odelat ansvar för den verksamhetsrelaterade kompetensutvecklingen, dvs. det lärande som den anställde behöver för att behålla och vidareutvecklas i sitt nuvarande arbete. I detta ligger ett ansvar för utbildning av den anställde då arbetsuppgifterna förändras till följd av ny teknik eller förändrad organisation. Men ambitioner och möjligheter för arbetsgivarna skiljer

sig åt, dels mellan stora och små arbetsgivare, dels mellan olika branscher med helt olika förutsättningar. På nya, moderna kunskapsintensiva arbetsplatser är kompetensutveckling en överlevnadsstrategi, något som är helt nödvändigt för att klara verksamheten. På andra och mer traditionella arbetsplatser är kompetensutveckling ofta en belöning som fördelas mycket olika mellan de anställda. En medveten planering av kompetensutveckling utifrån både verksamhetens och de anställdas behov ger ofta resultat för produktivitet och tillväxt.

Regeringen har beslutat att stimulera den verksamhetsrelaterade kompetensutvecklingen med bland annat medel från EU:s strukturfonder (det s.k. Växtkraft Mål 3). Andra länder har valt andra vägar för att stödja den verksamhetsrelaterade kompetensutvecklingen, t.ex. lagstiftning om att avsätta en del av arbetsgivaravgifterna till detta ändamål.

Men det finns även stora behov av en mer generellt och individuellt inriktad kompetensutveckling som inte är relaterad till individens nuvarande arbetsuppgifter utan tar sin utgångspunkt i individens egna behov och önsknings. Det kan handla om att förnya eller förbättra sin allmänna kompetens för att stärka sin ställning på en snabbt föränderlig arbetsmarknad eller i syfte att komma ifråga för nya arbetsuppgifter hos nuvarande arbetsgivare. Det kan även handla om en kompetensutveckling som i första hand syftar till personlig utveckling.

För vuxna som befinner sig i arbetslivet ser behoven delvis annorlunda ut än för ungdomar. Det är ofta inte hela utbildningar som efterfrågas och inte är det heller möjligt att invänta ansökningstillfällen och prestera formell behörighet för att få del av just den utbildning som upplevs som angelägen vid ett bestämt tillfälle. Här kommer behoven av att utveckla nya former av utbildningar, kurser och lärande att vara stora.

Mitt förslag till ett system för kompetenssparande där staten stimulerar individer att själva spara till sin kompetensutveckling är ett nytt sätt att stimulera utveckling och ge människor större frihet att själva påverka sina liv. Jag har valt att kalla detta för individuellt kompetenssparande – IKS.

2.2 Kompetensutvecklingens roll

Det har inte ingått i mitt uppdrag att ta ställning till behovet av ett nytt system för statliga subventioner av kompetensutveckling, utan uppdraget har varit att föreslå hur ett sådant system bör utformas. Som en bakgrund till de förslag som lämnas i detta betänkande vill jag dock översiktligt diskutera de allmänna motiven för att utöka statens åtagande på detta område.

Behovet av ett nytt system för finansiering av individuell kompetensutveckling skall ses mot bakgrund av den stora betydelse som kompetens, tolkad i vid mening, numera anses ha för nationens, företagens och de enskildas utveckling. Utvecklingen i ekonomin och på arbetsmarknaden talar för att dess betydelse kommer att växa i framtiden. I det perspektivet kommer också tillgången till kompetensutveckling att få en avgörande betydelse.

Tillväxt

Inom den ekonomiska forskningen har under de senaste två decennierna vuxit fram en delvis ny syn på de mekanismer som är styrande för den ekonomiska tillväxten. Enligt denna nya syn har en nations humankapital eller kunskapsnivå större betydelse än vad som tidigare normalt antogs för att t.ex. förklara varför vissa länder har uppvisat en högre tillväxt än andra. Vidare framhålls att investeringar i kompetens eller kunskap har en samhällsekonomisk avkastning som överstiger den direkta effekten i t.ex. ett företag. Uppbyggnad av humankapital kännetecknas inte av avtagande avkastning, snarare gäller att en större kunskapsmassa leder till att ny kunskap och nya produkter utvecklas snabbare.

Flera studier¹ där länders BNP-tillväxt över långa tidsperioder jämförts ger empiriskt stöd för kunskapsnivåns betydelse. Dessa visar att den genomsnittliga utbildningsnivån, mätt t.ex. som antalet skolår hos befolkningen, har en avgörande betydelse för skillnader i tillväxttakt mellan dessa länder. I kombination med studier på individnivå tyder dessa analyser på att det också råder ett orsakssamband, dvs. att det är den högre utbildningsnivån som

¹ För en översikt av denna forskning se t.ex. Storesletten, K och Zilibotti, F utbildning, utbildningspolitik och tillväxt i Calmfors, L och Persson, M. Tillväxt och ekonomisk politik (Studentlitteratur, 1999).

inneburit högre tillväxt och att det inte enbart är ett uttryck för att rika länder satsar mer på utbildning.

Utifrån dessa studier går det knappast att dra några slutsatser om det samhällsekonomiska värdet av den form av kompetensutveckling som detta betänkande behandlar. Men de indikerar den centrala roll som utbildning och färdigheter tycks spela för den ekonomiska utvecklingen. Det bör därvid understrykas att det inte är den formella utbildningen i sig som genererar tillväxt utan den kompetens som utbildningen ger, en kompetens som också kan inhämtas på andra sätt än genom det traditionella utbildningsväsendet.

Det finns flera skäl till att det finns ett positivt samband mellan kunskap och tillväxt. En hög kunskapsnivå skapar konkurrensfördelar inom branscher med ett högt förädlingsvärde per sysselsatt. Detta är också branscher som tenderar att växa snabbare. En hög kompetensnivå hos personalen i ett företag skapar förutsättningar för en hög innovationstakt, dvs. nya produkter och nya produktionsmetoder genereras i snabb takt, vilket skapar nya marknader eller stärker konkurrenskraften på de befintliga. I detta perspektiv är det kanske främst högt kvalificerad kompetens och forskningen som är av betydelse.

Men även den allmänna kompetensnivån hos personalen spelar roll för företagets möjligheter att hävda sig i en omvärld i snabb förändring. Introduktionen av ny teknik eller nya produkter underlättas när personalen har en vana vid att lära sig nya saker. En hög kompetensnivå kan medge mer effektiva organisatoriska lösningar, t.ex. en arbetsfördelning där varje medarbetare tilldelas större ansvar. Vidare stimuleras den vardagliga produktivitetstillväxten om personalen har en större kunskap om produktionsprocessen.

Omvärldsförändringarna i form av internationalisering och teknisk utveckling tenderar att ytterligare skärpa kompetensnivåns betydelse. En ökad handel och hårdare konkurrens omformar arbetsspecialiseringen mellan länder. Ett utslag av detta är att produktion och sysselsättning är betydligt mer expansiv i de s.k. kunskapsintensiva näringsgrenarna, vilka definieras som näringsgrenar med hög andel akademiker bland de sysselsatta, än i övriga näringsgrenar².

Den tekniska utvecklingen tenderar att verka i en riktning som innebär att lågutbildad arbetskraft lättare kan ersättas med maskiner. Samtidigt behövs en högre kompetens för att hantera den nya

² Se Nutek. Svenskt näringsliv på rätt väg? Bilaga 3 till långtidsutredningen 1999/2000.

tekniken. På detta sätt förskjuts efterfrågan på arbetskraft från lågutbildade till högutbildade.

Nutek konstaterar i en bilaga till Långtidsutredningen 1999/2000 (SOU 2000:7) att Sverige i jämförelse med många andra länder förefaller ha ett underläge vad avser utbildningsnivån i näringslivet. Andelen anställda med akademisk utbildning är förhållandevis låg. Samtidigt är andelen ungdomar i högre utbildning lägre i Sverige än bland jämförbara länder, även om de senaste årens utbyggnad av högskolan reducerat skillnaderna. Jämförande undersökningar visar att Sverige ligger väl framme vad gäller den vuxna befolkningens s.k. baskompetens, dvs. förmågan att läsa, räkna och tolka information. Nutek konstaterar dock samtidigt att det finns tecken på att svenska arbetsgivare inte tar tillvara de anställdas baskompetens i lika hög grad som arbetsgivare i andra länder och pekar bl.a. på att de anställdas arbetsuppgifter inte är mer kvalificerade i Sverige.

Sammantaget tyder detta på att det finns ett behov av och en potential för att stimulera en ökad kompetensutveckling.

Arbetsmarknad

Sett ur den enskilde individens perspektiv har kompetens och tillgång till kompetensutveckling en växande betydelse för möjligheterna både att etablera sig på arbetsmarknaden och att stanna kvar vid förändringar. Trendmässigt har efterfrågan på högutbildad arbetskraft stigit relativt lågutbildad. Andelen lediga jobb som inte kräver någon form av specialkompetens har minskat. Till viss del kan denna trend förklaras av utbudsrelaterade faktorer – ett ökat utbud av högutbildade har bidragit till att hålla nere deras relativa löneläge och därigenom till att högutbildade efterfrågas i högre grad. Vidare spelar konjunkturläget en stor roll. I det arbetsmarknadsläge som rådde under 1990-talet graderade arbetsgivarna upp kraven på formell kompetens.

I en analys av arbetskraftsefterfrågan inom tillverkningsindustrin som genomförts av Erik Mellander³ visas att den fallande efterfrågan på lågutbildad arbetskraft till stor del kan förklaras av den tekniska utvecklingen. Kontrollerat för förändringar i utbudsrelaterade faktorer, som utbildningsnivå,

³ Mellander, E. Varför har efterfrågan fallit på lågutbildad arbetskraft i svensk tillverkningsindustri. Forskningsrapport 1999:8, IFAU.

åldersstruktur etc. har efterfrågan fallit på lågutbildade, vilket får tolkas som att det är en underliggande trend. Därtill sker en förskjutning från industriproduktion till den mer kunskapsintensiva tjänsteproduktionen.

Samtidigt som utbildningskraven har ökat har inskolningstiderna inom företagen tenderat att bli kortare. Utvecklingen har gällt i princip alla branscher och oavsett företagets storlek. En förklaring till detta är att med en högre allmän utbildningsnivå kan nyanställda lättare ta till sig ny kunskap. Därutöver finns flera tendenser i arbetslivet som gör kompetensutvecklingen alltmer strategisk.

Förändrad arbetsorganisation. Det är inte längre bara nyanställda som är nybörjare i arbetet. Arbetsintegrerat lärande förutsätter att man jobbar i grupp och lär av varandra. Inslagen av projekt och lagarbete ökar både internt inom företagen men också i nya samarbetsformer med underleverantörer, återförsäljare och kunder.

Attityder och värderingar i samhället. Den unga generation som nu kommer ut i arbetslivet har vuxit upp med datorer och nya sätt att kommunicera. Man har gått i en mindre auktoritär skola, vågar ifrågasätta och föreslå förändringar. Allt fler har en högskoleutbildning i bagaget, har rest, studerat och arbetat utomlands och redan i 25-årsåldern skaffat sig kunskaper och erfarenheter som föräldrarna aldrig fick möjlighet till. Deras nya kunskaper och erfarenheter påverkar arbetslivet. Företag som vill rekrytera duktiga, unga medarbetare måste kunna erbjuda en arbetsmiljö och förmåner som stimulerar kreativitet och utveckling.

IT stödjer lärandet. Med hjälp av Internet, intranät och andra databaser kan viktig företagsinformation bli tillgänglig för många fler. Interna och externa e-postsystem förenklar många arbetsrutiner. Alla basfakta finns att tillgå via datorer. Sammanträdesformen kan därför användas mera effektivt till djupare diskussioner, "brainstorming" och kreativ analys. Nya tekniska verktyg utvecklas som stöd till individens och organisationens lärande. Interaktiva övningar, gruppdiskussioner, simuleringar och rollspel gör att även "mjuka ämnen" till viss del kan tränas med hjälp av datorn. Informationstekniken kan också identifiera, sprida och återanvända den kunskap som finns i organisationen. Tekniken underlättar med andra ord personalens läran-

de och kompetensutveckling, men lika viktig är en lärande miljö och en företagskultur som stimulerar kreativitet och utveckling.

Företagens rekryteringspolicy. Arbetsgivarna har i dag en mer genomtänkt rekryteringspolicy och personalpolitik jämfört med tidigare. Man lägger ned mer omsorg på att från början få rätt person på rätt plats. Det finns också en tendens att hyra in färdigutbildad personal utifrån. Konsulter och uthyrningsföretag gör att många arbetsuppgifter kan standardiseras och ledtiderna kortas. Det gäller enklare servicearbeten men också expertkunskaper som företaget köper vid behov. Detta medför att lärotiderna inom företaget kortas trots att verksamheten blivit mer komplex och hela tiden utsätts för snabba förändringar.

I Arbetslivsdelegationens betänkande *Individen och arbetslivet* (SOU 1999:69) framhåller delegationen i sin kartläggning av utvecklingen inom arbetslivet att de strukturella samhällsförändringarna tenderar att omforma arbetsorganisationen. För att skapa ökad flexibilitet blir organisationerna "plattare" och mer ansvar tilldelas varje anställd. Vidare organiseras produktionen på ett sätt som innebär att anställda ofta måste behärska flera arbetsuppgifter. För att kunna svara upp till denna trend krävs en hög kompetens hos personalen.

Internationaliseringen har ökat omvandlingstrycket inom näringslivet. Företag har blivit mer sårbara och det är större risk än tidigare att produktionsenheter läggs ned eller att produktionstekniken radikalt förändras. Detta ställer högre krav på personalens omställningsförmåga – att hitta nytt jobb, att lära ny teknik etc. Kontraktsformerna på arbetsmarknaden förändras. Fler säljer sin kompetens direkt och har inte det skydd en tillsvidareanställning innebär. Därmed blir de även mer utsatta för förändringar i efterfrågan.

Det är mot den bakgrunden behovet av ett livslångt lärande framhålls allt oftare. Det handlar inte bara om specifik kompetens utan mer generellt om förmågan och möjligheten att lära nytt.

Framtidens arbetsliv

Individens ansvar för lärande och kompetensutveckling blir allt tydligare, inte minst till följd av att tjänsteproduktionen blir alltmer dominerande medan industriproduktionen minskar sin andel av ekonomin. Men samtidigt måste det skapas förutsättningar så att individen kan ta detta ansvar.

Lärande och kompetensutveckling i arbetslivet främjas av:

En grupporienterad arbetsorganisation med arbetsrotation som leder till större befogenheter och ansvar.

Att grupperna har en bra och genomtänkt sammansättning som tar hänsyn till individernas förutsättningar, erfarenheter, kompetens och intressen.

Att ledningen är positiv till de anställdas utveckling.

Att lönesystemet stimulerar lärande och utveckling.

Jag har kunnat notera att allt fler företag förespråkar individuell kompetensutveckling i vid bemärkelse. Trots att det är svårt att mäta resultatet för företaget av personlig utveckling väljer företaget att satsa på det. I vissa fall är det ett måste. I branscher där det råder brist på personal handlar det om att hitta nya sätt att rekrytera och behålla kunniga medarbetare. Även om lönen alltid är en viktig faktor har trivsel på jobbet, möjlighet att utvecklas och lära nytt blivit minst lika viktiga rekryteringsargument på moderna arbetsplatser.

Fackförbundet Jusek presenterar varje år en undersökning av arbetsmarknadsläget bland unga akademiker. Drygt 4 500 nyexaminerade akademiker som varit ute i arbetslivet i ungefär ett år deltog i den senaste undersökningen. Som svar på frågan vad som är viktigt för att stanna på nuvarande jobb anger 57 procent att möjlighet till vidareutbildning är ett mycket viktigt argument för att stanna. Allra högst värderas intressanta arbetsuppgifter följt av bra social miljö. Lönen kommer först på nionde plats.

Jag kan se två olika framtidsscenarioer avteckna sig. I ett ljus framtidsscenario växer lärande organisationer fram som stimulerar individens och gruppens förmåga till nytänkande och utveckling. Nutek har i flera studier visat att företag med en strategi för decentraliserad arbetsorganisation och kompetensutveckling uppvisar högre produktivitet och tillväxt. Den allra största skillnaden har Nutek funnit mellan de företag som i större omfattning satsar på kompetensutveckling i jämförelse med dem som inte alls bedriver en sådan. De förstnämnda har i genomsnitt mer än femtio procent högre lönsamhet och cirka åtta procent högre produktivitet.

Ett betydligt mörkare scenario kan kallas "slit och släng"-scenario. Här finns varken tid eller ekonomiskt utrymme för individuell kompetensutveckling. Kraven på formell utbildning ökar samtidigt som upplärningstiderna inom företagen minskar. Det råder brist på välutbildad arbetskraft och företagen slåss om

unga, välutbildade människor medan de äldre och medelålders ställs åt sidan eftersom deras kunskaper anses föråldrade. Det leder till ökad stress och ökat antal långtidssjukskrivningar vilket i sin tur ökar försörjningsbördan för de yrkesverksamma.

Det är uppenbart att det finns inslag av båda scenarierna i dagens arbetsliv. Man kan välja att stå vid sidan av och se på. Men man kan också välja att påverka utvecklingen. Tillsammans kan individerna, företagen och samhället styra utvecklingen i önskad riktning. IKS skall stimulera individens lärande och utveckling i vid mening. Ingen vet i detalj vilka kunskaper som arbetsmarknaden kräver om några år. Breddade kunskaper inom företagen skapar en bättre framförhållning samtidigt som individen ökar sin anställbarhet.

Sverige har ett bra utgångsläge i det ljusa scenariot. I jämförelse med många andra länder är de sociala skillnaderna små. Svenska ungdomar och även många vuxna har hög IT-mognad, goda språkkunskaper och det svenska utbildningssystemet är tillgängligt för alla. En bra grundutbildning, medvetna arbetsgivare som satsar på lärande och kompetensutveckling för all personal, samt individens kompletterande ansvar genom individuellt kompetenssparande, gör att förutsättningarna för tillväxt och produktivitet blir mycket goda.

2.3 Utgångspunkter för mina förslag

Mitt uppdrag har varit att kartlägga och pröva olika modeller för en statlig subvention av individuell kompetensutveckling. Jag skall även ange vilken modell som är att föredra med utgångspunkten att de medel som för ändamålet varaktigt reserverats i statsbudgeten skall användas på effektivast möjliga sätt.

Direktiven anger fem syften med ett system för individuell kompetensutveckling.

För det första skall det bidra till en allmänt högre kunskapsnivå hos arbetskraften och stimulera utbildning och annan kompetensutveckling under hela yrkeslivet, dvs. vad som kommit att kallas det livslånga lärandet. På detta sätt stärks den enskilda individens ställning på arbetsmarknaden och risken för långvarig arbetslöshet eller förtidspension reduceras.

För det andra skall systemet öka den enskildes valfrihet och inflytande över den egna kompetensutvecklingen.

För det tredje skall det stärka företagets konkurrenskraft.

För det fjärde skall den individuella kompetensutvecklingen bidra till en förbättrad omställningsförmåga på arbetsmarknaden, t.ex. underlätta geografisk och yrkesmässig rörlighet.

För det femte skall systemet vara ett led i strävan att bryta segregation på arbetsmarknaden och kompensera för social snedrekrytering till högre studier.

Direktiven anger också att systemet skall vara flexibelt i den meningen att den statsfinansiella ramen skall kunna utvidgas eller begränsas. Därmed skall det successivt kunna anpassas till hur utfallet blir när det introduceras. En flexibilitet i detta avseende öppnar också möjligheten att i en framtid kunna använda IKS-systemet i ett stabiliseringspolitiskt perspektiv.

Dessa mål och syften kan till viss del hamna i konflikt med varandra och utformningen av ett system för kompetensutveckling måste med nödvändighet bli en avvägning mellan olika intressen. Jag tycker det är angeläget att understryka att det system jag föreslår måste ses som en del i ett omfattande program av insatser som är nödvändiga för att främja kompetensutveckling och livslångt lärande. Den budgetmässiga ram som avsatts till förslaget motsvarar ca två procent av statens totala utgifter för vuxenutbildning i olika former.

Utifrån de mål regeringen angivit i direktiven formulerade jag i delbetänkandet några utgångspunkter för och krav på ett system för individuell kompetensutveckling.

Det skall vara ett *generellt system* som är *tillgängligt för alla* oavsett utbildningsbakgrund, inkomst, ålder eller ställning på arbetsmarknaden.

Systemet skall utformas med utgångspunkt i att målgruppen är så bred som möjligt. Alla löntagare och företagare skall ha möjlighet att vara med. Likaså skall arbetslösa och förtidspensionärer omfattas av systemet. I delbetänkandet formulerade jag målet att i princip alla individer i arbetskraften, ca 4,3 miljoner individer, när det är fullt utbyggt skall delta i systemet i den meningen att de har ett eget kompetenssparkonto.

Systemet skall nå grupper som inte har studievana från arbete eller fritid. Det bör därför utformas på ett sätt som ger en god överblick över vilka möjligheter till kompetensutveckling som finns och stimulerar till utvecklandet av nya former av pedagogik för vuxna. Men det skall även omfatta grupper med lång studievana och som har specifika krav och behov. Vidare är det viktigt att

systemet inte begränsas till dem som har en fast anställning. Egenföretagare och personer med många korta anställningar skall ha möjlighet att delta på samma villkor.

Jag bedömer också att IKS-systemet kan spela en betydelsefull roll för möjligheten för arbetslösa, förtidspensionärer m.fl. som står utanför arbetsmarknaden att komma tillbaka i sysselsättning, även om andra former av insatser inom arbetsmarknadspolitik och rehabilitering kommer i första hand.

Jag har undvikit att i systemet bygga in specialregler för olika grupper beroende på kön, utbildningsbakgrund, etniskt ursprung eller ställning på arbetsmarknaden. Att avgränsa subventionen till grupper som har särskilt behov av kompetensutveckling skulle sannolikt kräva en betydande administration och göra systemet krångligt. Legitimiteten och tilltron till systemet underlättas om det är generellt. Behovet av kompetensutveckling eller livslångt lärande finns i alla grupper, även bland dem som har en kvalificerad utbildningsbakgrund.

För att utröna intresset för individuell kompetensutveckling har jag uppdragit åt Gallup att genomföra en opinionsundersökning. Resultatet av denna redovisas i bilaga 3. Av undersökningen framgår att det finns ett betydande stöd för behovet av ett livslångt lärande. Nära tre fjärdedelar av de tillfrågade instämmer i påståendet att det "med de snabba förändringar som sker på arbetsmarknaden är klokt att utveckla och utbilda sig så att man kan få bättre och intressantare arbetsuppgifter eller rent av att byta jobb eller bransch". Endast fyra procent anser man utbildar sig när man är ung och sedan får ett jobb som man kan behålla fram till pensionen. Drygt hälften av de tillfrågade, 56 procent, säger sig vara ganska eller mycket intresserade av att spara på ett kompetenssparkonto för att kunna skaffa sig en vidareutbildning. Här är skillnaden mellan arbetare och tjänstemän obetydlig, liksom mellan hushåll med olika inkomst. Det kan även noteras att bland arbetslösa och tillfälligt anställda är intresset högre än genomsnittligt. Denna undersökning ger således ingen grund för misstanken att ett generellt system skulle medföra att endast högutbildade och höglönade kommer att delta.

Resultat av Gallupundersökning		
	Instämmer i att man bör utbilda och utveckla sig så att man kan få bättre och intressantare arbetsuppgifter eller byta jobb	Intresserade eller mycket intresserade av att spara i ett IKS-system
Totalt	72 %	56 %
- Män	72 %	52 %
- Kvinnor	71 %	60 %
<i>Ålder</i>		
- 20-29	78 %	68 %
- 30-39	67 %	58 %
- 40-49	71 %	56 %
- 50-60	70 %	42 %
Arbetare	66 %	56 %
Tjänstemän	79 %	53 %
Företagare	64 %	47 %
Studerande	84 %	67 %
Arbetslösa	59 %	60 %

Systemet skall vara *frivilligt* och bygga på att individen på eget initiativ väljer att delta vilket också innebär att det är *individens pengar* som individen själv bestämmer över.

Min utgångspunkt är att kompetensutveckling är ett gemensamt ansvar mellan den enskilde, arbetsgivaren och samhället. En grundtanke med IKS är att det skall stärka individens möjligheter att själv styra och ta ansvar för kompetensutvecklingen. Systemet bör fungera självständigt och individen skall inte vara beroende av om arbetsgivaren är intresserad av att medverka till kompetenssparandet. Det är individen som frivilligt väljer att spara och behållningen på sparkontot är individens pengar.

Det bör vara *individens eget val* vilken kompetensutveckling han/hon vill delta i och hur denna finansieras.

Vad gäller vilka former av kompetensutveckling som kan bli aktuella i ett skattesubventionerat system har jag att göra en avvägning mellan olika intressen. Det finns argument för att endast sådan kompetensutveckling som direkt kan anses bidra till ökad "anställ-

barhet” skall kunna komma ifråga i ett av staten subventionerat system. Remissvaren på delbetänkandet antyder vidare att arbetsgivarnas intresse av att bidra till finansieringen kan påverkas i positiv riktning om de ges inflytande över vilka former av kompetensutveckling som ges stöd.

Min utgångspunkt är att det alltid är individen själv som är bäst skickad att bedöma behovet av sin egen kompetensutveckling och vilken form denna skall ha. Vare sig arbetsgivare eller myndigheter kan bättre än den enskilde individen avgöra vilken utbildning eller praktik som bäst gynnar hans eller hennes långsiktiga intressen. Det skulle dessutom hämma ett nytänkande vad gäller innehåll och metoder för kompetensutveckling. Erfarenheten visar att det inte går att förutsäga värdet av olika slags kompetens på den framtida arbetsmarknaden. IKS-systemet består av individens sparande och individens medel, då måste också individen styra över dess användning. Jag är övertygad om att ett system där det skall ske en prövning av nyttan av den tilltänkta kompetensutvecklingen radikalt skulle minska intresset bland enskilda individer att delta.

Definitionen av den kompetensutveckling som medlen skall kunna användas till bör därför göras så vid och generös som möjligt. Till kompetensutveckling bör exempelvis räknas all utbildning, såväl reguljär som övrig utbildning samt praktik. Det bör även vara möjligt att både studera och praktisera utomlands, liksom att pröva ett nytt arbete.

Systemet får *inte överta eller ersätta andra insatser* för vuxnas kompetensutveckling utan skall ses som ett *komplement* och ett tillskott utöver det som sker i dag.

Systemet skall utformas så att det inom den angivna finansiella ramen ger så stor effekt som möjligt på omfattningen av sådan kompetensutveckling som annars inte kommer till stånd och som kan bidra till att stärka individens ställning på arbetsmarknaden.

Det betyder att arbetsgivarens odelade ansvar för den verksamhetsrelaterade kompetensutvecklingen ligger fast. Den kompetens som behövs i arbetet skall arbetsgivaren svara för. IKS inriktas på den kompetensutveckling som i första hand individen själv har nytta av, för att kunna byta arbetsuppgifter inom företaget eller gå till annan arbetsgivare, stå bättre rustad vid en uppsägning etc. Arbetsgivarens intresse skall främst ligga i att ge sina anställda denna möjlighet som en anställningsförmån, men också som ett medel

att stimulera de anställdas utveckling och på sikt stärka hela näringslivets konkurrenskraft.

Samhällets insatser för att, via stöd till vuxenutbildning, folkbildning och genom ett generöst vuxenstudiestöd, ge dem som har kortast utbildning, och störst behov reella möjligheter att komplettera sin grundutbildning och uppdatera sina kunskaper i takt med utvecklingen, behövs mer än någonsin och får inte minska till följd av införandet av IKS. Samhällets ansvar för att ge arbetslösa en ny eller kompletterande kompetens för att kunna komma tillbaka till arbetslivet skall inte övertas av IKS.

Det är *önskvärt* och viktigt att det generella systemet *kompletteras med avtal och överenskommelser* som innebär att arbetsgivarna medverkar.

Ett grundkrav bör vara att systemet utformas så att det blir möjligt att komplettera med avtal och överenskommelser. Dessutom bör systemet helst stimulera till kompletterande avtalslösningar eller andra överenskommelser som innebär att arbetsgivarna medverkar. I den utsträckning systemet bidrar till ökad kompetensutveckling bidrar det även på sikt till förbättrad konkurrenskraft för svenskt näringsliv i stort. Det är mot den bakgrunden av vikt att arbetsgivarna är delaktiga även i sådan kompetensutveckling, som inte är direkt relaterad till verksamheten. Genom ett gemensamt ansvar mellan arbetsgivare och anställda stärks företagets konkurrenskraft.

Arbetsgivarnas medverkan i de anställdas individuella kompetensutveckling kan ta olika former. Som exemplifierades ovan kan en modell vara att ställa arbetstid till de anställdas förfogande. Men arbetsgivaren kan också bidra till de anställdas kompetensutveckling genom att tillhandahålla läromedel eller praktikplatser. IKS skall ses som ett viktigt instrument bland flera.

Systemet bör vara så *enkelt och överblickbart* som möjligt.

Att välja en sparform och en förvaltningsform för IKS som till sin utformning så nära anknyter till ett välkänt och etablerat system som individuellt pensionssparande underlättar självklart hanteringen. Det gäller allt från lagstiftning, information och myndighetsutövning till individernas möjligheter att tillägna sig kännedom och kunskaper om den nya reformen.

En avvägning är givetvis alltid nödvändig. Vissa regler och viss kontroll är nödvändig om syftet med statens subvention skall kunna uppnås. Enligt min bedömning skulle dock ett system med en rad specialregler direkt motverka direktivens syfte att nå en så stor del av arbetskraften som möjligt. Mot bakgrund av att den statliga subventionen utgör en betydligt mindre del än individens egen insats är det enligt min mening inte heller motiverat att bygga upp en omfattande administration för att uppnå maximal kontroll över hur den statliga subventionen används. Den bästa kontrollen av att medlen används på bästa sätt utför individen själv. Det samhället bör bidra med utöver vissa grundkriterier för medlens användning är att stödja individen med information och vägledning inför såväl individens val av sparande som utnyttjandet av kompetensmedlen.

Jag har efter en prövning av olika modeller för att stödja individuell kompetensutveckling gjort bedömningen att ett system med ett subventionerat individuellt sparande i kombination med en skattesubvention när de sparade medlen används till kompetensutveckling, är den modell som är bäst ägnad att uppfylla direktivens mål. I delbetänkandet Individuellt kompetenssparande – en stimulans för det livslånga lärandet (SOU 2000:51) redovisade jag en principmodell för ett sådant system.

Delbetänkandet har remissbehandlats och i bilaga 5 redovisas en översikt över inkomna remissvar. Den visar att de allra flesta remissinstanser ställer sig positiva till mitt förslag. Det var endast åtta instanser av de 89 som svarat som avstyrker förslaget. Jag har därför funnit att modellen kan ligga till grund för ett slutligt förslag. På ett antal punkter har dock remissopinionen och det fortsatta utredningsarbetet givit anledning att revidera förslaget. Jag kommer under respektive avsnitt redovisa i vilka avseenden föreliggande förslag skiljer sig från delbetänkandets.

3 IKS – en modell för individuell kompetensutveckling

3.1 Skattesubventionerat sparande för kompetensutveckling

<p>Mitt förslag: En skattesubventionerad sparform för individuell kompetensutveckling, benämnd individuellt kompetenssparande (IKS), inrättas. Vid uttag för kompetensutveckling ges en särskild kompetenspremie.</p>
--

Motiv för en statlig subvention

Staten har i dag ett betydande åtagande vad gäller kompetensutveckling för vuxna. Under år 1999 utbetalades studiemedel till 417 000 studenter, fler än 175 000 personer fick någon form av vuxenstudiestöd och närmare 90 000 personer deltog i arbetsmarknadsutbildning. Statens utgifter i statsbudgeten för olika former av studiestöd till vuxna uppgår till sammantaget ca 30 mdkr (inkl. arbetsmarknadsutbildning). Till detta skall läggas utgifter för själva utbildningen på ca 20 mdkr.

Ett grundläggande motiv för ett statligt åtagande på utbildningsområdet är att det samhällsekonomiska värdet av utbildning generellt sett är större än för den enskilde. En anställd som höjer sin kompetensnivå kan därigenom få en högre produktivitet, men kan även bidra till att höja medarbetarnas produktivitet. Med en bred kompetens stärks anpassningsförmågan vid omställningar, något som kommer hela samhället till del. Vidare är den samhälleliga tids-horisonten längre än den individuella, även framtida generationer har nytta av den kompetensutveckling som sker i dag. Kunskapsutvecklingen är en kumulativ process över generationer. Om dagens aktiva generationer skapar en kultur präglad av kontinuerlig kompetensutveckling är detta något som kan leva vidare i framtiden.

Utan subventioner finns då en risk att utbildningsinvesteringarna generellt sett får en för liten omfattning. Detta förstärks av att lönestrukturen avspeglar andra faktorer än enbart individernas produktivitet och av att skatter och bidrag reducerar de inkomstskillnader som uppkommer på arbetsmarknaden. Avkastningen på kompetensutveckling i termer av högre inkomster för den enskilde kan därmed bli mindre än den samhällsekonomiska avkastningen. Ett annat effektivitetsargument för statliga subventioner på utbildningsområdet är att även om utbildning skulle ge hög avkastning är det svårt för en enskild individ att utan statligt stöd eller garantier finansiera studier. Det kan uttryckas som att det finns ofullkomligheter på kapitalmarknaden som begränsar möjligheten att belåna humankapitalinvesteringar. Sådana brister kan medföra att samhällets potential för kompetensutveckling inte tas till vara om grupper med små ekonomiska resurser tvingas avstå från studier.

Ett annat argument för statliga subventioner är, som anförts ovan, att en hög kompetensnivå och god tillgång till kompetensutveckling underlättar omställning på arbetsmarknaden och förkortar arbetslöshetstiderna. Därmed skapas förutsättningar för en snabbare strukturomvandling och möjligheter att upprätthålla en hög tillväxt med låg inflation. De statliga subventionerna ger på sikt ett återflöde till statskassan genom mindre utgifter för arbetslöshet och förtidspension samt en snabbare tillväxt av skattebaserna.

Värdet av den kompetensutveckling som kommer till stånd genom subventioner skall vägas mot dess kostnader, såväl samhällsekonomiska som statsfinansiella. En större omfattning på kompetensutveckling innebär att mer resurser, i form av lärare, lokaler etc. måste avdelas för detta ändamål. Detta är resurser som i annat fall hade haft en alternativ användning i andra delar av ekonomin. Mer väsentligt är att utbudet av arbetskraft och därmed på sikt sysselsättningen reduceras med den tid som läggs ned på kompetensutveckling. Därtill finns en indirekt kostnad av subventioner i form av de effektivitetsförluster som oundvikligen följer av de skatter som krävs för att finansiera dem. Kostnaderna i termer av produktionsbortfall när kompetensutvecklingen äger rum skall vägas mot de långsiktiga vinster i form av högre produktivitet, bättre omställningsförmåga etc. som diskuteras ovan.

Jag kan konstatera att det statliga stödet till kompetensutveckling av vuxna är relativt väl utbyggt vad gäller t.ex. arbetslösa och

kortutbildade. Den verksamhetsrelaterade kompetensutvecklingen är väl utbyggd på delar av arbetsmarknaden och kommer att få ytterligare stimulans genom det stöd från EU:s strukturfonder som ESF-rådet förmedlar. Men det är naturligt att den verksamhetsrelaterade kompetensutvecklingen är förhållandevis snävt inriktad på det aktuella företagens omedelbara behov och får en ojämn spridning mellan grupper av anställda.

Enligt Statistiska centralbyråns personalutbildningsstatistik deltar anställda med högskoleutbildning i betydligt större utsträckning i personalutbildning än anställda med lägre utbildning. Under andra halvåret 1999 omfattade personalutbildningen ca fyra procent av arbetstiden för anställda med eftergymnasial utbildning, medan motsvarande andel för anställda med gymnasieutbildning var två procent av arbetstiden. Statistiken tyder även på att denna skillnad är relativt konstant över tiden. Olikheter i utbildningsbakgrund tenderar därmed att förstärkas under yrkeslivet. Med de tendenser i samhällsutvecklingen som beskrevs i föregående kapitel blir också skillnader i kompetens en alltmer betydelsefull faktor för individens livschanser. Det finns därmed fördelningspolitiska skäl att subventionera kompetensutveckling.

Det finns en eftersatt del av kompetensutvecklingen, som inte omfattas av arbetsmarknadsutbildning m.m. eller av den verksamhetsrelaterade kompetensutvecklingen. Det handlar exempelvis om kompetensutveckling för vuxna där syftet är att hitta ett nytt jobb hos en annan arbetsgivare. Det kan också handla om mer generell inriktad kompetensutveckling med syfte att allmänt utveckla sig som individ. Förutom de effekter subventioner av denna kompetensutveckling kan ge i termer av en bättre fungerande arbetsmarknad m.m. finns även bredare samhälleliga motiv för subventioner. Det handlar bl.a. om att stärka förutsättningar för alla att vara delaktiga i den demokratiska processen och i kulturlivet.

Varför ett subventionerat sparande?

En statlig subvention av individuell kompetensutveckling kan utformas på flera olika sätt. Ett första vägval är om subventionen skall riktas till individen eller till den som tillhandahåller kompetensutvecklingen. I det senare fallet skulle den enskilde tillgodogöra sig subventionen i form av lägre pris för t.ex. en utbildning

och eventuellt också ett bredare utbud av kurser och andra kompetensutvecklingsmöjligheter.

Enligt min mening är en sådan subventionering inte förenlig med den starka betoning av individens valfrihet och ansvarstagande för kompetensutveckling som jag angett ovan. Det skulle även medföra en viss snedvridning till förmån för sådana aktiviteter där en stor del av kostnaden ligger i t.ex. material, lokaler etc., medan de former av kompetensutveckling där kostnaden främst innebär ett inkomstbortfall för deltagaren skulle missgynnas. Subventionen bör därför riktas till individen. Jag gör också bedömningen att med en ökad efterfrågan på kompetensutveckling som IKS-systemet kan föra med sig kommer det också att växa fram ett bredare utbud av kurser, praktik m.m.

Ett tänkbart alternativ är att i form av bidrag eller skatte-reduktion ge en direkt subvention till den som deltar i vissa former av kompetensutveckling, utan att ställa några krav på sparande eller andra motprestationer under perioder då ingen kompetensutveckling äger rum. Jag har emellertid funnit att en sådan inriktning inte skulle ge de långsiktiga effekter som eftersträvas. En utgångspunkt för mina överväganden är att systemet skall vara så utformat att det stimulerar individ och företag att i sin långsiktiga planering ge ökat utrymme för de former av kompetensutveckling som i dag inte erhåller särskilt stöd.

I en bilaga till delbetänkandet redovisas en rad olika förslag till finansiering av individuell kompetensutveckling som förts fram i den allmänna debatten. Ett gemensamt drag i flera av dessa förslag är att de bygger på någon form av individuellt ”konto”, där individen under vissa perioder bygger upp ett tillgodohavande och under andra perioder tar i anspråk behållningen för kompetensutveckling. Olika former av subventioner eller försäkring kan sedan knytas till dessa konton. Liknande förslag finns inom fler områden, t.ex. arbetstidsbanker, medborgarkonton etc.

De motiv som anförts för kontolösningar varierar något. En kontolösning innebär att inkomster omfördelas över livet hos samma individ, vilket kan bidra till att reducera skattetrycket. Ofta är motivet också att den enskilde individen skall förmås ta ett större ansvar och ha en större frihet i användning av medlen i kombination med den drivkraft att hushålla med medlen som ett eget konto innebär.

Enligt min mening har dessa argument bärkraft vad gäller den individuella kompetensutvecklingen. Den modell jag föreslår i

detta betänkande innebär att den statliga subventionen förutsätter ett individuellt sparande. Det är endast den som sparar i speciella kompetenssparkonton och helt eller delvis finansierar kompetensutvecklingen med medel från sådant konto som får del av subventionen. Sparandet kan dock ske såväl med egna insättningar som genom att arbetsgivaren sätter av medel till anställdas kompetenssparkonton.

Mitt förslag innebär således att det inrättas en selektiv sparstimulans. Sådana former av sparstimulanser har i flera sammanhang kritiserats från principiella utgångspunkter. Några av de selektiva sparstimulanser som tidigare funnits har också avvecklats, exempelvis ungdomsbosparandet.

Kritiken mot selektiva sparstimulanser har ofta varit att de inte bidrar till att öka det samlade sparandet, vilket ofta varit motivet. Subventioner tenderar i stället att innebära att hushållen omfördelar sitt sparande. Den subventionerade sparformen ökar på andra sparformers bekostnad. Varje subvention medför också, allt annat lika, ett lägre offentligt sparande.

Enligt min mening är denna invändning inte relevant vad gäller en sparstimulans för kompetensutveckling. Syftet med mitt förslag är inte att bidra till ett ökat sparande, utan att underlätta och stimulera kompetensutveckling.

Selektiva sparstimulanser har även kritiserats för att de är förenade med samhällsekonomiska kostnader i termer av välfärds- och effektivitetsförluster. Ett subventionerat sparande måste med nödvändighet vara låst för den enskilde, dvs. pengarna skall bara kunna användas till specifika ändamål. Exempelvis finns för pensionssparande regler om när sparkapitalet kan lyftas och över hur lång tid uttag minst måste ske. Sett ur spararens synvinkel är en sådan inlåsning förenad med en risk. Livsförhållandena kan förändras på ett oplanerat sätt som gör att han eller hon behöver pengarna till annat ändamål än sparformen tillåter. Det kan vara aktuellt vid t.ex. arbetslöshet och sjukdom eller en stor oförutsedd utgift. Nackdelarna med en inlåsning är störst för dem som har låga inkomster och minst möjligheter att spara. Spararen har att väga värdet av subventionen mot risken att en dag behöva pengarna, men inte kunna komma åt dem.

Riksgäldskontoret, som är en av de fåtal remissinstanser som avstyrkte förslaget i delbetänkandet, menar i sitt remissvar att en skattesubvention skulle locka många att välja ett bundet sparande

utan att beakta dessa risker eller nackdelar. I synnerhet de med låga inkomster skulle då, enligt kontoret, kunna göra en välfärdsförlust.

Med utgångspunkten att individen själv är bäst skickad att avgöra hur livsinkomsten skall fördelas över olika skeden i livet är det en välfärdsvinst i att fritt bestämma över sparkapitalets användning. I det perspektivet kan det vara befogat att skattemässigt likställa alla sparformer och använda subventionen till att sänka skatten på sparande generellt.

Riksgäldskontoret menar också att den syn jag givit uttryck för, att den enskilde skall få ett större inflytande över sin kompetensutveckling, skulle vara oförenlig med att öronmärka sparandet till detta speciella ändamål.

Ett annat allmänt argument som framförts mot selektiva sparstimulanser är att de ger snedvridningar på de finansiella marknaderna och därmed hämmar finansmarknadens funktionssätt. En större del av kapitalet kommer att kanaliseras via de finansiella institut som hanterar den subventionerade sparformen än vad som varit fallet utan subvention. Det leder i sin tur till att kapitalets fördelning mellan olika placeringsformer, risktagande etc. kan komma att styras på ett sätt som är samhällsekonomiskt inoptimalt.

Finansmarknadsutredningen ställde sig i sitt betänkande Finanssektorns framtid (SOU 2000:11) principiellt avvisande till särregler och sparstimulanser av det slag som gäller för pensionssparandet. Utredningen menade att olika sparformer så långt möjligt bör likställas i skattehänseende och föreslog mot den bakgrunden att regeringen initierar en översyn av reglerna för pensionssparande.

Jag har förståelse för de invändningar som riktas mot selektiva sparstimulanser. Men de välfärds- och effektivitetsförluster som sparsubventioner kan vara förenade med måste vägas mot de samhällsekonomiska vinster som en ökad kompetensutveckling och steg mot ett "livslångt lärande" innebär. Enligt min mening har ett sparande till kompetensutveckling ett samhällsekonomiskt värde, som är större än andra sparformer, vilket motiverar att det ges en subvention. Den som läser sitt sparande för att på det sättet försäkra att det finns en buffert om möjlighet eller behov av kompetensutveckling uppkommer använder sitt sparande på ett för samhället mer produktivt sätt.

Mitt förslag skall främst ses som ett sätt att påverka anställda, företagare och arbetsgivare att i sin långsiktiga planering beakta det växande behovet av kompetensutveckling. Syftet är att kompetens-

sparkontona skall bidra till att skapa nya mönster, sparbetenden, rutiner, avtal mellan arbetsgivare och anställda etc. Redan existensen av ett kompetenssparsystem kommer därvid att tjäna som en signal om att även den som nyligen lämnat det ordinarie utbildningssystemet eller den som är fast etablerad på arbetsmarknaden bör ha en beredskap för att vidareutveckla sina kunskaper eller lära helt nya saker. Vid varje inkomstdeklaration kommer den skattskyldige att få en påminnelse i form av ett utrymme för avdrag för IKS. Jag tror inte att den enskilde skulle vara lika benägen att bygga ett sparkapital som kunde användas till kompetensutveckling, om det inte fanns något IKS-system.

Som jag konstaterar ovan talar det mesta för att behovet och den samhällliga nyttan av utbildning, praktik och annan kompetensutveckling kommer att växa. Statsmakternas ansvar omfattar i första hand ungdomsutbildning och kompetenshöjande insatser för speciella grupper som arbetslösa, arbetshandikappade etc., som har särskilda svårigheter på arbetsmarknaden. Arbetsgivarna skall ta ansvar för den kompetensutveckling som den egna verksamheten kräver. Men behoven av kompetensutveckling kommer att växa utöver vad stat, kommun och arbetsgivare naturligen tar ansvar för.

Den enskilde måste i växande utsträckning själv ta ansvar för sin kompetensutveckling, inklusive dess finansiering. För individen handlar det om att ha en beredskap för att i en framtid behöva förnya sin kompetens. Den som är 30 år skall stimuleras till att inse att det inom den närmaste 20-årsperioden behövs en kompetensutveckling som han eller hon inte kan förväntas få finansierad från arbetsgivare eller samhället. Det kommer att krävas en egen finansiering. För de flesta torde detta kräva att det finns sparade medel som kan tas i anspråk.

Syftet med subventionen är just att stimulera individer att omfördela sitt sparande och i ökad utsträckning spara till kompetensutveckling snarare än att spara till andra ändamål. En styrning mot en sådan omfördelning motiveras av att det samhällsekonomiska värdet av kompetensutveckling är mycket större än värdet för den enskilde. Värdet för individen av ett sparande som möjliggör en kompetensutveckling som annars inte kommit till stånd överstiger den kostnad som subventionen är förenad med.

Jag har dock tagit intryck av remissinstansernas kritik vad gäller inläsning av sparandet. För många kommer det att uppfattas som ett svårt val mellan att läsa in sparande för kompetensutveckling eller pension framför att välja andra sparformer som ger friare till-

gång till sparkapitalet. Särskilt grupper med liten marginal att spara kan komma att uppfatta inläsningen som en så stor nackdel att de avstår från kompetenssparande. Jämfört med delbetänkandet föreslår jag därför i kapitel 3.8 en friare dispositionsrätt över sparmedlen.

På samma sätt som den enskilde individen skall ta ett större ansvar för kompetensutvecklingen måste enligt min mening även arbetsgivarnas ansvar vidgas. För näringslivets utveckling i stort är det inte enbart den verksamhetsanknutna kompetensutvecklingen som har betydelse. Jag har kunnat notera att inslag av kompetensutveckling av mer allmän natur blivit allt vanligare som ett medel att rekrytera och behålla personal. IKS-systemet skall ses som ett sätt att påskynda den utvecklingen.

Arbetsgivarnas medverkan i en individuell kompetensutveckling kan också underlättas av någon form av sparande, dvs. att medel sätts av i förväg. Särskilt om det handlar om kompetensutveckling som inte har anknytning till verksamheten kan det uppfattas som mindre angeläget att helt eller delvis svara för finansieringen i samband med att den äger rum. Ett system, där de anställda får insättningar på IKS-konto som en del av anställningsförmånerna har goda förutsättningar att stimulera till arbetsgivarnas medverkan. Mitt syfte är att påverka beteendet så att avsättning till kompetenssparande blir en vanligt förekommande anställningsförmån.

I en bilaga till delbetänkandet redovisades några av de privata system med kompetensförsäkringar eller kompetenskonton som redan existerar. Några av remissinstanserna ifrågasatte om inte även dessa skulle kunna omfattas av en statlig subvention. Dessa system har utformats utifrån gällande skatteregler och är så utformade att de kan bidra till att hämma rörligheten på arbetsmarknaden, bl.a. genom att det inte går att föra med sig sparade medel vid byte av arbetsgivare. Detta står i strid med intentionerna bakom IKS-systemet. Jag gör dock bedömningen att de existerande systemen kommer att anpassas till villkoren för IKS.

3.2 Kompetenssparkonto

<p>Mitt förslag: Kompetenssparandet sker genom insättning på särskilt inrättade individuella kompetenssparkonton. Sådant konto skall även kunna ha formen av en s.k. kompetenssparförsäkring. Endast fysiska personer kan inneha sådant konto</p>
--

eller sådan försäkring. Insättning på kompetenssparkonto skall vid varje insättningstillfälle kunna uppgå till lägst 100 kr och insättning skall kunna ske såväl löpande som vid enstaka tillfällen.

Med hänsyn till att IKS skall vara en subventionerad sparform måste de sparade medlen hållas avskilda från annat sparande. Subventionen bör därför knytas till sparande på särskilt inrättade konton, som jag föreslår skall benämnas kompetenssparkonton. Detta begrepp införs även i lagstiftningen. Som jag utvecklar i kapitel 7 skall individuellt kompetenssparande även kunna ske i försäkringsform, vilket bl.a. innebär att spararen av försäkringsgivaren garanteras en viss lägsta avkastning på det sparade kapitalet. För denna sparform kommer försäkringslagstiftningen att till vissa delar vara tillämplig och den föreslås få benämningen kompetenssparförsäkring. I det följande använder jag begreppet kompetenssparkonto som ett samlande begrepp för samtliga sparformer.

Med det syfte kompetenssparkontona har och den tekniska utformning av subventionen som föreslås nedan kan det bara vara aktuellt för fysiska personer att vara kontoinnehavare. Behållningen på kompetenssparkonto skall betraktas som kontoinnehavarens egendom enligt i princip samma regler som gäller för sparande inom det individuella pensionssparandet (IPS). Detta inkluderar de belopp som arbetsgivare sätter in på kontot.

Den som vill påbörja ett kompetenssparande skall vända sig till de banker eller försäkringsbolag som erbjuder denna sparform. Om arbetsgivaren bidrar med insättningar får således den anställda anmäla vilket eller vilka konton han eller hon har. Jag förutsätter att sparinstitutet utformar rutiner som underlättar kontohanteringen i de fall det t.ex. träffas kollektivavtal om kompetenssparande.

Det ankommer på det värdepappersinstitut respektive försäkringsbolag som erbjuder kompetenssparkonto att fastställa rutiner för insättningar. Enligt min mening måste emellertid vissa krav vara uppfyllda. För det första bör även relativt små sparbelopp kunna accepteras. Det är angeläget att även grupper med små inkomster och litet utrymme för sparande kan delta i systemet. Jag föreslår att den lägsta gränsen för insättning skall vara 100 kr per insättningstillfälle. Det skall således inte vara möjligt för kontoföraren att ställa högre krav på lägsta insättning.

Kompetenssparkonton bör av samma skäl inte heller begränsas till löpande automatiska insättningar. Det måste vara möjligt att även göra enstaka insättningar. Det kan vara aktuellt t.ex. om kontoinnehavaren får en extra inkomst eller om arbetsgivaren gör en avsättning som en bonus till en anställd.

För att IKS-systemet skall fungera på ett tillfredsställande sätt är det av stor vikt att kontoinnehavaren får en regelbunden och tydlig information om behållning och avkastning på kontot, om möjligheter att ändra sparform, byta mellan fonder etc. samt om förutsättningarna för att göra uttag för att genomgå kompetensutveckling. Jag förutsätter att berörda institut tillhandahåller sådan information och ser ingen anledning att nu i detalj reglera detta.

Jag ser inga hinder mot att ha flera kompetenssparkonton hos samma sparinstitut eller att öppna konton hos flera sparinstitut. Spararen vill kanske fördela sitt sparande mellan olika sparformer. Att enbart tillåta ett konto skulle därtill kräva någon form av administrativ kontrollrutin.

I delbetänkandet föreslog jag maximigränser för den årliga insättningen respektive för den totala behållningen på en individs kompetenssparkonton. I ett system där kompetenssparkonton kommer att erbjudas av flera olika institut och det blir möjligt för en individ att ha flera kompetenssparkonton är emellertid en sådan begränsning av insättningen svår att upprätthålla. Den begränsning av kompetenssparandet som är nödvändig bör i stället regleras i skattelagstiftningen. På samma sätt som gäller för IPS blir det således tillåtet att göra insättningar utöver maximigränsen, men i praktiken kommer skattereglerna att göra det mycket ofördelaktigt.

3.3 Beskattning hos individen

Mitt förslag: För den som är skattskyldig för inkomst av tjänst eller näringsverksamhet medges avdrag, i form av allmänt avdrag, för det belopp som under inkomståret satts in på individuell kompetenssparkonto eller erlagts som premier för kompetenssparförsäkring. Avdrag medges med maximalt ett inkomstbasbelopp. Om behållningen på kompetenssparkontot vid utgången av året före inkomståret överstiger 12 inkomstbasbelopp medges inget avdrag. Avdrag kan ske oavsett om insätt-

ningen gjorts av den skattskyldige eller av dennes arbetsgivare. Arbetsgivares insättning på en anställds kompetenssparkonto likställs med lön till den anställde.

Uttag från kompetenssparkonto beskattas hos individen som inkomst av tjänst.

Sparande beskattas enligt två olika principer. Den ena, som tillämpas för exempelvis vanligt banksparande, innebär att de sparade medlen beskattas vid insättning, dvs. sparandet sker ur beskattad inkomst. Vid uttag sker däremot ingen beskattning. Den andra beskattningsprincipen innebär att insättning är skattebefriad, genom att sparbeloppet är avdragsgillt vid inkomstbeskattningen, medan uttag beskattas. Denna princip tillämpas, upp till en viss nivå, för individuellt pensionssparande och sparande i pensionsförsäkring (P-försäkring).

Den senare beskattningsprincipen ger samma ekonomiska utfall för spararen som den förra under förutsättning att den skattesats mot vilken avdrag sker vid sparandet sammanfaller med den skattesats som träffar uttaget. Ett enkelt räkneexempel kan illustrera detta, se tabell 3.1. Här antas att spararen vid spartillfället avstår från lika stor del av sin disponibla inkomst. Med en avdragsrätt medger detta ett större sparbelopp, än om sparandet sker ur beskattad inkomst. Men det belopp som spararen disponerar efter sex år kommer att vara detsamma.

Tabell 3.1 Jämförelse mellan olika beskattningsprinciper för sparande.

Engångsinsättning 5 % årlig avkastning. Ingen hänsyn till skatt på avkastningen				
	Beskattning vid insättning		Beskattning vid uttag	
Sparande	10 000	10 000	22 222	14 706
Marginalskatt	55 %	32 %	55 %	32 %
Skattereduktion p.g.a. avdrag (sparande*marginalskatt)	0	0	12 222	4 706
Effekt på disponibel inkomst	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Akkumulerad avkastning	3 401	3 401	7 558	5 001
Behållning efter 6 år	13 401	13 401	29 780	19 707
Skatt på uttag (marginalskatt * uttag)	0	0	16 379	6 306
Disponibelt belopp	13 401	13 401	13 401	13 401

Det förhållandet att sparandet är avdragsgillt vid inkomstbeskattningen innebär således normalt inte någon skattesubvention. Det finns inte heller någon fördelningsmässig effekt av avdragsrätten. Värdet av avdraget är visserligen högre för den som har en hög marginalskatt, dvs. skatten reduceras mer än för den med låg marginalskatt. Men i gengäld är skatten högre när pengarna tas ut. Två individer som sparar samma belopp ur sin disponibla inkomst får vid uttaget tillbaka lika mycket i disponibel inkomst oavsett marginalskatt, förutsatt att skattesatsen är densamma vid insättning och uttag.

Enligt min mening bör kompetenssparandet beskattas vid uttag, dvs. sparandet bör vara avdragsgillt. Till viss del kommer uttag från IKS-konto att ersätta inkomster som går förlorade i samband med att kontoinnehavaren genomgår en kompetensutveckling. Det faller sig därför naturligt att beskattningen sker vid uttag.

Ett andra skäl för att välja en uppskjuten beskattning av kompetenssparande är den psykologiska effekten en avdragsrätt sannolikt för med sig. Även om det ekonomiska utfallet är lika oavsett skatteprincip uppfattas det ofta inte på detta sätt. Det är troligt att avdragsrätten för pensionssparande har bidragit till att stimulera detta sparande. En insättning på IKS-konto kommer inte att uppfattas som lika betungande när den ger avdragsrätt. Den inkomst spararen avstår från för att uppnå ett visst sparbelopp är mindre med avdragsrätt än utan. Detta är visserligen skenbart eftersom det sparade beloppet i gengäld måste vara större med hänsyn till att uttag beskattas, men har troligen en viss psykologisk effekt. Utan avdragsrätt skulle arbetsgivarens insättningar på ett IKS-konto medföra att den anställde drabbades av högre inkomstskatt utan en motsvarande ökning av den disponibla inkomsten, vilket skulle kunna uppfattas som negativt.

Ytterligare ett skäl för avdragsrätt är att kompetenssparande då även i skattehänseende likställs med det individuella pensionssparandet. Därmed underlättas också eventuella överföringar av medel från IKS till IPS, som föreslås nedan. Det kommer då att finnas två sparformer som är förenade med avdragsrätt – pensionssparande och kompetenssparande. Varje år, i samband inkomstdeklarationen, kommer alla skattskyldiga att påminnas om detta, vilket jag bedömer ha en positiv effekt på sparandets omfattning.

Som jag redan påpekat är behållningen på IKS-kontot att betrakta som den enskilde kontoinnehavarens egendom. De insättningar

som arbetsgivare gör bör mot den bakgrunden behandlas på samma sätt som lön till den anställde. Det är också rimligt att anta att arbetsgivares bidrag till IKS åtminstone på sikt tas ur löneutrymmet, dvs. utan sådana avsättningar hade kontantlönen varit i motsvarande grad högre. Arbetsgivarens avsättningar till IKS skall därför räknas in i den anställdes förvärvsinkomst och tas upp till inkomstbeskattning, men med en avdragsrätt. Skattekonsekvenserna för den enskilde av arbetsgivarens insättning på IKS-konto bör överensstämma med en lönehöjning som individen använder till kompetenssparande. Den skattskyldiges avdragsrätt skall därför också omfatta arbetsgivares insättningar.

Avdrag för kompetenssparande skall, i likhet med vad som gäller för pensionssparande, göras i form av ett allmänt avdrag. Det innebär att avdrag görs från förvärvsinkomst, dvs. inkomst av tjänst eller näringsverksamhet. Beskattningen av kapitalinkomster kan inte reduceras genom kompetenssparande. För att kunna tillgodogöra sig avdraget krävs att förvärvsinkomsten överstiger grundavdrag och eventuellt övriga allmänna avdrag med minst det sparade beloppet.

Det skulle enligt min mening strida mot syftet med IKS att medge avdrag för insättningar på kompetenssparkonto efter det att individen till någon del börjat uppbära ålderspension från det allmänna ålderspensionssystemet.

Avdragsrätten för pensionssparande är begränsad så att avdrag får göras med högst ½ prisbasbelopp. Om den taxerade inkomsten för inkomståret överstiger 10 prisbasbelopp (369 000 kr år 2001) medges ytterligare avdrag med 5 procent av den del av inkomsten som ligger mellan 10 och 20 prisbasbelopp, dock sammanlagt högst ett helt prisbasbelopp. För grupper som saknar pensionsrätt i anställningen och för egenföretagare gäller särskilda regler. Motivet för denna avdragsbegränsning är statsfinansiellt. Pensionssparande är förenat med en subvention i form av reducerad skatt på avkastningen. Vidare medför en uppskjuten beskattning en statsfinansiell belastning i tider när sparandet ökar.

Jag kommer nedan att föreslå en subvention av kompetenssparande i form av reducerad skatt på avkastningen, en särskild kompetenspremie vid uttag till kompetensutveckling samt nedsatta socialavgifter på arbetsgivares bidrag till IKS-konto. Detta gör det nödvändigt med en begränsning för att hålla systemet inom den statsfinansiella ram som lagts fast. Förutom statsfinansiella skäl finns även fördelningspolitiska skäl för en avdragsbegränsning.

Möjligheterna att komma i åtnjutande av en sparsubvention är naturligen större för den som har goda inkomster och/eller liten försörjningsbörd och därmed stort sparutrymme. Detta talar för att begränsa subventionens storlek för den enskilde.

Jag föreslår att avdragsbegränsningen sätts till ett inkomstbasbelopp, vilket motsvarar 37 700 kr år 2001. Avdragsbegränsningen för kompetenssparande föreslås således bli högre än vad som gäller för pensionssparande. Jag motiverar detta med att spartiden i IKS ofta kommer att vara kortare i förhållande till de utgifter och inkomstbortfall medlen skall täcka. En alltför snäv begränsning skulle försvåra möjligheten att inom rimlig tid bygga upp ett spar-kapital, som möjliggör en kompetensutveckling. Därtill kommer ofta två parter att vara involverade i IKS – den anställde och arbets-givaren. Ett alltför lågt tak på det avdragsberättigade sparandet skulle riskera att begränsa handlingsutrymmet för endera den anställde eller arbetsgivaren.

Om avdragsrätten skall behålla sitt reella värde måste taket följa inkomstutvecklingen i samhället. En uppräknig av avdragsgränsen med enbart prisförändringar medför på sikt en real urgröpning i takt med att realinkomsterna ökar. Enligt min mening bör därför avdragsgränsen definieras i termer av inkomstbasbelopp. Detta basbelopp fastställs varje år av regeringen enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och avser att spegla utvecklingen av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten (inklusive inkomster över taket för pensionsrätt) i samhället.

Jag är medveten om att detta förslag medför en asymmetri i skattehänseende mellan kompetenssparande och pensionssparande, genom att avdragsbegränsningen kommer att utvecklas i olika takt. Jag anser emellertid att avdragsbegränsningen för pensionssparandet med samma motiv som för kompetenssparandet borde följa inkomstutvecklingen. Det ligger dock utanför mitt mandat att pröva den frågan. Jag ser inga allvarliga administrativa problem med att hantera skillnaden, eftersom den beloppsmässiga gränsen ändå kommer att skilja sig mellan systemen.

Jag föreslår nedan att medel på ett IKS-konto som inte utnyttjats till kompetensutveckling kan överföras till individuellt pensionssparande eller pensionsförsäkring vid uttag av ålderspension. Detta öppnar en möjlighet att utnyttja IKS-systemet för ett förtäckt pensionssparande för dem som skulle vilja spara mer än vad avdragsrätten för pensionssparande medger. Jag noterar att det finns en grupp på uppskattningsvis 150 000

personer som utnyttjar den maximala avdragsmöjligheten för pensionssparande och kan antas vilja öka sitt pensionssparande. Om inte avdragsmöjligheten räknas upp med inkomsterna kommer denna grupp efter hand att växa. För att i någon mån förhindra att IKS-systemet utnyttjas för detta ändamål bör det sättas en gräns för behållningen på kompetenssparkontot. Jag föreslår att denna gräns utformas på ett sådant sätt att om behållningen på ett IKS-konto vid inkomstarets ingång uppgår till mer än 12 inkomstbasbelopp medges inget avdrag för insättningar som görs under inkomståret. Den som tillsammans med avkastningen når upp i samlad behållning på IKS-kontot på 12 basbelopp har således inget skäl att fortsätta att göra insättningar. Däremot kommer han eller hon att tillgodogöra sig den fortsatta avkastningen. Den behållning som är tillgänglig för kompetensutveckling kan således komma att överstiga 12 inkomstbasbelopp.

I delbetänkandet föreslog jag en modell där avdragsrätten skulle uppgå till maximalt $\frac{1}{2}$ prisbasbelopp vad gäller kontoinnehavarens eget sparande och maximalt $\frac{1}{2}$ prisbasbelopp vad gäller arbetsgivarens insättningar. Motivet för denna tudelning var främst att den skulle skapa drivkrafter för de anställda att sluta avtal med arbetsgivaren att använda det totala utrymmet. Flera remissinstanser har emellertid påpekat att en sådan uppdelning gör systemet inflexibelt. Det skulle även skapa orättvisor mellan de som uppnår sådana avtal och de som i stället disponerar ett större löneutrymme.

Av avdragsrätten vid insättning på IKS-konto följer att uttag från sådant konto skall beskattas som inkomst av tjänst. Uttag skall dock inte ligga till grund för beräkning av pensionsgrundande inkomst eller andra förmåner inom socialförsäkringen. Sparandet har redan vid insättning inkluderats i underlaget för bl.a. beräkning av såväl pensions- som sjukpenninggrundande inkomst. Uttag skall av samma skäl inte heller beläggas med allmän pensionsavgift, eftersom sådan avgift redan erlagts för den inkomst ur vilken insättning gjorts.

För en egenföretagare skall gälla samma regler som för löntagare. Det allmänna avdraget för insättningar på IKS-konto reducerar den beskattningsbara inkomsten av näringsverksamhet, dvs. överskottet i rörelsen. Avdraget får högst uppgå till ett inkomstbasbelopp. När medel tas ut redovisas uttaget som inkomst av tjänst som vid beräkning av taxerad förvärvsinkomst läggs till inkomsten av näringsverksamhet.

3.4 Nedsättning av arbetsgivaravgifterna

Mitt förslag: För den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter medges avdrag med 10 procent av den del av avgiftsunderlaget som motsvaras av insättningar på kompetenssparkonton som tillhör en anställd eller annan som mottagit avgiftspliktig ersättning. Motsvarande avdrag får göras av den som är skyldig att betala egenavgifter. För insättning på anställds IKS-konto behöver preliminärskatteavdrag inte göras. För personer över 65 år sker avdrag från den särskilda löneskatten.

I delbetänkandet förslog jag att om en arbetsgivare gör insättning på en anställds IKS-konto skall insättningen behandlas på samma sätt som kontant lön. Det innebär bl.a. att sådan insättning skall ligga till grund för beräkning av arbetsgivaravgifter. Ur arbetsgivarens synvinkel skulle detta medföra att kostnaden för att betala ut en viss summa i lön skulle vara densamma som för att sätta in samma summa på en anställds IKS-konto.

För att stimulera arbetsgivarnas medverkan när systemet startar föreslog jag dock att det övergångsvis, under ett år, skulle ges en subvention i form av en nedsättning av arbetsgivaravgifterna med tio procentenheter på det belopp som avsätts under förutsättning att det sluts kollektivavtal om sådana avsättningar. Ett flertal remissinstanser, bl.a. Svenska Arbetsgivarförbundet, Arbetsgivarverket, Svenska Kommunförbundet och Landsorganisationen, har framhållit att arbetsgivarnas vilja att medverka i systemet sannolikt kommer att vara avhängig av subventionens storlek. De flesta som uttalat sig i frågan gör bedömningen att en tillfällig subvention är helt otillräcklig för att i någon större omfattning förmå arbetsgivare att bidra till de anställdas kompetenssparande. Flera remissinstanser ansåg även att kopplingen till kollektivavtal avsevärt skulle minska arbetsgivarnas intresse.

Jag delar remissinstansernas bedömning på denna punkt. Som jag utvecklar i kapitel 9 anser jag att arbetsgivarnas medverkan är en mycket viktig del i ett nytt system för individuellt kompetenssparande. Mot den bakgrunden föreslår jag att uttaget av arbetsgivaravgifter skall vara 10 procentenheter lägre än det normala avgiftsuttaget på de belopp som en arbetsgivare sätter in på en anställds kompetenssparkonto. Nedsättningen skall dessutom vara permanent och gälla alla former av avtal eller andra överenskommelser mellan arbetsgivare och anställda. Inga andra

formella krav ställs än att arbetsgivarens medel skall ha tillfallit individens IKS-konto för att nedsättning skall ske.

Underlaget för arbetsgivaravgifterna utgörs enligt socialavgiftslagen av den summa arbetsgivaren betalar ut i "lön i pengar eller annan ersättning för utfört arbete eller eljest med anledning av tjänsten". För år 2001 uppgår de samlade arbetsgivaravgifterna till 30,13 procent av avgiftsunderlaget. Till detta kommer den allmänna löneavgiften på 2,69 procent som tas ut på samma underlag. Från denna summa får sedan år 1997 göras avdrag med fem procent av avgiftsunderlaget, dock högst 3 550 kr per månad. Detta avdrag infördes för att stimulera sysselsättning i mindre företag och innebär att arbetsgivaravgifterna är nedsatta med fem procentenheter på lönesumman upp till 852 000 kr per år.

Mitt förslag innebär att ett avdrag får göras med 10 procent av arbetsgivarens avsättning på en anställds IKS-konto. Konsekvensen av mitt förslag blir således att det för arbetsgivaren innebär en lägre kostnad att göra insättning på IKS-konto än att betala samma summa i form av kontant lön. En löneförhöjning i form av IKS-avsättning kostar $7\frac{1}{2}$ procent mindre än att göra samma löneförhöjning i form av kontantlön. Motsvarande avdrag bör få göras för avsättning till anställd som är äldre än 65 år och för vilken särskild löneskatt tas ut.

För en egenföretagare sker motsvarande nedsättning av egenavgifterna. De debiterade egenavgifterna reduceras med 10 procent av det belopp som satts in på IKS-konto. Detta ger en viss fördel för egenföretagarens kompetenssparande på så sätt att nedsättningen av egenavgifter kan utnyttjas för hela det sparade beloppet, medan nedsättningen för en löntagares sparande gäller den del som arbetsgivaren svarar för. Enligt min mening bör denna effekt accepteras, inte minst för att en särregel för egenföretagare skulle göra systemet mer krångligt och mindre transparent.

En arbetsgivares premier till avtalsförsäkringar ingår inte i underlaget för arbetsgivaravgifter. Sådana premier beläggs i stället med en särskild löneskatt, som för år 2001 uppgår till 24,26 procent av betalade premier. Med mitt förslag kommer avsättning till kompetenssparande att innebära en något lägre kostnad för arbetsgivaren än om motsvarande löneutrymme använts till utökade förmåner inom avtalsförsäkringarna.

3.5 Beskattning av sparat kapital

Mitt förslag: Avkastningen på kompetenssparkonto beskattas enligt samma regler som gäller för individuellt pensionssparande, dvs. med en avkastningsskatt på 15 %, på en schablonmässigt beräknad avkastning. Behållning på kompetenssparkonto inkluderas ej i skattepliktig förmögenhet.

Individuellt pensionssparande och sparande i pensionsförsäkring är subventionerat genom att skatten på avkastningen på sådant sparande är lägre än normalskattesatsen för kapitalinkomster. Som jag tidigare påpekat finns skäl att reglerna för kompetenssparandet så långt möjligt ansluter till vad som gäller för det individuella pensionssparandet. Det finns även skäl att markera betydelsen av kompetenssparandet genom att ge det samma skattemässigt gynnade ställning.

Avkastning på pensionssparande beskattas hos det institut som förvaltar sparmedlen. Skatten beräknas på en schablonmässigt beräknad avkastning. Enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel utgörs skatteunderlaget av behållningen på pensionssparkontot vid ingången av beskattningsåret multiplicerat med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före beskattningsåret. Avkastningsskatten uppgår till 15 procent av skatteunderlaget. Detta är hälften av den normala skattesatsen för kapitalinkomster.

Subventionen utgörs dels av den lägre skattesatsen, dels av att skatteunderlaget inte utgörs av den faktiska avkastningen utan av en antagen avkastning, motsvarande statslåneräntan, som normalt kan förväntas vara lägre än den avkastning som kan uppnås på denna form av sparande. Avkastning utöver statslåneräntan blir således skattefri, till skillnad från avkastning i andra sparformer där den 30 procentiga kapitalinkomstskatten träffar hela avkastningen. För pensionssparande gäller dock att eventuella kapitalförluster i sådant sparande inte får dras av vid inkomstbeskattningen, vilket reducerar subventionens värde något.

Subventionen i en avkastningsskatt är beroende av hur länge spartiden varar och hur stor skillnaden är mellan faktisk avkastning under beskattningsåret och statslåneräntan året före. I tabell 3.2, som ansluter till räkneexemplet i tabell 3.1 ovan, framgår att det tillgängliga kapitalet efter tio års sparande blir drygt 7 procent högre med ett avdragsgillt sparande som beskattas med avkastnings-

skatt än ett icke avdragsgillt sparande som löpande beskattas med 30 procents inkomstskatt.

Tabell 3:2 Räkneexempel på effekten av beskattning med avkastningsskatt i stället för kapitalinkomstskatt. Årlig avkastning 5 %.

	Beskattning vid insättning, 30 % kapitalskatt	Avdragsgillt sparande, Avkastningsskatt 15 %	
Sparande	10 000	22 222	14 706
Marginalskatt		55 %	32 %
Skattereduktion		12 222	4 706
Sparandets effekt på disponibel inkomst	- 10 000	- 10 000	- 10 000
Behållning efter 6 år utan skatt på avkastningen	13 401	29 780	19 707
Skatt på avkastningen, ackumulerat	1 108	1 254	829
Behållning efter 6 år	12 293	28 526	18 878
Skatt på uttag	0	15 689	6 041
Disponibelt belopp	12 293	12 837	12 837
Skillnad i procent		4,4 %	4,4 %

Med ett antagande om att såväl statslåneräntan som den faktiska avkastningen uppgår till 5 procent per år uppgår värdet av subventionen över en sexårsperiod till drygt 4 procent av det sparade kapitalet. Jämfört med om avkastningen beskattats med 30 procent blir den ackumulerade behållningen som stått inne på kontot i sex år ca 4 procent högre med avkastningsskatt. Men om den faktiska avkastningen skulle uppgå till exempelvis 7 procent, medan statslåneräntan fortfarande är 5 procent, blir subventionen högre. Om spartiden är kortare blir subventionen lägre. Diagram 3.1 visar hur subventionen varierar med olika spartider och avkastningsantaganden.

Diagram 3:1

Spartid, antal ar

Behållningen på kompetenssparkonto kan i princip endast användas till kompetensutveckling. Vid uttag till andra ändamål kommer, enligt vad som föreslås nedan, en skatt att tas ut. Om pengarna inte kommer till användning överförs de till pensionssparande eller pensionsförsäkring. Enligt min mening bör därför inte, i likhet med vad som gäller för behållning på pensionssparkonto, behållningen på kompetenssparkonto räknas in i underlaget för förmögenhetsskatt.

3.6 Uttag från kompetenssparkonto

Mitt förslag: Uttag från kompetenssparkonto skall kunna ske fr.o.m. den månad individen fyller 25 år och för sådan kompetensutveckling som är godkänd och registrerad i ett särskilt kompetensutvecklingsregister, som förs av den myndighet regeringen utser. För rätt till uttag krävs att spararen har antagits till kompetensutveckling som finns upptagen i kompetensutvecklingsregistret. Vidare måste minst 12 månader ha förflutit sedan första insättningen på kontot. Den kompetensutveckling uttaget avser måste motsvara minst fem dagars heltidsstudier

varför endast aktiviteter som varar fem dagar eller mer kan föras upp i kompetensutvecklingsregistret.

En förutsättning för subventionen av det individuella kompetenssparandet är självfallet att medlen används till just kompetensutveckling. Det måste således finnas någon form av kontroll för att uttag skall få ske. Som jag tidigare anfört bör därvid tillämpas en förhållandevis vid definition av vilka aktiviteter som skall räknas till kompetensutveckling. Det går inte att på förhand sätta upp kriterier för vilken kompetensutveckling som bäst gagnar den enskildes framtida utveckling. En administrativ prövning av vilken verksamhet som skulle vara tillåten i IKS skulle dessutom medföra en omfattande byråkrati.

En viss kontroll måste dock finnas för att medlen och därmed subventionen inte skall användas till helt andra ändamål. Enligt min bedömning sker kontrollen enklast genom att rikta krav mot dem som anordnar kompetensutveckling. Jag föreslår att det inrättas ett centralt register – kompetensutvecklingsregistret – över alla de utbildningar och andra aktiviteter som kan inkluderas i kompetensutveckling. De krav som anordnaren måste uppfylla bör lagfästas. När anordnaren är godkänd förs de av denne anordnade aktiviteterna in i det centrala kompetensutvecklingsregistret. Jag gör bedömningen att det inte skall behövas någon statlig prövning av innehåll och kvalitet i de olika kompetensutvecklingsaktiviteterna. Jag förlitar mig här på den självreglering som en öppen information och konkurrens mellan olika aktörer innebär. I kapitel 8 redovisar jag närmare den organisatoriska utformningen av IKS-systemet.

Innehavaren av ett individuellt kompetenssparkonto får tillgång till sparade medel genom att hos den kontoförande banken eller försäkringsbolaget visa upp ett intyg från kompetensanordnaren att han eller hon är antagen till en aktivitet som ingår i kompetensutvecklingsregistret.

Det är enligt min mening inte förenligt med syftena bakom IKS-systemet att detta skall användas för finansiering av den reguljära ungdomsutbildningen i gymnasieskola eller högskola. Den kompetenspremie som jag föreslår nedan skall reserveras för vuxenstudier. Jag föreslår därför att det sätts en åldersgräns så att uttag från kompetenssparkontot inte kan ske före 25 års ålder. Utan en sådan åldersgräns skulle det vara möjligt att efter en kortare tids förvärvsarbete få den statliga subventionen för ordinarie högskolestudier. Jag bedömer att risken för att IKS-

systemet med en åldersgräns skall locka till att skjuta upp högskolestudier är mycket liten. I de allra flesta fall kommer uppskjutna studier att vara ekonomiskt ofördelaktigt för den enskilde.

Det bör enligt min mening inte ställas några krav på kompetensutvecklingens omfattning för rätt till uttag av ett visst belopp. Den kostnad för en utbildning som uttaget avser att täcka påverkas av många faktorer och det skulle medföra en betydande byråkrati och ge upphov till orättvisor med en rutin för att pröva om uttagets storlek står i proportion till den avsedda kompetensutvecklingen. Det är trots allt individens egna medel och uttag som tas upp till beskattning. Uttag får således ske med obegränsat belopp mot uppvisande av intyg från kompetensanordnaren. För att i någon mån motverka att IKS-systemet används för helt andra ändamål än kompetensutveckling bör ställas kravet att en aktivitet som förs in i kompetensutvecklingsregistret motsvarar en omfattning på minst fem dagar. Det skall således inte gå att ta ut pengar från ett IKS-konto för att genomgå t.ex. en endagskurs.

Det bör även förflyta en tid mellan det att ett sparande påbörjas genom att ett kompetenssparkonto öppnas och att medlen tas i anspråk. Det bör inte vara möjligt att öppna ett kompetenssparkonto för att kort tid därefter ta ut det sparade beloppet och komma i åtnjutande av subventionen. Ett sådant agerande skulle stå i strid med intentionerna bakom systemet.

3.7 Kompetenspremie

Mitt förslag: Den som genomgått kompetensutveckling med uttag från kompetenssparkonto, och kan styrka detta med intyg från kompetensanordnaren, beviljas en kompetenspremie i form av en reduktion av inkomstskatten för det eller de inkomster som kompetensutvecklingen pågått. Den maximala kompetenspremien per år uppgår till 25 procent av ett inkomstbasbelopp och beviljas för kompetensutveckling vars omfattning motsvarar 200 dagars heltidsstudier eller mer. För kompetensutveckling som har en mindre omfattning minskas kompetenspremien proportionellt. Kompetenspremie utgår inte för kompetensutveckling som motsvarar mindre än fem studiedagar. En förutsättning för skattereduktionen är att det

uttagna beloppet är minst dubbelt så stort som skattereduktionen.

Som jag framhöll i delbetänkandet har jag, efter att ha prövat olika modeller, gjort bedömningen att subventionen ger störst effekt för kompetensutvecklingen om den faller ut i samband med att de sparade medlen används till angivet ändamål. Ett alternativ hade varit att i stället i någon form ytterligare subventionera själva sparandet, dvs. stimulera insättningar på kompetenssparkonto. Men eftersom det övergripande syftet är att stimulera kompetensutveckling, inte sparandet i sig, anser jag att en sparsubvention utöver vad som ligger i den reducerade skatten på avkastningen och nedsättningen av arbetsgivaravgiften på insättningar på anställds konto inte är påkallad.

Utgångspunkten är således att när sparade medel används till kompetensutveckling skall en subvention utbetalas. Direktiven anger att subventionen skall ha formen av reducerad skatt för den enskilde. Av budgetpropositionen för 2000 framgår också att det budgetutrymme som reserverats för ändamålet finns på statsbudgetens inkomstsida.

Kompetensutveckling är för den enskilde förenad med två olika slags kostnader, dels direkta kostnader i form av kursavgifter, material, resor, etc., dels indirekta kostnader genom förlorad arbetsinkomst i den utsträckning deltagaren reducerar sin arbetstid för att genomföra kompetensutvecklingen. Den första kostnaden är lika för alla som deltar i en speciell utbildning eller annan kompetensutveckling, oberoende av inkomst, medan den senare kostnaden är högre för den som avstår en högre inkomst. Detta skulle kunna motivera att subventionen i viss mån skulle göras inkomstberoende. Här bör dock enligt min mening fördelningspolitiska hänsyn väga över. Det är svårare för en låginkomsttagare att avstå inkomster för att kompetensutveckla sig. Subventionen bör därför inte vara beroende av den enskildes inkomster, utan vara ett belopp som är lika för alla som genomgår samma kompetensutveckling. Detta utesluter att subventionen utformas som ett avdrag vid inkomsttaxeringen, som skulle göra värdet av subventionen beroende av marginalskattens nivå.

Jag föreslår i stället att subventionen utformas som en skattereduktion vid inkomstbeskattningen. Det innebär således att den skatt som debiteras för inkomster under det är kompetensutvecklingen äger rum reduceras med subventionens storlek. Subventio-

nens värde blir därmed oberoende av inkomsten, förutsatt att inkomstskatten före skatteavdrag minst överstiger subventionens nivå. För att tydliggöra syftet bör subventionen benämnas kompetenspremie.

Mitt förslag är att kompetenspremiens storlek relateras till omfattningen på kompetensutvecklingen. Det finns två motiv för att välja denna modell framför att relatera premien till uttagets storlek eller kostnaden för kompetensutvecklingen.

För det första skulle en uttagsrelaterad premie ställa krav på en prövning om uttagets storlek stod i proportion till de kostnader kompetensutvecklingen för med sig. Utan en sådan prövning skulle kontoinnehavaren kunna tillgodogöra sig premien med ett minimum av kompetensutveckling. Av skäl som jag redovisade ovan bedömer jag att en sådan prövning skulle vara administrativt mycket betungande.

För det andra finns ett fördelningspolitiskt motiv. De sparade beloppen kommer sannolikt att variera med inkomsten. Gallupundersökningen tyder på att så blir fallet, även om skillnaden i den summa de tillfrågade kunde tänka sig att spara var förvånansvärt liten vid en jämförelse mellan hög- och låginkomsttagare. Med en premie som relateras till den tidsmässiga omfattningen på kompetensutvecklingen skapas ett element av omfördelning till förmån för dem som har mindre utrymme att bygga upp ett sparande, men ändå väljer en mer omfattande kompetensutveckling.

Utgångspunkten är att den som studerar på heltid under ett helt läsår skall ha rätt till en maximal kompetenspremie. I enlighet med vad som gäller för t.ex. högskolestudier motsvarar ett läsår 40 studieveckor. Omfattningen på många kompetensutvecklingsaktiviteter i IKS kommer sannolikt inte att kunna uttryckas i hela veckor. Jag har därför valt att i stället räkna i dagar. Ett års heltidsstudier motsvarar därmed 200 dagar. Om kompetensutvecklingen har mindre omfattning reduceras kompetenspremien proportionellt. Den som genomgår en kurs som bedöms motsvara 20 dagar får således tillgodoräkna sig en skattereduktion motsvarande 10 procent (20/200) av den maximala premien.

Det innebär att omfattningen på varje form av kompetensutveckling som ger rätt till kompetenspremie skall uttryckas i studiedagar. Efter samtal med olika utbildningsanordnare gör jag bedömningen att det inte kommer att resa några större hinder att beräkna omfattningen på det sättet, även i de fall utbildningen är koncentrerad till en kortare eller utspridd över en längre kalendertid.

Det bör understrykas att det är omfattningen på kompetensutvecklingen som bestämmer premiens storlek, inte i vilken utsträckning deltagaren avstår från förvärsarbete. Den som exempelvis genomgår en kurs som motsvarar heltidsstudier i 200 dagar och samtidigt förvärsarbetar på hel- eller deltid har rätt till maximal kompetenspremie. Den enskildes studietakt påverkar inte heller premien. Oavsett den faktiska tid den studerande använt för sina studier utgår samma premie för en viss kurs.

Nivån på den maximala kompetenspremien bestäms av den finansiella ram som systemet skall rymmas inom, hur många som deltar i IKS-systemet och omfattningen på den kompetensutveckling deltagarna genomgår. Som jag redovisar i kapitel 5 bedömer jag att på sikt kommer drygt 400 000 individer varje år att göra uttag från kompetenssparkontot och den genomsnittliga kompetensutvecklingen motsvara knappt 30 procent av en heltidstjänst per år. Med utgångspunkt i denna bedömning kan den maximala kompetenspremien uppgå till 25 procent av ett inkomstbasbelopp. För år 2001 motsvarar detta 9 425 kr, vilket således är den reduktion av skatten som maximalt kan erhållas.

I syfte att undvika att kompetenssparandet enbart används för att komma åt premien bör det ställas krav på uttagets storlek. I annat fall skulle det vara möjligt att få en premie även med ett mycket begränsat sparande. Jag föreslår att en förutsättning för att en kompetenspremie skall beviljas är att det uttagna beloppet är dubbelt så stort som den skattereduktion som följer av kompetensutvecklingens omfattning. Vid uttag av mindre belopp reduceras kompetenspremien i motsvarande grad.

För att kunna utnyttja kompetenspremien måste den debiterade skatten under året överstiga premiens nivå. Det förutsätter att det finns andra beskattningsbara inkomster än uttag från kompetenssparkonto. Den som genomgår kompetensutveckling motsvarande heltid i 200 dagar och gör uttag från kompetenssparkontot med 18 850 kr, men helt saknar andra inkomster kan därför inte tillgodogöra sig hela premien. Det bör dock noteras att skattereduktionen sker från den totalt debiterade inkomstkatten, dvs. även den skatt som utgår på kapitalinkomster.

Kompetenspremien kan inte fastställas förrän vid inkomsttaxeringen året efter det att kompetensutvecklingen ägt rum. För den enskilde kommer premien då att märkas som en skatteåterbäring alternativt reducerad kvarskatt. Det finns dock en möjlighet att reducera preliminärskatten under inkomståret genom att hos

skattemyndigheten begära skattejämkning. Jag kommer att nedan föreslå att det inom ramen för IKS-systemet skapas rutiner som underlättar sådan jämkning. Reglerna för skattejämkning innebär att det krävs relativt stor skillnad mellan preliminärskatt och förväntad slutlig skatt för att jämkning skall medges. Det finns enligt min mening skäl att se över om inte reglerna i denna del kan göras mer generösa.

Det bör i sammanhanget noteras att den preliminärskatt som kontoföraren betalar vid uttag från IKS-konto kommer att vara 30 procent av det uttagna beloppet, i enlighet med den schablon som tillämpas för inkomster från andra än huvudarbetsgivare. För många innebär detta att preliminärskatten på uttag från IKS kommer att understiga den slutliga skatten.

I tabell 3.3 redovisas med några enkla räkneexempel nettoeffekten av att genomgå en kompetensutveckling motsvarande 100 dagar och samtidigt avstå från arbetsinkomst under samma tid. I det första fallet antas att uttaget från IKS-kontot är det lägsta möjliga, dvs. dubbelt så stort som kompetenspremien. I det andra fallet antas att uttaget motsvarar lönebortfallet och i det tredje att uttaget avpassas så att den disponibla inkomsten blir opåverkad.

Tabell 3.3 Räkneexempel på effekten av kompetensutveckling med uttag från IKS

Inkomst	400 000	400 000	400 000	250 000	250 000	250 000
Arbetstidsreduktion 100 dagar	38 %	38 %	38 %	38 %	38 %	38 %
Förlorad arbetsinkomst	152 000	152 000	152 000	95 000	95 000	95 000
Marginalskatt, %	55	55	55	32	32	32
Skatt på förlorad arbetsinkomst	83 600	83 600	83 600	30 400	30 400	30 400
Nettoförlust	68 400	68 400	68 400	64 600	64 600	64 600
Kompetensutv. omfattning	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Kompetenspremie	4 713	4 713	4 713	4 713	4 713	4 713
Uttag från IKS	9 425	152 000	141 528	9 425	95 000	88 070
Skatt på uttag	5 184	83 600	77 840	3 016	30 400	28 182
Uttag, netto	4 241	68 400	63 688	6 409	64 600	59 888
Skattereduktion	4 713	4 713	4 713	4 713	4 713	4 713
Nettoeffekt disponibel inkomst	-59 446	4 713	0	-53 666	4 713	0

I direktiven sägs att IKS-systemet skall vara utformat så att den statsfinansiella ramen kan utökas eller begränsas. Därigenom kan IKS-systemet användas i stabiliseringspolitiskt syfte till att styra omfattningen på kompetensutvecklingen efter konjunkturläget. Enligt min mening bör detta kunna ske genom att införa en förhöjd kompetenspremie, i syfte att stimulera kompetensutveckling under perioder med svag arbetsmarknad. För att möjliggöra en långsiktig planering för kontoinnehavaren bör det dock finnas en normal nivå på kompetenspremien, som inte kan underskridas. I en överhettningssituation på arbetsmarknaden, där det råder brist på arbetskraft kan en stimulans lämpligen riktas mot sparandet.

3.8 Uttag till annat än kompetensutveckling och omvandling till pensionssparande

Mitt förslag: Vid uttag för annat ändamål än kompetensutveckling tas ut en skatt, benämnd uttagsavgift, som uppgår till tre procent av det uttagna beloppet, dock lägst 100 kronor. Behållningen på kompetenssparkonto kan vid uttag av ålderspension från det allmänna ålderspensionssystemet överföras till individuellt pensionssparande eller pensionsförsäkring.

En utgångspunkt för ett system med subventionerat kompetenssparande måste naturligtvis vara att de sparade medlen skall användas till kompetensutveckling.

IKS-systemet kan emellertid uppfattas både som ett sparande och en försäkring. Det är ett sparande i den utsträckning som individen på ett planerat sätt bygger upp ett sparkapital för att sedan använda detta till att finansiera en viss utbildning. Det kan även ses som en försäkring i den meningen att ett sparkapital byggs upp för att finnas tillgängligt om behovet av kompetensutveckling skulle uppkomma. Det kommer då att i vissa fall bli så att medlen inte kommer till användning för kompetensutveckling utan står kvar på kontot, därför att vare sig behov eller möjlighet till kompetensutveckling uppkom.

Enligt min mening måste dessa medel tillhöra individen. En ren försäkringslösning, där överblivna medel tillfaller kollektivet,

skulle medföra ett betydligt mindre intresse för att delta i systemet.

Jag föreslår att kompetenssparande skall kunna överföras till individuellt pensionssparande (IPS) eller till pensionsförsäkring. I delbetänkandet föreslog jag att denna möjlighet skulle inträda vid 65 års ålder. Med hänsyn till att det nya ålderspensionssystemet har en flexibel pensionsålder föreslår jag att det i stället ställs som krav att allmän ålderspension till någon del har börjat uppbäras för att det skall vara möjligt att göra sådan överföring. Teoretiskt kan detta ske från 61 års ålder, eftersom detta är den tidigaste ålder för att ta ut ålderspension.

En förutsättning för skattesubventionerat sparande är att sparmedlen är låsta och inte kan användas till annat än det angivna syftet. I vissa fall kan emellertid uppkomma situationer där det vore oskäligt att inte kontoinnehavaren skulle kunna få göra uttag även om syftet inte är kompetensutveckling.

För individuellt pensionssparande, liksom för pensionsförsäkring, gäller att de sparade medlen inte kan lyftas före 55 års ålder och att pensionen måste tas ut under minst fem år. Skattemyndigheten kan emellertid ge tillstånd att medlen får disponeras tidigare om det föreligger ”synnerliga skäl”. Detta är förhållandevis stränga krav och det är ytterst sällan sådant uttag beviljas. Jag föreslog i delbetänkandet att motsvarande regel skulle gälla för IKS, men anförde samtidigt en tveksamhet att tillämpa så stränga regler för uttag.

Som påpekas i kapitel 3.1 är inläsning av sparmedel till visst ändamål förenad med en kostnad för spararen. Det är också rimligt att anta att viljan att delta IKS-sparandet påverkas i negativ riktning om inläsningen görs alltför strikt. Några av remissinstanserna, bl.a. Landsorganisationen och Konsumentverket, menar att så hårda krav inte är motiverade. Riksskatteverket avråder från en konstruktion med prövning mot synnerliga skäl, som verket bedömer skulle medföra betydande administrativa problem för skattemyndigheterna.

Jag delar bedömningen att det finns starka skäl som talar mot att tillämpa samma regler för extraordinära uttag som för individuellt pensionssparande. De sparade medlen bör kunna vara tillgängliga för kontoinnehavaren även om denne inte avser att genomgå kompetensutveckling. Men vid uttag för andra ändamål bör den subvention som sparandet är förenad med tas tillbaka genom en

särskild avgift på det uttagna beloppet. Någon kompetenspremie utgår självfallet inte vid sådant uttag.

I princip skulle avgiften motsvara värdet av att sparandet beskattas med avkastningskatt på 15 procent i stället för den ordinarie kapitalinkomstskatten. Som framgår ovan är värdet av denna subvention beroende av bl.a. spartidens längd och av hur mycket den faktiska avkastningen överstiger statslåneräntan. En exakt beräknad avgift skulle kräva att hänsyn tas till bl.a. insättningarnas fördelning över tiden och att avkastningsskillnaderna kan ha varierat. Det skulle, som jag bedömer det, bli mycket krångligt att ha en sådan avgiftskonstruktion. I stället föreslår jag att en schablonmässig avgift, uttagsavgift, skall tas ut på det uttagna beloppet. Uttagsavgiften utgör en punktskatt och regleras i lag. Jag gör bedömningen att uttagsavgiften bör uppgå till tre procent av det uttagna beloppet dock lägst 100 kr.

4 Grundplåten – en stimulans att börja spara

Mitt förslag: Personer som vid utgången av år 2002 fyllt 30 år men inte 55 år och under år 2000 haft en förvärvsinkomst på mer än 50 000 kr men mindre än 216 000 kr är berättigade till en s.k. grundplåt, under förutsättning att de något av åren 2002 till 2004 påbörjar ett kompetenssparande. Grundplåten betalas ut i form av en sparpremie i form av en insättning på det kompetenssparkonto individen anger och uppgår till 2 500 kr. En förutsättning för att grundplåten skall utbetalas är att kontoinnehavaren gjort minst 12 månadsvisa insättningar på kontot, som sammantaget uppgår till minst 2 500 kr. Grundplåt betalas ut längst t.o.m. den 31 december 2006.

De medel som riksdagen beslutat avsätta för år 2001 för stimulans av individuell kompetensutveckling skall placeras på det för ändamålet särskilt inrättade räntebärande kontot hos Riksgäldskontoret.

Riksdagens beslut innebar, som jag redogör för ovan, att budgetmedel reserveras för individuell kompetensutveckling med 1,35 mdkr för år 2000 och 1,15 mdkr för varje år därefter och att medlen tills vidare avsätts på räntebärande konto hos Riksgäldskontoret. Jag föreslår nedan att IKS-systemet träder i kraft den 1 januari år 2002. Därmed kommer 2,5 mdkr jämte ränta att finnas tillgängligt på kontot då systemet startar. I likhet med mitt förslag i delbetänkandet föreslår jag nu att dessa medel i huvudsak används som en stimulans för att under en inledande period få en bred anslutning till det individuella kompetenssparandet.

Mitt förslag till IKS bygger på att alla grupper i samhället skall omfattas. Målet är att inom en tioårsperiod skall i princip alla ha öppnat ett kompetenssparkonto. Syftet är att etablera delvis nya vanor och en ny syn på kompetensutveckling. Den bild av IKS-systemet som växer fram under dess första tid är därför viktig. Om

systemet uppfattas som en angelägenhet främst för en begränsad och redan etablerad grupp på arbetsmarknaden är risken stor att det tappar sin legitimitet och inte kan fylla sitt syfte. Det är särskilt angeläget att nå de grupper som har svårast att bygga upp ett spar-kapital och som ofta också har stora behov av att kunna utnyttja den möjlighet som IKS ger.

Mot den bakgrunden förslår jag att det under de första åren utgår en stimulans att inleda ett sparande på IKS-konto som riktas till de grupper som kan antas ha svårast att komma igång med ett sådant sparande. Stimulansen bör ta formen av en särskild insättning på den enskildes kompetenssparkonto. Jag har valt att kalla denna stimulans för grundplåt, för att markera syftet att den skall ge dessa grupper goda skäl att starta ett kompetenssparande.

Att identifiera och avgränsa den åsyftade målgruppen utifrån t.ex. utbildningsbehov, möjligheter att spara etc. bedömer jag som svårhanterligt, likaså att låta grundplåtens storlek variera med inkomst. Jag föreslår därför att målgruppen avgränsas med två enkla och lättkontrollerade kriterier – den taxerade förvärvsinkomsten och åldern. Stimulansen skall således riktas till dem som har taxerade förvärvsinkomster under en viss nivå. Utgångspunkten bör därvid vara de inkomstförhållanden som råder år 2000, så att det inte blir möjligt att inkomstplanera för att få tillgång till grundplåten. För att i någon mån undvika att de som tillfälligtvis har låga inkomster på grund av att de förvärvat arbetat endast en del av året får del av grundplåten föreslår jag också att det skall krävas en viss lägsta nivå på förvärvsinkomsten för att vara aktuell för att få grundplåt. Jag förslår att denna undre gräns sätts till 50 000 kr för inkomståret 2000.

Vidare är det rimligt att göra en åldersmässig begränsning av målgruppen. De yngsta har normalt sett en längre tid att bygga upp ett sparande, varför det bör finnas en nedre åldersgräns. De äldsta har en alltför kort tid kvar i arbetslivet för att motivera denna extra stimulans. Jag föreslår därför att grundplåten skall kunna betalas till dem som vid utgången av år 2002 är äldre än 30 år, men yngre än 55 år.

Storleken på grundplåten och avgränsningen av den grupp som kan vara aktuell bestäms av den statsfinansiella ram som reserverats och av en bedömning av viljan att starta IKS-konto bland grupper med låga inkomster. Grundplåten måste vara tillräckligt hög för att uppfattas som ett starkt motiv för att starta IKS-konto, samtidigt som inkomstgränsen för att räknas till målgruppen för grundplåten inte bör sättas så lågt att t.ex. lågavlönade med heltidsarbete inte

omfattas. Jag gör bedömningen att en grundplåt på 2 500 kr kan vara tillräcklig. Med vissa antagande om deltagande i IKS i dessa ålders- och inkomstgrupper, som jag redovisar nedan, ger detta utrymme att ge grundplåten till dem som under år 2000 har taxerade förvärvsinkomster understigande 216 000 kr, vilket motsvarar en månadsinkomst på 18 000 kr.

Eftersom syftet är att etablera ett sparande bör enligt min mening ställas krav utöver att öppna IKS-konto. Det bör ha ägt rum ett regelbundet sparande som sammantaget når upp i samma belopp som grundplåten innan denna betalas ut. För att markera att syftet är att stimulera regelbundet sparande bör det ställas krav på insättningar under tolv kalendermånader, som dock inte behöver komma i följd.

Grundplåten innebär att det för de berörda grupperna ger en förhållandevis god utdelning att spara på ett IKS-konto. Med ett sparande på 200 kr i månaden och en avkastning på IKS-kontot på 5 procent per år kommer behållningen på kontot efter fem år att uppgå till ca 16 600 kr, varav drygt 3 000 kr beror på grundplåten. För att få ihop samma belopp utan grundplåt skulle krävas en avkastning på mer än 10 procent per år.

I delbetänkandet föreslog jag att grundplåten skulle utgå endast till dem som startar ett IKS-konto under det första året, dvs. år 2002. Flera remissinstanser har emellertid pekat på att det kan ta längre tid att få systemet allmänt känt och etablerat. Jag förslår därför att en grundplåt skall kunna utgå till alla i målgruppen som startar ett IKS-sparande under något av de tre första åren, dvs. under perioden 2002–2004. Med hänsyn till att sparande inte behöver ske under tolv månader i följd kan det bli aktuellt att betala grundplåt även efter denna period. Här bör dock sättas en bortre gräns så att villkoren skall vara uppfyllda före utgången av år 2006 för att grundplåten skall utgå.

Av administrativa skäl bör grundplåten avse endast ett kompetenssparkonto, även om det är möjligt att ha flera. Sparandevillkoret måste således uppfyllas för ett visst kompetenssparkonto.

Riksdagen beslöt i anslutning till budgetpropositionen för 2001 att de medel som för år 2000 avsatts till individuell kompetensutveckling skulle placeras på ett räntebärande konto hos Riksgäldskontoret. Ett sådant konto har därefter inrättats. Det är därför naturligt att även medlen avseende år 2001 förs till detta konto.